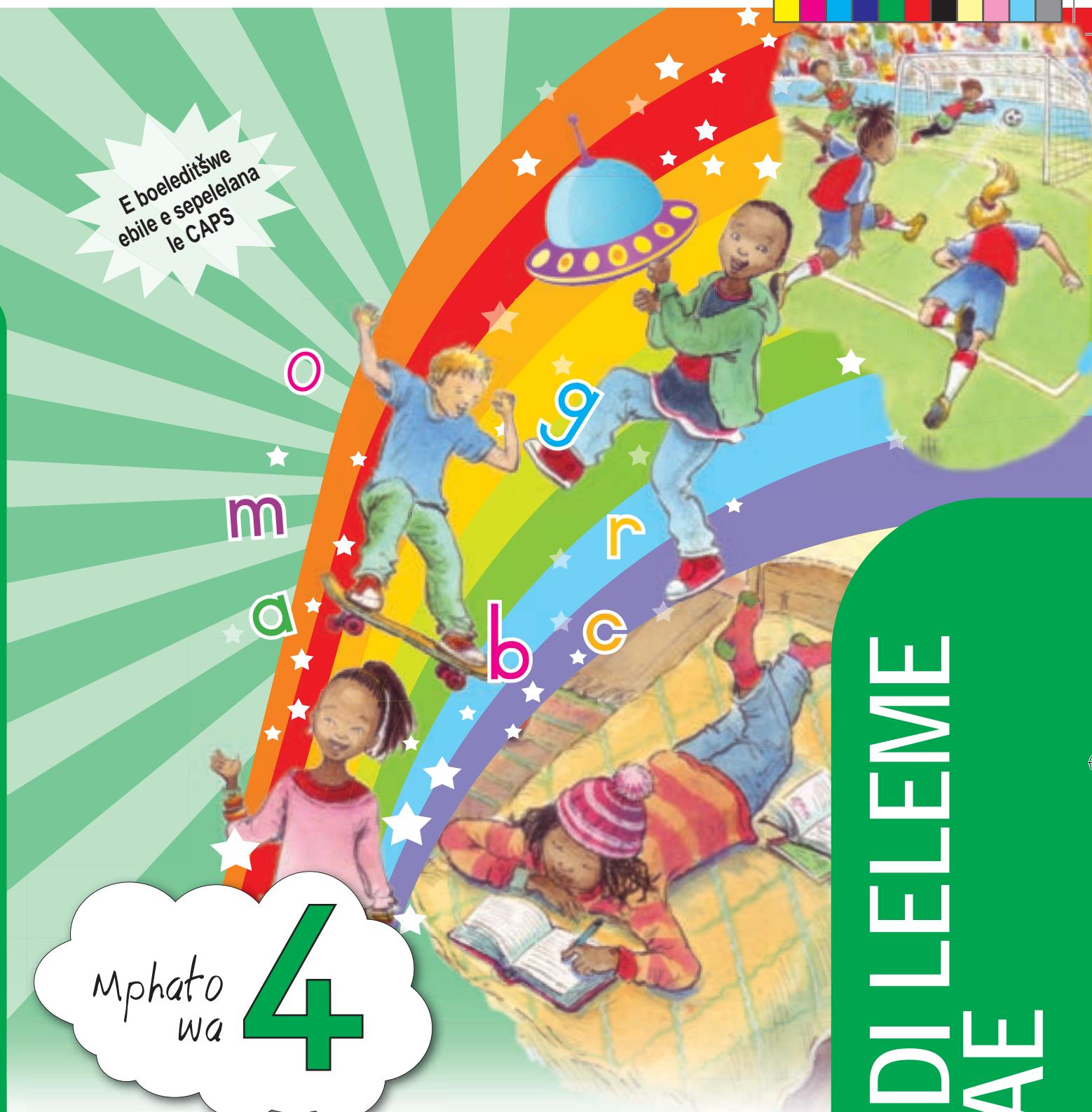

SEPEDI LA GAE LELEME

Puku ya 1
kotara ya 1 & 2

E boleditswe
ebile e sepelelana
le CAPS

SEPEDI LELEME LA GAE – Mphato wa 4 Puku ya 1

Mphato
WA

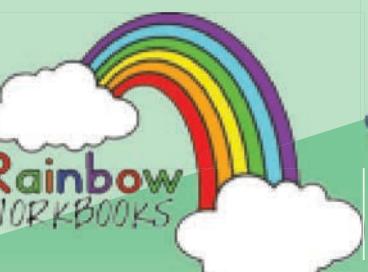
4

Leina:

Phapoši:

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SEPEDI HOME LANGUAGE
GRADE 4 – BOOK 1
TERMS 1 & 2
ISBN 978-1-920458-43-0
THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.
13th Edition

a b c d e
f g h i j
k l m n o p
q r s t u
v w x y z

Mdi. Angie
Motsekga, Tona
ya Thuto ya
Motheo

Ngk. Reginah Mhaule,
Motlatša-Tona wa
Thuto ya Motheo

Dipukutšomo tše di tšweleditšwe go thuša bana ba Afrika Borwa ka tlase ga boetapele bja Tona ya Thuto ya Motheo, Mdi. Angie Motsekga, le Motlatša-Tona wa Thuto ya Motheo, Ngk. Reginah Mhaule.

Rainbow Workbooks di bopa karolo ya mohlwaela wa tsenogare woo maikemišetšo a wona e lego go kaonafatša mošomo wa barutwana ba Afrika Borwa bao ba lego mephatong ye tshela ya mathomo. Projekte ye, bjalo ka ge e le ye nngwe ya dinepokgolo tše Dithulaganyo tše go Diragatša tše Mmušo, e kgonne go diragala ka thekgo ya mašeleng a go tšwa, ka ntle le go kgokgona go Sešegotlotlo sa Bosetšhaba. Se se kgontšitše Kgoro go dira dipukutšomo tše, ka maleme ka moka a semmušo, ka ntle ga gore Kgoro e lefe.

Re hutša gore barutiši ba tla holega ka dipuku tše mošomong wa bona wa tšatši ka tšatši wa go ruta, le go kgonthiša gore barutwana ba kgona go fetša lenanethuto. Re hlokometše gore re hlahlé barutiši ditirong ka moka ka go tsenya maswao a ditaetši ao a laetšago seo morutwana a swanetšego go se dira.

Re tloga re hutša gore bana ba tla ipshina ka go dira mešomo ye e lego ka mo dipukwaneng tše ge ba dutše ba gola, ba ithuta, le gore wena, morutiši, o tla ipshina le bona mo lethabong la go ithuta.

Re kganyogela lena, barutiši, le barutwana ba lena, katlego, ka tšhomiso ya dipukutšomo tše.

MAIKARABELO A BAFSA BA AFRIKA BORWA

Tekano

Swara batho ka moka ka go lekana le ka tshwanelo. O se ke wa hlaola.

Seriti sa botho

Hlompha bohle. Bontšha go loka le go hlokomela.

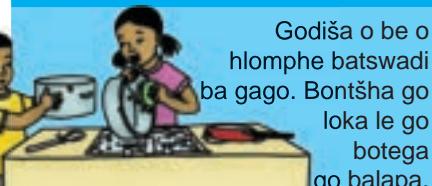

Bophelo

Dilo ka moka tše di phelago di bohlokwa. Swara dilo ka moka tše di phelago ka tlhompho.

Ba lapa

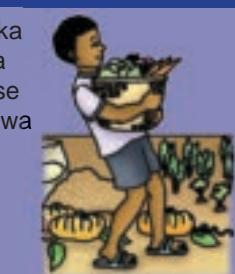
Thuto

Godisa o be o hlompho batswadi ba gago. Bontšha go loka le go botega go balapa.

Mošomo

Thuša balapa ka mošomo wa ka gae. Bana ba se ke ba gapeletšwa go nyaka mošomo.

Tokologo le tšhireletšo

Thoto

Hlompha dithoto tše ba bangwe. O se ke wa senya thoto eble o se ke wa utswa.

Bodumedi, go ba le tumelo le moakanyo

Hlompha ditumelo le meakanyo ya ba bangwe.

Tšhireletšo

Boagi

Eba moagi wa go loka, wa potego wa Afrika Borwa. Hlompha melao, gomme o kgonthiše gore ba bangwe ba dira bjalo.

Tokelo ya go hlagiša maikutlo

O se ke wa phatlalatša maaka le lehloyo. Kgonthiša gore batho ga ba rogiwe goba ba hlabja ka mantšu.

Mphato
wa **4**

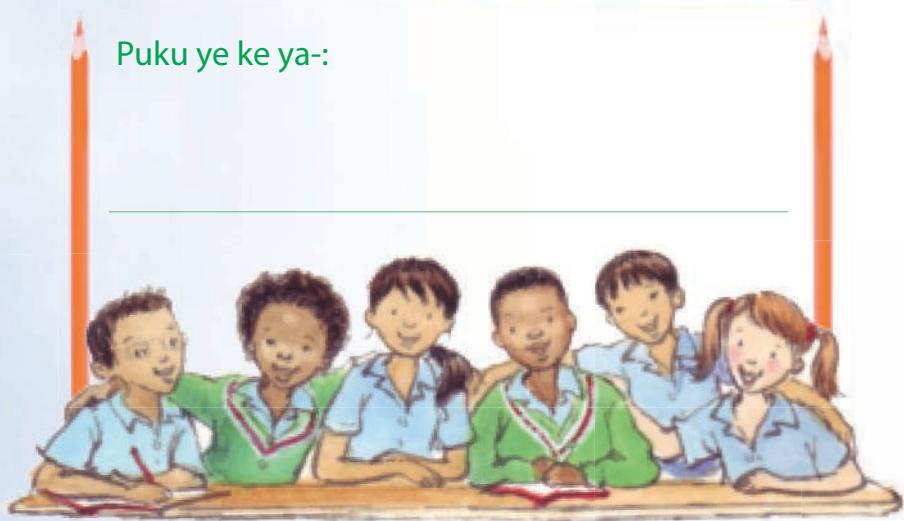

L e i e m e I a
g a e

KA SEPEDI

Puku ye ke ya-:

SEPEDI

Puku ya

I

TLAHLO YA GO ŠOMIŠA PUKUTŠHOMO YE

Šomiša Pukutšhomo ye gammogo le methodo ye mengwe. Lebelela SEPHOLEKE(CAPS) sa seholpha sa gare sa Leleme la gae.

Re a go amogela mo go Pukutšhomo ya Leleme la gae la Seholpha sa gare.

Maikemišetšo a Kgato ya Leleme la gae la seholpha sa gare ke go tšwetša pele bokgoni bja polelo ya barutwana ka go kgokagano bjo bo nyakegago maemong a leago le go tšweletša pele mabokgoni a bona a go kwešiša dithuto tše di lego bohlokwa dithutong ka moka tša lenaneothuto. Re hutša gore Pukutšhomo ye, e tla go tšwela mohola ge o tšweletša pele mabokgoni a, a barutwana ba gago.

Pukutšhomo ye e rulagantšwe go ya ka leboo la bekepedi la SEPHOLEKE(CAPS). O tla hwetša kakaretšo ya seo se swanetšego go rutwa mo go ye nngwe le ye nngwe ya dibeke tše pedi, mo matlakaleng a, 1, 35, 69 le la 103 a Pukutšhomo ye. Leboo le lengwe le le lengwe la bekepedi le hophilwe go akaretša mabokgoni a polelo a mane:

A re boleleng

1 Go theeletša le Go bolela (Bomolomo) – Diiri tše 2 mo go leboo la bekepedi

Barutwana ba swanetše go hwetša dibaka kgafetšakgafetša go tšweletša pele mabokgoni a go kgona Go theeletša le Go bolela gore ba kgone go kgoboketša tshedimošo, go rarolla mathata le go tšweletša dikgopolole tebelelo ya dilo. Pukutšhomo e na le mešongwana ye mmalwa ya go akaretša ya go bolela le go theeletša yeo o ka e oketšago go kgonthiša gore barutwana ba ba le sebaka se sentši sa go ithuta go bolela.

A re baleng

2 Go bala le Go bogela – Diiri tše 5 mo go leboo la bekepedi

SEPHOLEKE(CAPS) se nyaka gore barutwana ba bale le go bogela dingwalo tše itšego le mehuta ya go fapana ya dingwalo mo go leboo le lengwe le le lengwe la bekepedi. Se se akaretša go bala: dikanegelokopana, dinonwane, dikanegelo tša maitemogelo a gago, mangwalo, diemeile, ditsenywa ka go pukutšatši, tiragatšo, diathekele tša dikuranta, diathekele tša dikgatišobaka, dipoledišano tša radio, theto, ditemana tša go kgodiša, dipapatšo, ditaelo, ditaetšo le ditshepetšo. Godimo ga fao, SEPHOLEKE se nyaka gore barutwana ba bale dingwalo tša tshedimošo tša diswantšho: mebepe, ditšhate, mananeo, dithalwa, mebepe ya monagano, ditšhate tša boso, diphoustara, ditsebišo, diswantšho le kerafo. O tla hwetša mohuta wo wa dingwalo ka bontši ka mo go Pukutšhomo ye.

SEPHOLEKE(CAPS) se laetša tshepetšo ya go bala ya dikgato tše, go balelapele, go bala le go bušeletša go bala. O tla hwetša dithhalošo ka diswantšho tša go ba le mohola mabapi le tshepedišo ya go bala mo letlakaleng la ka gare la mathomong la puku ye.

A re ngwaleng

3 Go ngwala le Go hlagiša – Diiri tše 4 mo go leboo la bekepedi

SEPHOLEKE(CAPS) se nyaka gore barutwana ba fiwe sebaka kgafetšakgafetša sa go ithuta go ngwala mabapi le diteng tša go fapana. Pukutšhomo ye e na le mekgwa ya go ngwala ye mmalwa le dithulaganyo tša go hlopholla mokgwa wa go hlagiša dingwalo tša go ngwalwa, tša go bonwa le tša bophatlalatšintši. O tla hwetša mokgwa wa go hlaloša ka diswantšho tshepedišong ya go ngwala mo letlakaleng la mafelelo la bokagare bja khabara ya Pukutšhomo.

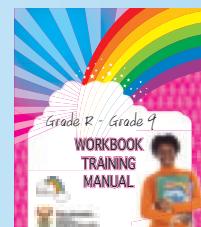

A re ngwaleng

LELEME LA GAE

4 Dibopego le melao ya tšhomiso ya polelo – Iri e 1 mo go leboo la bekepedi

SEPHOLEKE(CAPS) se fa lenaneo la Dibopego le melao ya tšhomiso ya polelo tše di swanetšego go rutwa mphatong wo mongwe le wo mongwe. Pukutšhomo e akaretša mešongwana ye itšego mo go leboo la bekepedi ye nngwe le ye nngwe. Mo gontši mešongwana ye e akaretša 'temošo' yeo go yona go hlaošwago karolo ya polelo ye itšego.

Go hwetša tlhahlo ye nngwe, hle lebelela mošupatsela wa Pukutšhomo.

Morero wa 1: Dinonwane le direto

Dikanegelo

Kotara ya 1: Beke ya 1 - 2

1 Go kgatha tema papading 2

Go balela pele le go akanya/porofeta ka ga kanegelo.

Go bala dikanegelo.

Poledišano ka ga baanegwa, tikologo le thulaganyo.

Poledišano: go akanya ka gore kanegelo e ile go fela bjang.

Go ngwala bofelo bja kanegelo.

Go hlagiša tiragatšo ka ga kanegelo.

Thutiso ka ga tlottlontšu go nepišitšwe mantšu ao a hlaotšwego mo kanegelong.

2 Go nagana ka ga kanegelo 4

Tlottlontšu: Go nyalanya mantšu le ditlhalošo.

Tekatlhaloganyo: Go araba dipotšišo tše di bulegilego(tša go se be le karabo ye itšego) le tša kgethontsi.

Akaretša tatelano ya ditiragalo ka go kanegelo.

3 kanegelo Ye e rategago 6

Go bala bofelo bja kanegelo.

Go bušeletša go bolela ka ga se se diragetšego ka go kanegelo, ka tatelano.

Go nomora mafoko ao a tšwago kanegelong ka tatelano.

Matseno ka ga mainagohle.

Go šupa mainagohle ka go kanegelo.

Go ela šedi mokgwa wa go ngwala.

4 Go ngwala kanegelo 8

Go latela dikgato tša go ngwala kanegelo.

Go beakanya kanegelo ka go šomiša mmepe wa monagano.

Go ngwala kanegelo ka go šomiša sebopego sa maleba.

Go romela SMS ka go šomiša mafokonolo.

Go rekhotra mantšu a mafsa le ditlhalošo ka go pukuntšu ya mong.

5 Mehuta ye e fapanego ya maina 10

Go šupa mainagohle le mainaina.

Go šomiša mainaina mo mafokong.

Maina a dilo tša go balega le tša go se balege.

Hwtša ge eba ke maina a dilo tša go balega goba tša go se balege.

6 Reabetšwe o hlakantšha mae 12

Go balela pele le go akanya ka ga gore kanegelo e bolela ka eng ka go šomiša ditaetši tša go bonwa.

Poledišano ka ga kanegelo – moanegwa le thulaganyo.

Go šomiša dithalwa tša dikhathune le dipudula tša polelo go tšwetša pele kanegelo.

Go beakanya go ngwalwa ga kanegelo ka go šomiša mokgwa wa peakanyo.

Ngwala kanegelo ye e theilwego godimo ga dithalwa/diswantšho go ya ka mokgwa wa go beakanya sengwalwa.

Go rekhotra mantšu a mafsa le ditlhalošo ka go pukuntšu ya mong.

7 Seo bokantle bja puku bo re botšago sona 14

Go ahlaahlha puku ka go šomiša kanegelo ye e fetilego.

Go šomiša tshedimo ye e lego ka go kanegelo le ye e lego khabareng ya puku.

Go akaretša thulaganyo le tshekatsheko ya semelo sa baanegwa.

Go šupa dikokwane tše di swanetšego go ba gona mo khabareng.

Go akaretša kanegelo go ya ka mo di bonwago ke moanegwathwadi ka go šomiša lebaka le e fetilego.

Go nyalanya mahlaodi le maina, malatodi le mainakgoboko.

8 Ngwala gabotse 16

Go beakanya le go ngwala ka ga wena. Šedi e wele godimo ga mafoko, hlogo le ditemana.

Go rekhotra mantšu a maswa le ditlhalošo ka go pukuntšu ya mong.

Matlakala a theto Kotara ya 1: Beke ya 3 - 4

9 Letlakala la direto 18

Go balela direto tše pedi godimo.

Šedi e fiwe dikokwane tše go ngwala direto: Onomatopia (go ekiša medumo), mošito le morumokwano.

Araba dipotšišo tše tekatlhaloganyo tše di theilwego godimo ga sereto.

Šupa mantšu ao a nago le morumokwano le dikokwane tše dingwe tša theto.

10 Ingwalele sereto 20

Go šomiša mantšu a morumokwano ge go ngwala sereto.

Go ngwala sereto ka morumokwano wo o tšweletšwago ke methalotheto ye mebedi.

Matseno ka ga mainakgopololo.

Go ngwala mainakgopololo a maleba mo dikgobeng tše di filwego mo mafokong.

11 Sereto sa maina 22

Go thalela mehuta ya go fapano ya maina seretong.

Go šomiša mafoko a makopana ka go pukutšatši ge o šomiša SMS.

Tlatša fomo ye e nago le tshedimošo ka ga wena ka go šomiša mainaina.

Šupa o be o šomiše mainaina mo mafokong. Beakanya maina o bontshe mainaina, maina a lefelo goba a nako (letšatši goba kgwedi)

12 Dikhunkhwanyane 24

Bala sereto ka ga dikhunkhwanyane.

Šupa maina.

Araba dipotšišo ka ga sereto.

Bala sereto gomme o šupe mantšu a a nago le morumokwano. Thala seswantšho se se theilwego godimo ga sereto.

13 Serurubele o be o le kae? 26

Go aroganya mainagokwa. (Ela hloko maina ao a bopilego leinagokwa)

Go theeletša medumo ya mantšu.

14 Go kopanya maina 28

Go bala direto tša go ba le sebopego.

Go šomiša maswaodikga mo mafokong.

15 Opela koša 30

Go bala sereto

Go šomiša maswaodikga mafokong.

Dilo tše re swanetšego gore re di gopole ka ga maina a dilo tša go se balege.

16 A re ngwaleng puku 32

Go beakanya go ngwala puku ya dikanegelo.

Go ngwala le go hlagiša kanegelo mo matlakaleng a go segwa kua mafelelong a puku.

1 Go kgatha tema papading

A re boleleng

Lebelela seswantšho gomme o bolele gore o nagana gore kanegelo e mabapi le eng. O nagana gore kanegelo ye ke taba ya kgonthe? Na o nagana gore bana ba ba mo kanegelong ke ba ba bjang?

- Pele o thoma go bala**
- Lebelela diswantšho le dihlogo gomme o leke go akanya gore sengwalwa se tlie go ba mabapi le eng.
  - Ge o dutše o bala**
  - Bapetša dikakanyo tša gago le seo o se balago ● Ge o sa kwešše karolo ye e itšego, e bale gape ka go iketla. E balele godimo.

A re baleng

E be e le letšatši le le fodilego ka kgwedi ya Phato, gomme sehlopha sa kgwele ya maoto sa ba mengwaga ya ka tlase ga 12 sa tšwa ka peseng se tabogela fase se bile se bolelala godimo. Ba be ba le tseleng ya go ya go raloka papadi ya bona ya mafelelo mo sehleng. Ge ba dutše ba sepela ba putla lebala ba lebile stediamo, ba be ba kcona go kwa divuvuzela le meduduetšo ya bana.

Bohle ba be ba thakgaletše papadi ya mafelelo gare ga sekolo sa New Town le sekolo sa praemari sa Sea View.

Anna le Boati e be e le bona basetsana ba le noši mo sehlropheng sa New Town. Ba be ba hutša gore ba tla raloka gabotse moo ba tla bego ba fenya sekolo sa praemari sa Sea View.

Ge Anna, a lego kapotene, a sepela a putla lebala, o ile a ikakanya a amogela sefoka legatong la sehlopha. Ka mahlo a gagwe a monagano, o ile a bona sefoka se phadima mo letšatšing. Anna o be a na le tlhokomelo. O be a ile a beakanya khonsata ya sekolo ya go kgoboketša tšhelete ya go rekela baralokammogo ba gagwe bao ba bego ba se na sa go reka diputsi tša kgwele ya maoto. Lehono o be a ikemišeditše go eta pele sehlopha sa gabon, a se iša phenyong!

Boati, wa mengwaga ye lesometee. O be a thakgetše kudu. O be a ipona a nweša kgwele ya go fenya, ka diputsi tša gagwe tše mpsha tše

Letšatšikgwedi:

serolwane. Mo go sa letelwago, o ile a goelela, a lla ka maatla, a wela ka moleteng.

"Nthušeng!" a tsetla. Anna, Peter le Reabetšwe, ba ile ba kitimela morago, ba mo thuša go tšwa. "Aowi! Joo!" a lla, a dutše a hlotšahlotša ka oto le tee. "Ga ke kgone go gata ka leoto le ge ke ema!" O ile a dula fase bjanyeng.

"E se ke ya ba gore ke robegile kokoilane," a realo, a lla.

Anna o ile a se tsebe gore na kgobalo ya Boati e tla mo ama bjang. "Ge Boati a ka se kgone go bapala, go ra gore nka se kgone go bapala. Ke tla swanelwa ke go mo iša kliniking."

Anna o ile a hemela ka maatla.

"O se ke wa tshwenyega, Boati," a realo. "Ke tla go iša ngakeng,"

"Aowa! Aowa! O ka se dire bjalo. Ke tla leta mo go fihla ge papadi e fela."

"O ka se dule mo o le noši, Boati," Anna a fetola.

Anna o ile a sokologa, a itebanya le sehlopha ka moka. O ile a leka go thibela megokgo go tšhologa, a nolegile moko.

"Wena sepela o yo bapala. Le gona, dirang gore le fenyen!"

A re ngwaleng

Bolela le molekane wa gago mabapi le gore o nagana gore kanegelo e ile go fela bjang. Ka morago, ngwala bofelo bja kanegelo ka mantšu a a kaT b ago a 40 – 50. Na Anna o tla bapala goba o tla thuša Boati?

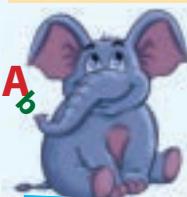
Handwriting practice lines for the question above.

Go nagana ka ga kanegelo

A re boleleng

Re tseba ka ga baanegwa mo kanegelong, ka ditiro tša bona, dikgopolo tša bona le seo ba se bolelago. Bolela ka ga semelo sa Anna. Bolela ka ga se a se dirilego, se a bego a se nagana, le ditiro tša gagwe.

Tlotlontšu

Thala mothalo, o nyalanye lentšu le le lego go la nngele, le tlhalošo ya lona go la go ja.

akantše
phadima
tsetlile
kgobalo
(ka) go nolega moko

go taga
go fela maatla
gopotše ka ga
ka go hemela godimo ka maatla
go gobala, thinyega

A re ngwaleng

Bala kanegelo ye e lego mabapi le Boati le Anna gomme o arabe dipotšišo tše:

Baanegwa ba bagolo ba babedi mo kanegelong ye, ke bomang?

Re tseba bjang gore Boati o be a tšhogile?	
1	Ga se a bona molete ka gare ga mabjang.
2	O ile a akanya a nweša kgwele ya phenyo.
3	O be a fadile, a nyaka go bapala.
4	O ile a se kgone go robala bošego bja go feta.

Re tseba ka eng gore baraloki ba be ba thakgetše?

1	Ba be ba duma gore ba fenye.
2	Ba kwele divuvuzela.
3	Ba ile ba taboga ba etšwa ka peseng, ba bolelela godimo.
4	Ga se ba thuša Boati.

Letšatšikgwedi:

Ke dihlopha dife tše pedi tšeо di bego di kgatha tema papading?

Hwetša lefoko mo kanegelong leo le laetšago gore Anna o be a le motho wa tlhokomelo.

O nagana gore Anna o be a le mogwera wa go loka wa Boati? Lebaka?

A re ngwaleng Ngwala kakaretšo ya mantšu a 40 – 50 ka ga seo se diragaletšego Boati.

Handwriting practice lines for the sentence above.

Mosaeno wa morutiši

Letšatšikgwedi

---

3 Kanegelo ye e rategago

A re baleng

Bjale, bala bofelo bja kanegelo.
Go na le yo a bego a nagana gore bofelo
bo ka ba ka tsela ye, ka phapošing ya lena?

Anna o ile a thekga Boati ge ba dutše ba sepela ba eya peseng; gape, ba ile ba ya kliniking mmogo. Ngaka e ile ya hlahloba lenao la Boati. O ile a tsea X-rei, a e lebelela, a myemyela. O ba boditše gore lenao la Boati le tla fola. O ile a le pantiša, gomme a botša Boati gore a ka bapala kgwele ya maoto gape; fela ge a ikwa a le kaone.

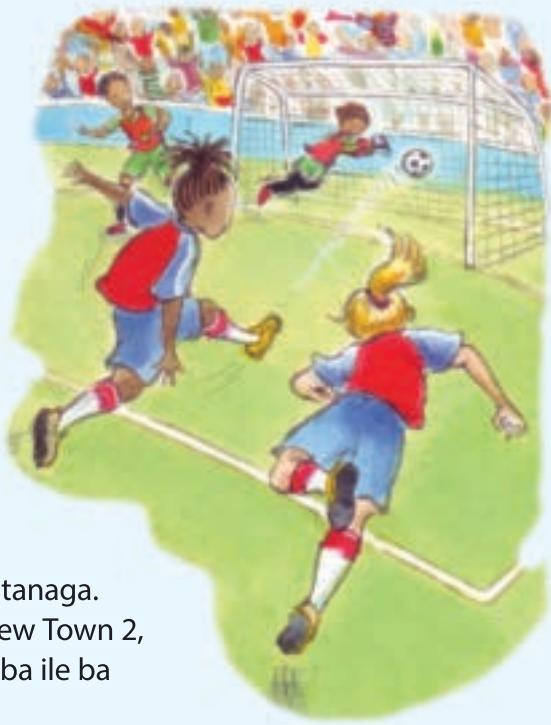
“Ge le nyaka,” gwa realo ngaka, “nka le iša stediamo ka sefatanaga. Ke kgale ke sa bogele kgwele ya maoto.”

Gomme gona fao, ngaka ya go loka, e ba išitše stediamo ka sefatanaga. Ba fihlile ka nako ya ge baraloki ba sa khutša. Dino di be di re: New Town 2, Sea View 2. ge papadi e thoma gape, basetsana bale ba babedi ba ile ba tsena ka lepatlelong.

Gona fao, ka bonako, Anna o ile a nweša kgwele ya boraro ya sehlopha sa New Town, gomme, nako ye nnyane pele nakana e fetša papadi.

Boati o ile a nweša kgwele ya bone. Lešaba le ile la mokgolokwane, gomme divuvuzela tša kgakala le tša motsana wa kgauswi tša tlatša lešata le legolo la tšona gohle.

Basetana bale ba babedi, ba be ba thabile kudu ge sehlopha se eya go tsea sefoka sa sekolo sa bona.

- Pele o thoma go bala**
  - Lebelela diswantšho le dihlogo gomme o leke go akanya gore sengwalwa se tile go ba mabapi le eng.
- Ge o dutše o bala**
  - Bapetša dikakanyo tša gago le seo o se balago • Ge o sa kwešiše karolo ye e itšego, e bale gape ka go iketla. E balele godimo.

A re boleleng

Šielana le mogwera wa gago, le bolele gore go diregile eng ka mo kanegelong go thoma nako yela sehlopha sa kgwele ya maoto se fologa pese, go fihla mafelelong a kanegelo ge sehlopha sa New Town se fonya papadi. O se ke wa lebala go bolela gore dino di be di le tše kae – tše kae.

A re ngwaleng

Nomora mafoko a, go tloga go 1 go ya go 6, o latelanye ditiragalo, ka mokgwa wo di latelanago ka gona mo kanegelong.

	Boati o be a sa bone molete ka gare ga mabjang, gomme a wela ka gare ga wona.
	Anna o ile a iša Boati ngakeng.
	Ngaka e ile ya bušetša basetsana stediamo.
	Bana ba ile ba namela pese, ya ba iša stediamo sa kgwele ya maoto.
	Ba ile ba sepela ba putla lebala, ba ya stediamo.
	Maloko a sehlopha a be a thakgetše ge a be a tsea sefoka sa bona.

Letšatšikgwedi:

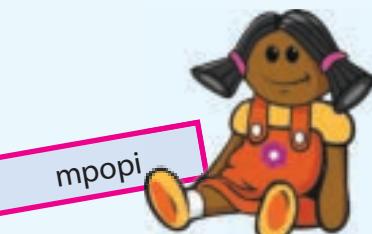
Mainagohle

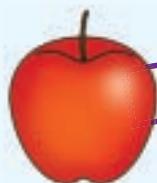
A re ngwaleng

Diputsi tša kgwele
ya maoto

mpopi

apola

setulo

Bjale ngwala
mainagohle a
mmalwa ao o
ka a gopolago.

kgwele

pene

A re ngwaleng

Hwetša o be o thalele mainagohle a lesome
ka mo kanegelong.

A re baleng

Bjale, ngwala mafoko a a tshelelagoo ka a
mangwe a mainagohle ao o a hweditšego.

Mokgwa wa go ngwala taodišo

Ge o ngwala taodišo, o swanetše go latela magato a hlano.

- 1 Beakanya taodišo ya gago, o šomiša mmepe wa monagano.
- 2 Thoma kanegelo ya gago, ka go kgwarinyakgwarinya.
- 3 Rulaganya mopeleto wa gago, le maswaodikga.
- 4 Boeletša kanegelo ya gago.
- 5 Bala gomme o lokiše kanegelo ya gago.
- 6 E ngwale ka pukung ya gago.

Mosaeno wa morutši

Letšatšikgwedi

4 Go ngwala kanegelo

Kotara ya 1 – Beke ya 1-2

A re ngwaleng

Ngwala mmepe wa monagano, o bontše gore go diregile eng mo kanegelong, ka ga papadi ye kgolo.

1

Mathomo

Bana ba be ba eya kae; le gona, ka lebaka la eng?

2

Bogare

Bjale, go diregile eng?

3

Gare

Bjale, go latetše eng sa go diragala?

4

Bofelo

Kanegelo e fedile bjang?

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Bjale, šomiša mmepe wa gago wa monagano gore o go thuše go ngwala kanegelo ya gago mo letlakaleng le. Re go file diswantšo tše mmalwa gore di go thuše. Kanegelo ya gago e swanetše go ba ya mantšu a a ka bago a 120 – 140.

- Šomiša mmepe wa monagano gore o go thuše go beakanyetša sengwalwa sa gago
- Ngwala ka mokgwa wa go kgwarakgwarinya • Kgopela mogwera wa gago a rulaganye mokgwarakgwarinyo wa gago • Boeletša sengwalwa sa gago gomme o dire ditokišo tše di nyakegago •
- Ka morago, ngwala ka bothakga ka pukung ya gago.

Leina la kanegelo

Bofelo

Šomiša mafokonolo go romela kapotene wa kgwele ya maoto ya New Town SMS.

Mosaeno wa morutisi

Letšatšikgwedi

Mehuta ye e fapanego ya maina

Mainaina

Mainaina ke maina a batho,
mafelo, dikgwedi le matšatši.
Ka dinako ka moka a thoma
ka tlhakakgolo.

John

Pherekong

S	M	L	L	L	L	M
1	2	3	4	5		
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Bongi

Phato

S	M	L	L	L	L	M
1	2	3				
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Sam

A re ngwaleng Ngwala maina a mmalwa a batho le a mafelo.

Batho	
Mafelo	

Dira didiko go mantšu ao a lego mainaina, ao a swanetšego go thongwa ka ditlhakakgolo.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng / Ngwala mafoko a mane, o šomiša mainaina.

Maina a go **balega** ke eng? Ke maina a dilo tše re kgonago go di bala, bjalo ka diphoofolo le batho. Re šomiša mantšu a go swana le: ntši goba dingwe goba e sego, kae, goba ye ntši ka maina a a balegago, bjale ka lešabašaba, meetse le letswai. Re šomiša mantšu a: ntši goba nnyane goba ntši ge re bolela ka maina a a sa balegego.

Maina a a sa **balegego** ke eng? maina a a sa balegego, ke maina a dilo tše di ka se balegego, bjalo ka lešabašaba, meetse le letswai. Re šomiša mantšu a: ntši goba nnyane goba ntši ge re bolela ka maina a a sa balegego.

Botšiša mogwera wa gago ka ga dilo tše di lego ka phapošing goba ka gae.

Botšiša dipotšišo tše bjale:

A re boleleng

Tše kae ? goba Tše kaakang ?

A re ngwaleng

Thalela mainagohle mo mafokong a a latelago. Tšeа sephetho sa ge eba a a balega goba ga a balege, gomme o bee leswao ka lepokising la maleba. Ka morago, dira didiko o dikološetše mainaina.

- 1 Ke swerwe ke tlala, eupša ga go na dijo tše di lekanego tše di šetšego.
- 2 Phuki o na le dimpopi tše ntši.
- 3 Reabetšwe o bapala lešabašabeng.
- 4 Motswaledi o na le dikgaetšedi tše pedi.
- 5 Mark o rata borotho.
- 6 Re ile mafelong a mantši a go kgahliša Gauteng.
- 7 Bana ka phapošing ya ka ba ipshina ka dipapadi.
- 8 Ke na le dikuane tše mmalwa.
- 9 Dineo ga se a swanela go ja swikiri ye ntši kudu.
- 10 Boati o swanetše go nwa meetse a mantši kudu.

Balega

Go se balege

Mosaeno wa morutši

Letšatšikgwedi

11

6 Reabetšwe o hlakantšha mae

A re boleleng

Lebelela diswantšho gomme o bale dipudula tša polelo. Ka morago botša mogwera wa gago kanegelo, le šielana. Ngwala ka gare ga pudula ya mafelelo o laetša Reabetšwe a nagana.

1

2

A re ngwaleng

Bjale, tsenya kanegelo mafelong a maleba mo go mmepe wa monagano.

1

Mathomong

- Šomiša mmepe wa monagano gore o go thuše go beakanyetša sengwalwa sa gago ●
- Ngwala ka mokgwa wa go kgwarakgwarinya ●
- Kgopela mogwera wa gago a rulaganye mokgwarakgwarinyo wa gago ●
- Boeletša sengwalwa sa gago gomme o dire ditokišo tše di nyakegago ●
- Ka morago, ngwala ka bothakga ka pukung ya gago.

2

Se se latetšego ke eng

3

Hlaloša gore go direga eng mo seswantšhong sa 3

4

Bofelong, bolela gore kanegelo e fedile bjang

Letšatšikgwedi:

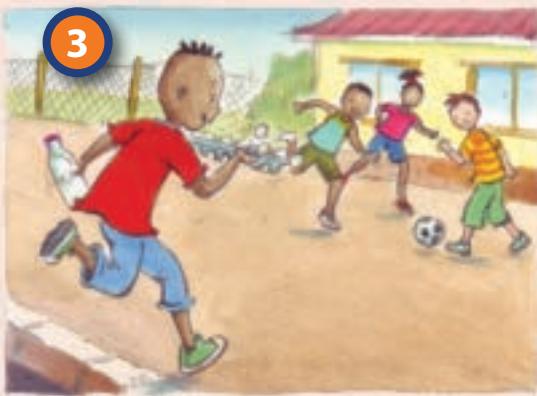
A re ngwaleng

Bjale, šomiša mmepe wa gago wa monagano gore o ngwale kanegelo ya gago.

M A N T Š U

M
A
F
S
A

3

4

1

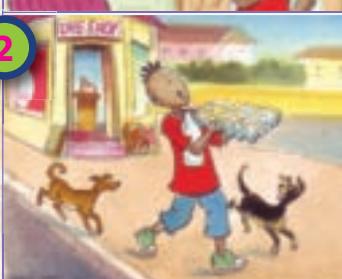

Mosaeno wa morutiši

Letšatšikgwedi

15:44:51 2019/05/21

2

3

4

Seo bokantle bja puku bo re botšago sona

A re boleleng

Bolela le mogwera wa gago ka ga seo bokantle bja puku bo re botšago sona.

Khutsofatšo e re
botša ka ga seo
puku e bolelago ka
ga sona

A re ngwaleng

Bjale, ngwala tshekatsheko ya puku.

Leina la puku	
Mongwadi	
Baanegwathwadi	
Mophatlalatši	
Go diragala eng ka go kanegelo?	
Ngwala mafoko a mabedi ao a re botšago gore go na le dipuku tše dingwe ka ga Reabetšwe.	

Letšatšikgwedi:

Akanya o le Reabetšwe. Ngwala kakaretšo ka mantšu a a bago 40 ka seo a se dirilego.

A re ngwaleng

Handwriting practice lines for the word "ngwaleng".

A re ngwaleng Nyalanya maina le mahlaodi ao a a hlalošago.

Lehlaodi le re botša ka ga leina.
Mohlala: mosetsana yo **mobotse**.

mahlaodi	moswa	botse	koto	tee	telele
----------	-------	-------	------	-----	--------

Maina	letšoba	mohlare	leboto	ngwako	pene
-------	---------	---------	--------	--------	------

Bjale, nyalanya mantšu a le malatodi a ona, mothalong wa kua tlase.

Malatodi ke mantšu ao a latolago/a ganetsago tlhalošo;
mohlala: **botse – befile**.

telele	tshepega	nnyane	botse	hlokomela	boleta
--------	----------	--------	-------	-----------	--------

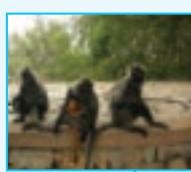
ntši	lebati	kopana	koto	thata	befile
------	--------	--------	------	-------	--------

Lapologa

Latela mothalo go tloga go seswantšho
go fihla go leinakgoboko.

Mainakgoboko ke maina a sehlopha
sa batho goba sehlopha sa dilo,
mohlala: **ntšhuthu ya diterebe**.

mohlape

mohlape

sehlopha

sehlopha

motšhitšhi

ntšhuthu

Mosaeno wa morutisi

Letšatšikgwedi

15

A re ngwaleng

Lebelela hlogo ya kanegelo mo bogare bja mmepe wa monagano. Ka morago o ngwale tshedimošo ye e oketsegilego ka ga sererwa se sengwe le se sengwe ka gare ga lepokisi le lengwe le lengwe la mmepe wa monagano.

Mo go lephephetšomo le, re lebelela gore ditemana di ngwalwa bjang. Dikanegelo ka moka di na le ditemana; gape temana ye nngwe le ye nngwe e na le sererwa. Ka tlwaelo lefoko la mathomo ke lefoko la sererwa. Le go botša gore temana ye e šetšego (karolo ya yona) e mabapi le eng.

Temana ya 1

Leina la ka ke _____
_____.

Ke na le mengwaga ye _____.
Ke dula le _____ wa ka.

Temana ya 3

Ke tsena sekolo sa _____.
Ke mo Mphatong wa _____.
Thuto ye ke e ratago kudu ke _____
_____.

**T
Š
O
H
L
E

K
A
G
A
N
A**

Temana ya 2

Ka gešo re ba ba _____.
Ke dula le _____
wa ka.

Ke na le seruiwaratwa sa _____
_____.

Temana ya 4

Ge sekolo se tšwile ke rata go
_____.
Bagwera ba ka ke _____.
Bošego pele ke eya go robala ke a
_____.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Šomiša mmepe wa gago wa monagano go ngwala
kanegelo ka ga wena. Ka mehla re šia mothaladi wo o sego
wa ngwalwa selo makgathe ga ditemana.

Ge o feditše go ngwala kanegelo ya gago, e re mogwera
wa gago a e bale, a be a lokiše diphošo tše di ka bago di le
gona.

Thoma go ngwala kanegelo ya gago ka go
kgwarakgwarinya.

Ka morago, ngwala ka bothakga ka pukung ya gago.

M A N T Š U

M

A

F

S

A

Temana ya 1

Temana ya 2

Temana ya 3

Temana ya 4

Mosaeno wa morutiši

Letšatšikgwedi

17

9 Letlakala la direṭo

Kotara ya 1 - Beke ya 3–4

A re baleng

Balela sereto godimo. Ge o dutše o se bala, theeletša morethetho, gape, patronē ya mantšu e bopa morumokwano. Theeletša mantšu ao a kwalago eke ke mašata a diphoofto.

POLELO YA DIPHOOFOLO

Dikatse di a forola, ditau di a rora.

Dibere di a rora, Maribiši a letša nakana.

Dintsetsere di a tsikitla, magotlo a a tswinya.

Dinku di a lla, eupša nna ke a BOLELA!

Kgabo e a ratharatha, e a bokolela kgomotshadi, Mapidibidi a a kwakwaretša, maeba a a kuruetša

Dikolobe di a golola, dipere di letša dinko

Matsuana a a tswinya, eupša nna ke re!

Dintshi di a bobola, dimpša di a gobola,

Digwagwa di a lla, papagai e a lla

Dinose di a bobola, eupša nna ke a bolela.

A Shapiro (e amantšwe)

A re ngwaleng

Ngwala maina a tše tshela tša diphoofto tše di angwago mo seretong, gomme ka tlase ga ye nngwe le ye nngwe, ngwala modumo wo e o dirago.

katse

ferola

Bjale ngwala mantšu a a tšwago mo seretong ao a nago le morumokwano wo o swanago le wa mantšu a.

nakana

matsuana

(ke) re

Kgomotshadi

bolela

kuruetša

gobola

Letšatšikgwedi:

A re baleng

Bjale balela godimo sereto se se latelago, ka morago o thalele dipara tša mantšu a a nago le merumotshwano ya go swana ka mebala ya go fapania. Thalela madiri ka moka ao a re botšago seo khudu ya ka lewatle, e se dirilego. Ka morago araba dipotšišo.

M A N T Š U

M
A
F
S
A

KHUDU YE NNYANE

Go kile gwa ba khudu ye nnyane

E be e dula ka lepokising

E be e rutha ka mogobeng

E nametše maswika

E ile ya loma monang

E ile ya loma lefele

E ile ya loma serurubele

Gomme ya loma nna

E ile ya swara monang

E ile ya swara lefele

E ile ya swara serurubele

Eupša nna ga se ya ntshwara

C Lindsay (e amantšwe)

A re ngwaleng

Na khudu ye nnyane e be e dula kae?

Na khudu ye nnyane e ile ya rutha kae?

Khudu ya ka meetseng e nametše kae?

Na khudu ye nnyane e ile ya loma eng?

Na khudu ye nnyane e ile ya swara eng?

Ingwalele sereto

A re ngwaleng

Feleletša sereto se ka go ngwala mantšu a medumo ya go swana ya mantšu ao a tlogetšwego.

timela

setimela

ba ka

bone

sa ka

Sereto ka ga Nna

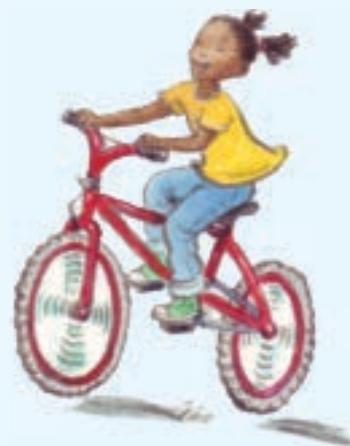
Ke mo go Mphatong wa _____.

Ke rata sekolo _____.

Ke rata barutiši _____.

Ka morago ke sepela ka paesekela, e sego ka _____.

Ke fela ke dira se ke _____.

A re ngwaleng

Ingwalele sereto. Leka go šomiša mantšu ao a nago le morumokwano mafelelong a methaladi ka moka ya methalo ya dipalotshwano.

Hlogo ya sereto

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

Letšatšikgwedi:

Mainakgopololo

A re ngwaleng

Ngwala maikutlo ao difahlego tše di a bontšhago. Tše ke mainakgopololo.

poifo

lethabo

pefelo

manyami

Hwetša mainakgopololo

Leinakgopololo ke selo seo o sa kgonego go se bona, go se kwa, go sedupelela, go se kgwatha goba go se latswa.

--	--	--	--

Feleletša mafoko a ka go ngwala mainakgopololo.

A re ngwaleng

- Boati o be a le ya maemo a godimo
ge a gobala kokoilane.

swabile

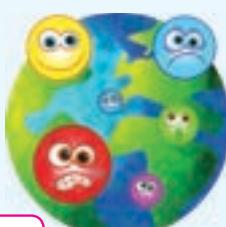
- O be a ekwa ge a be a nagana gore
a ka se kgone go bapala phegišanong.

pefelo

mafologolo

- O be a ikwa a le ge a sa bone mo a yago.

manyami

- Re ile ra ikwa re ge ambulanse e tlide go tšo mo tšea.

poifo

- Go ile gwa tšeа ye ntši gore Boati a bapale gape.

bohloko

- Sekolo se sengwe sela se ile sa kwa ge se lahlegetšwe ke papadi.

Sereto ka maina

A re baleng

Bala sereto gomme o ngwale maina gore sereto se kwagale.

- Thalela maina ao a thomago ka ditlhakakgolo.
- Thalela mainagohle ao a bolelago ka dilo.
- Thalela mainagokwa go tšwa seretong.

POLELO YA DIPHOOFOLO

Dikatse di a forola, ditau di a rora.

Dibere di a rora, Maribiši a letša nakana.

Dintsetsere di a tsikitla, magotlo a a tswinya.

Dinku di a lla, eupša nna ke a BOLELA!

Kgabo e a ratharatha, kgomotshadi e a bokolela,

Mapidibidi a a kwakwaretša, maeba a a kuruetša

Dikolobe di a golola, dipere di letša dinko

Matsuana a a tswinya, eupša nna ke re!

Dintšhi di a bobola, dimpša di a gobola,

Digwagwa di a lla, papagai e a lla

Dinose di a bobola, eupša nna ke a bolela.

A Shapiro (e amantšwe)

A re ngwaleng

Bjale, a re naganeng ka ga puku yeo o ipshinnego ka yona. Boeletša go bolela kanegelo ka mafoko ao a ka bago a 3 – 4.

Bjale, ngwalela mogwera SMS o bolele ka boripana gore kanegelo e go dirile gore o ikwe bjang.

Letšatšikgwedi:

Mainaina

M A N T Š U

M
A
F
S
A

Tlatša fomo ka ga wena. Dikarabo ka moka ke mainaina,
ka fao, o swanelwa ke go thoma ka tlhakagolo.

A re ngwaleng

Tšohle ka ga nna

Ke wena mang?	
O belegetšwe kae?	
Letšatši la matswalo a gago le ka kgwedi efe?	
Efa leina la sekolo sa lena.	
O dula profenseng efe?	
Efa leina la yo mongwe wa bagwera ba gago.	
Efa leina la morutiši wa gago wa ka phapošingborutelo.	
Efa leina la puku ya gago ya mamoratwa..0	
Efa lenaneo la thelebišene le le lego mamoratwa wa gago.	
O ka duma go etela naga efe?	

A re ngwaleng

Bjale dira sediko go maadingwa mo lenaneong la mo tlase.

johannesburg	veronica	boati	lusikisiki	rakgolo
mošupologo	setulo	puku	durban	mandla
motsekapa	letšoba	bishop	tamati	dan
anna	khekhe	polokwane	paesekela	pene
diputse	kgomotshadi	poo	lepogo	seeta
labone	diphalane	phupu	nonyana	sehlaga

Ngwala mainaina go tšwa mo lenaneong le la mo godimo, kholomong ya maleba, mo tlase.
Ngwala mainagohle dikholomong tše pedi tša mafelelo.

Mainaina			Mainagohle	
Motho	Lefelo	Nako	Selo	Selo

Mosaeno wa morutiši

Letšatšikgwedi

KHUNKHWANE

khunkhwanyane e na le dikarolo tše tharo tša mmele. E sego go feta tše tharo, gape, e sego tše nnyane go tharo. Hlogo, sefega le mpa ke tšona dikarolo ka moka tše re di bonago.

Hlogo e na le dikarolo tša molomo, tše di dirilwego gabotse, gape le mahlontši.

Dinakana tša yona di kwa go dikologa lefase. Dinakana tše di a kwa, di a phophola, di kwa ka ditsebe ebile di a dupelela.

Sefega, ke moo maoto a kopanago.

Diphere tše tharo, maoto a tshela ka moka.

Ke moo mafego a kopanago.

Go fofa goba go taboga goba go abula.

Mpa ke moo go nago le ditho tša mmele.

Ditho tša mmele tše bohlokwa.

Tša go hema, go tswala, go tšweletša le go šila.

Dijo tše e di jago.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng Bala sereto gape, ka morago o arabe dipotšišo.

M A N T Š U

M
A
F
S
A

Na sereto se se bolela ka eng?

khunkhwanyane e nale dikarolo tše kae tša mmele?

Hlaloša gore o kwešiša eng ka lentšu le "sefega"?

Ke efe khunkhwane ye o e rarago? Ke ka lebaka la eng?

A re ngwaleng

Balela sereto godimo. Thalela diphere tša mantšu ao a nago le morumokwano.

Ka morago, šomiša tlhalošo yeo e lego mo seretong bjalo ka tlhalo ya go thala seswantšho sa khunkhwanyane.

Mosaeno wa morutiši

Letšatšikgwedi

25

Serurubele o be o le kae?

A re boleleng

A re baleng

Bjale bala sereto.

Lebelela direto tše. O lemoga eng ka ga tšona? Di fapana bjang le direto tše dingwe tše o di badilego? Na o a di rata? Efa lebaka.

SERURUBELE SEBOTSANA

Serurubele se sebotsana,
o be o le kae?

Letšatši ka moka ge o be
o nyakwa, o
be o le kae?

Serurubele se
sebotsana, o be o le
kae?

Ge ke be ke go nyaka
tšhengwaneng ye talana,
o be o le kae?

S E R U B E L E S T O B E S

Mahlasedi
a letšatši a be a
tagile, ke go nyaka.
O be o iphihlile kae?

Mafego a gago a mabotse
kgole le kgauswi, go a
nyaka ke lekile.

Serurubele se
sebotsana, go
go nyaka ke lekile.

O be o iphihlile kae?

Gare ga matšoba ka
tšhengwaneng,
bohubedu, bošweu
le botalalerata.

paesekela ya RA

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Bjale ngwala direto tša sebopego sa gago mo go dithalwa tše. Thoma go nagana ka dithalwa. Ka morago, gopola ka ga mantšu goba mafoko ao o tlidego go a šomiša.

A re ngwaleng

Lokela maswaodikga mo mafokong a. Gopola go šomiša ditlhakakgolo mo go mainaina. Šomiša maswaodikga a maleba mafelelong a mafoko:

tumišo o tlie go keteka moletlo wa letšatši la matswalo a gagwe kua durban ka phupu

na reabetšwe ke mokaptene wa sehlopha sa ba bannyane sa swallows

ke goeleditše kgaetšedi ya ka thati gomme ka mmotša gore a eme

ke rekile kuranta kgatišobaka le pene

ke dirile sangwetše ka tshese nama lethise tamati le komukomu

nna le veronica re rata go etela rakgadi lulu kua polokwane

Mosaeno wa morutiši

Letšatšikgwedi

A re ngwaleng

Lebelela diswantšho gomme o leke go bona ge o ka kcona go tseba gore ke
mainagohle afe a mabedi a a kopanego, go bopa mainagokwa.

<p><u>sebata/naledi</u> + <u>kgomof/lapi</u></p>	<p>+ _____ = _____</p>	<p>+ _____ = _____</p>
<p>+ _____ = _____</p>	<p>+ _____ = _____</p>	<p>+ _____ = _____</p>
<p>+ _____ = _____</p>	<p>+ _____ = _____</p>	<p>+ _____ = _____</p>
<p>+ _____ = _____</p>	<p>+ _____ = _____</p>	<p>+ _____ = _____</p>
<p>+ _____ = _____</p>	<p>+ _____ = _____</p>	<p>+ _____ = _____</p>

A re direng

Thala o be o ngwale setlankana go mainagokwa a mmalwa ao o
ikgethetšego ona.

+ _____	+ _____	+ _____
---------	---------	---------

Letšatšikgwedi:

Mantšu a medumo

A re ngwaleng

Tho! tho!

Pha!

Kgo! kgo!

Phatha!

Ting-tong!

Ping!

Ruthu!

Šwahla! Šwahla!

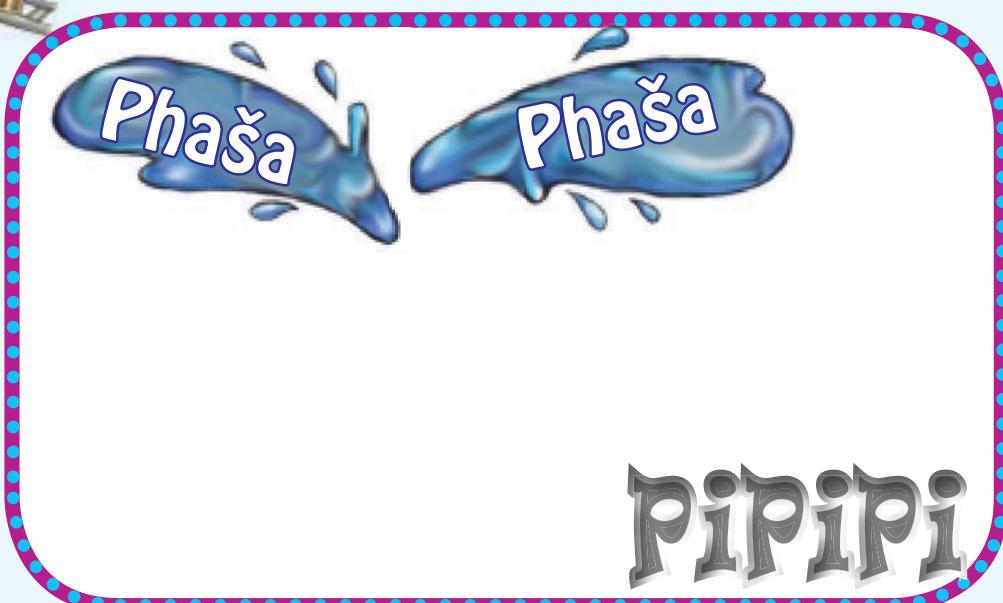

A re direng

Thala mantšu
a a emelago
medumo.

A re ngwaleng

PiPipi

Aroganya mantšu a, gore o hwetše mainagohle a 15.

Iethabo/manymamibolelabalathabanokatshipisekolophapošileetommilalepatlelopukupeneletšatši Meetse

Lapologa

Opelang koša ye le le
sehlopha.

Tshwayatshwayo ya morutiši:

Ge o sa tsebe Molodi/Tšhuni ya koša ye, kgopela
morutiši yo mongwe a go opelele yona gore o tle
go e opela le barutwana ka phapošingborutelo.

TAU E ROBETŠE BOŠEGONG BJO

Koša e opelwe ka Seisimane.

Tlhalošo ya Sepedi e filwe.

Ka sethokgweng, sethokgwa se segolo

Tau e robetše bošegong bjo,

Ka sethokgweng, sethokgwa se segolo

Tau e robetše bošegong bjo.

Mogobelo

He, ha helelemama

Ohi'mbube (Ke tau)

Ka sethokgweng, sethokgwa se segolo

Tau e robetše bošegong bjo,

Ka sethokgweng, sethokgwa se segolo

Tau e robetše bošegong bjo.

Mogobelo

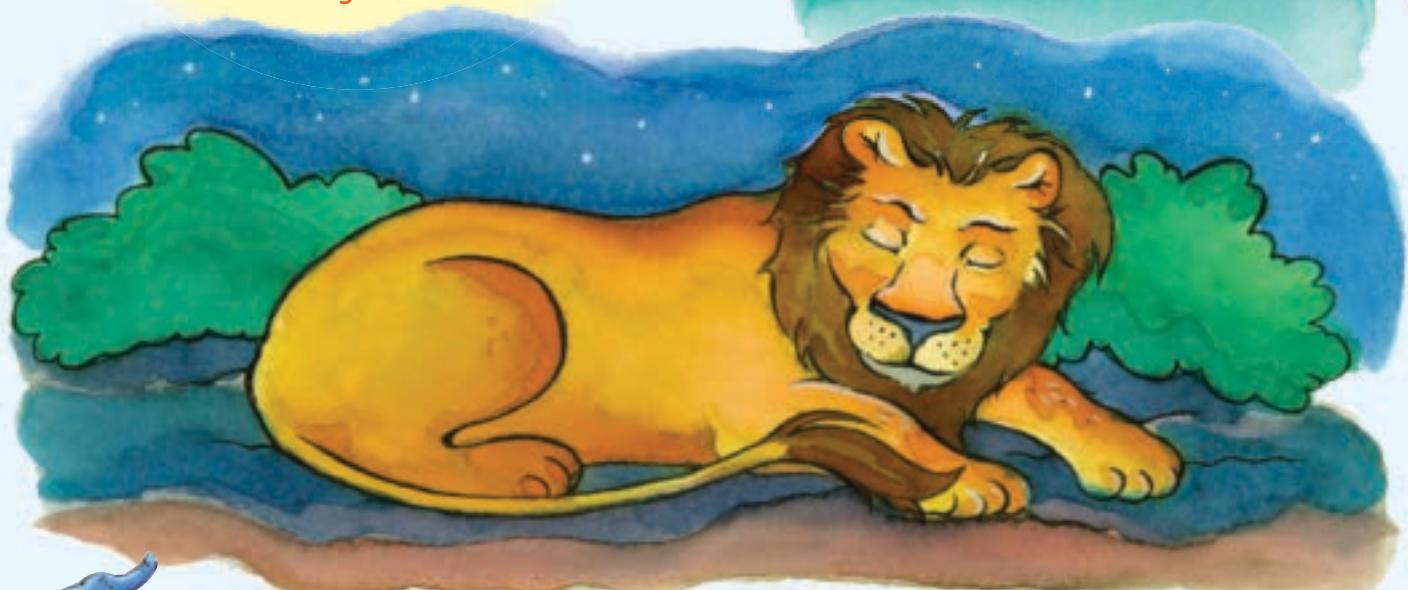
Homola moratiwa, o se ke wa tšhoga moratiwa

Tau e robetše bošego bjo,

Homola moratiwa, o se ke wa tšhoga moratiwa

Tau e robetše bošego bjo.

Mogobelo

A re boleleng

Botša mogwera wa gago ka ga go hlangwa ga koša ye. Ke nako mang?

Lefelo la gona ke le le bjang? O nagana gore go na le khutšo goba aowa?

Ke motsemogolo goba motse? Dithokgwa ke dilo tše bjang?

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Tsenya maswaodikga ka tlhokomelo temaneng ye e latelago gore o tle o kgone go bala ka ga gore koša ye e thomile kae, neng goba bjang ka 1930. ka 1930 seopedi sa sezulu se se bitšwago Somolon linda o dirile rekphoto ya mathomo ya koša ye, kua johannesburg

Gopola go šomiša ditlhakagolo ge o ngwala mainaina le fegelwana makgathe ga maina a go ngwalwa ka tatelano.

koša ye o e biditše mbube lentšu la sezulu le le rago tau

koša ye ke koša ye e tsebegago go feta ya go tšwa afrika

tau e robetše bošego bjono e rekotilwe ka sefora setšapanese sepeniši le ka sedeniši

Seo se swanetšwego
go gopolwa

Maina ao a balegago le ao
a sa balegego

Ge o sa kgone go e bala, ga
e na bontši.
Lebelela tše.

Botee	Bokaalo
maswi	maswi a se kae
swikiri	swikiri ye ntši
oli	oli ye nnyane
santa	santanyana
meetse	meetse a mantši
folouru	folouru ye e sego kae
letsawai	letsawai le le sego kae

Ke lebelela fela

Ke kgona go bala kanegelo ke bile ke kwešiša melaetša ye bohlokwa.

Ke kgona go araba dipotšišo tša tekathlaoganyo tše di amago sengwalwa.

Ke kgona go akanya gore bofelo bja kanegelo e ka ba eng.

Ke kgona go hlaloša baanegwa ba ka go kanegelo.

Ke kgona go bušeletša (bolela gape) kanegelo ye ke e badilego, ka tatelano ya maleba.

Ke kgona go beakanya kanegelo ke šomiša mmepe wa monagano.

Ke kgona go ngwala kanegelo ye e nago le matseno, bogare le bofelo.

Ke kgona go šupa mainagohle, mainaina le mainakgopoloo.

Ke kgona go šupa maina a a balegago le a a sa balegego.

Ke kgona go tsenya maswaodikga.

Ke kgona go ngwala mafokonolo.

Ke kgona go hlama mainagokwa ka go kopanya maina a mabedi.

Ke kgona go kwešiša tshedimošo ye e ngwadilwego mo khabareng ya puku.

Ke kgona go ngwala tshekatsheko ya puku.

Ke kgona go ntšha tshedimošo go tšwa go diteng goba sereto.

Ke kgona go bolela kanegelo go tšwa go diswantšho tše di filwego.

Ke kgona go ngwala kanegelo ye e nago le matseno, bogare le bofelo.

Ke kgona go ngwala sms.

Ke kgona go ngwala sereto.

Ke kgona go bona sebopego sa sereto.

Ke kgona go šupa medumo ya mantšu mo seretong.

Ke kgona go šupa merumokwano.

Nngwe:

Nngwe:

A re ngwaleng

Beakanya go ngwala kanegelo ya gago. Hlaloša seo o tlidego go ngwala ka ga sona kanegelong ya gago. Ngwala o tlaleletše mmepe wa monagano mo tlase, go fa kanegelo ya gago matseno, mmele le bofelo.

Ngwala tše di latelago mo go mmepe wa monagano.

Baanegwa ke bomang?

Ke tikologo efe?
Kanegelo e diragala kae?

O tlidego ngwala
ka ga eng?

Go direga eng?

Kanegelo e fedile bjang? Ke eng
se se bego se kgahliša ka ga kanegelo?

Matseno

Thoma ka go bolela gore go diregile
eng kua mathomong.

Mmele

Bolela gore go direga eng mo
mmeleng wa kanegelo.

Kanegelo
ya ka**Bolela seo se latelago.**

Bolela gore go diregile eng sa go latela.

Bofelo

Na kanegelo e fedile bjang?

Sega letlakala le le latelago gomme o hlame puku. Godimo ga khabara ngwala leina la puku. Ngwala leina la gago ka tlase ga leina la puku, ka gore ke wena mongwadi. Thala seswantšho godimo ga khabara. Bjale ngwala kanegelo ya gago ya go ba le matseno, mmele le bofelo.

Pele o thoma go bala
Lebelela diswantšho le dihlogo gomme o leke go akanya gore sengwalwa se tlie go ba mabapi le eng.

Ge o dutše o bala
Bapetša dikakanyo tše gago le seo o se balago. Ge o sa kwešiše karolo ye e itšego, e bale gape ka go iketla. E balele godimo.

KHABARA YA KA MORAGO

KHABARA

Thala seswantsho mo.

KA GA MONGWADI

Ngwala leina la gago

Mengwaga ya gago

Mo o dulago

8

Ngwala leina la puku mo.

Ngwala leina la gago (ke wena mongwadi).

1

Kgato ya 2: Mena mothalong wa marontho.
Kgato ya 3: Stipola katehlako tengle.

Kgato ya 4: Segu godimo ga mothalo wo o lego thwi, morago ga ge o kopantsé ka seteipolarra.

Kgato ya 1: Mena mothalong wa marontho.

5

4

Tswela pele go ngwala kanegele ya gago mo

Ngwala mmele wa kanegele ya gago mo.

Thala seswantsho mo.

Thala seswantsho mo.

Thala seswantšho mo.

Thala seswantšho mo.

2

Thala seswantšho mo.

Fetša kanegelo ya gago.

7

3

Tswele pele go ngwala kanegele ya gago mo.

Thala seswantšho mo.

Ngwala se se diregago bofeliong bia kanegele ya gago.

Thala seswantšho mo.

Morero wa 2: Tabataba le Boitlhamele

Dinonwane

Kotara ya 1: Beke ya 5 - 6

17 Mošemane yo a goeletšago a re "phiri"

36

Matseno ka ga dinonwane
Go araba dipotšio tša kgethontši
Dipotšio tša tekatlhaloganyo tše di theilwego godimo ga kanegelo
Poledišano ka ga kanegelo: molaetša, baanegwa le tikologo
Hlagiša tiragatšo ka ga kanegelo
Mošongwana ka ga tloltontšu

18 Mošemane yo a ilego a goeleta a re: "sephatšamarul"

38

Tiragatšo ye e theilwego godimo ga kanegelo.

Poledišano le mošongwana wa go ngwalwa wo o lego mabapi le tikologo, baanegwa le thulaganyo.
Go bapetša dinonwane tše pedi.
Barutwana ba tla šomiša tshepetšo ya go ngwala le sebopego gore ba ngwale kanegelo ya bona.
Ba rekhotra mantšu a mafsa le ditlhalošo tša ona ka dipukuntšung tša bona.

19 Dihlogo

40

Matseno ka ga dihlogo le medu ya mantšu.
Dihlogo tše di tlwaelegilego le tlhalošo ya tšona.
Go šupa dihlogo le go di šomišetša go fetola ditlhalošo tša mafoko.
Go bapala papadi ya sephatšamaru.
Go šomiša mafokonolo le ditaelo.

20 Diema le meselana

42

Poledišano mabapi le gore diema ke eng. Go nyalyanya diema le ditlhalošo tša tšona.
Matseno ka ga meselana.
Seo meselana ye e tlwaelegilego e rago sona.
Go šupa meselana le medu ya mantšu.
Go rekhotra mantšu a mafsa le ditlhalošo tša ona ka pukuntšung tša bona.

21 Letlakala la mebala ye mentši

44

Go bala kanegelo.
Poledišano ka ga baanegwa ba diphoofofolo bao ba nago le dimelo tša batho, thulaganyo le ka mokgwa wo kanegelo e ka felago ka gona.
Go bušeletša go anega ka ga tatelano ya ditiragalo tše di amago le baanegwa ba go fapano.
Tlotlontšu yeo e šomišwago mo sengwalweng.
Go thala mmepe wo o ithekigilego ka ditiragalo tša kanegelo.
Poledišano ya dihlopha tše di akanyago(porofetago)mabapi le gore kanegelo e ile go fela bjang.

Go akaretša ditiragalo tša kanegelo, ka tšhomiso ya mantšu a go kopanya, sa mathomo, morago ga fao, le bofelong.

22 Go direga eng se se latelago

46

Tšwelepele ya kanegelo.
Go tšweletša pele tiragatšo go laetša go gola ga thulaganyo.
Go akaretša kanegelo go ya ka tatelano ya ditiragalo.
Go rekhotra mantšu a mafsa le ditlhalošo tša ona ka go pukuntšu ya mong.

23 Go beakanya kanegelo

48

Go šupetša dikgato tše di fapanego tša kanegelo gomme ka morago, go ngwala kanegelo go nepilwe mathomo, bogare le bofelo.

Go rekhotra mantšu a mafsa le ditlhalošo tša ona ka go pukuntšu ya mong.

24 Dihlogo le diema

50

Go boledišana ka ga diema, go di bontšha le go di tlhaloša.
Papadi ya mantšu: peišaano gare ga meselana le dihlogo.
Go šupa dihlogo le meselana le medu ya mantšu.
Go šomiša mantšu a a šomišitšwego mo papading gore re dire mafoko ka ona.

Dingwalwa tša go rutisha

Kotara ya 1: Beke ya 7 - 8

25 Go bala motswako

52

Go bala motswako wa go dira salate ya dienywa.
Go ngwala tšelete ye e tlo šomišwago le go lebelela ditswaki le dibjana tše di tlo nyakegago.
Go ngwala motswako wa sejo sa gago sa mmamoratwa.
Go šomiša mašalašala.
Go šupa mašalašupi.
Go ngwala mafoko ba šomiša mašalašupi.

26 Go šoma ka mašala

54

Go šomiša mašalašupi - ona a laolwa ke magoro a maina. Mohlala: yo yoo, yola.
Go ngwala mafoko ka go šomiša mašalašupi.

27 Tše ke tša mang?

56

Go laetša le go šomiša mašalamong.
Go kgetha mašala a maleba.
Go rekhotra mantšu a mafsa le ditlhalošo tša ona.

28 Dira letsuana la pompom (la go ragogela godimo)

58

Go bala sengwalwa sa thutišo.
Go araba dipotšio tša tekatlhaloganyo tše di theilwego godimo ga ditaelo.
Poledišano ka ga tatelano le tšhomiso ya ditaelo.
Go fa ditaelo tše di kwalago.
Poledišano ka ga dimateriale tše di nyakegago le tshepedišo.
Go hlama ditaalo le dimateriale tše di tla nyakegago go ya ka tatelano ya diswantšo tše di lego mabapi le go bopa letsuana la go dirwa ka khatepokisi.

Sengwalwa sa tshedimošo

Kotara ya 1: Beke ya 9 - 10

29 Ditaba di reng?

60

Go bala diathekele tše pedi tša kuranta.
Šedi e fiwa hlogotaba, leina la mongwadi wa athekele, letšatšikgwedi, temana ya matseno le tšhomiso ya dilo tša go bonwa le hlogo.
Go araba dipotšio tše di theilwego godimo ga sengwalwa go tšweletša kwešiso le go šupa dintlha tše bohlkwa tša go ngwala athekele.
Go šomiša lebopi ka.

30 Go botša ditaba

62

Go beakanya le go kgwarinya athekele ya kuranta ka go šomiša mantšu a mabotsiši.
Go alahlala dikgopolo mo seholopheng.
Go šomiša mekgwa ya go ngwala.
Go ngwala athekele ya kuranta ka lefetile.
Go ngwala athekele ya kuranta ka go šomiša dikokwane tša maleba, tša go swana le hlogotaba, mongwadi wa athekele, bj.bj.
Beakanya le go hlagiša polelo ye e theilwego godimo ga athekele ya kuranta.
Go beakanya dintlha tša polelo ye e tlogo ngwalwa ka lebaka le le fetilego.
Go šomiša bontši bja maina.
Go rekhotra mantšu a mafsa le ditlhalošo tša ona ka go pukuntšu ya mong.

31 Go fa polelo

64

Maele mabapi le go fa polelo ya go itokišetšwa.
Bontši
Lekola mošomo wa gago.

32 Ngwala kanegelo

66

Go beakanyetša go ngwala kanegelo, šedi e beiwe godimo ga baanegwa, thulaganyo, tikologo le bofelo.
Go ngwala kanegelo mo go puku ya disegwa ye e lego mafelelong a puku ye.

A re baleng

Kanegelo ye ke nonwane ya kgogamašego. Dinonwane tša kgogamašego ke dikanegelo tšeо batho ba thomilego ka go di botšana kgalekgale. Di be di sa ngwalwe gomme di ile tša fihla go batho ba bantši ge ba dutše ba di bušeletša. Ka moka re tseba dinonwane tša kgogamašego tše di itšego, gammogo le dikanegelotšhaba, gammogo le dikošana, dinonwanetsholo, dikanegelo tša bagale, dinonwane tša kakanyotlhalošo le megobelo, ke gore dikoša tša setšo. Bontši bja tšona bo na le melaetša ye e itšego.

Kgalekgale go kile gwa ba le mošemanyana wa mengwaga ye lesome, wa go diša dihuswane. Letšatši le lengwe le le lengwe o be a bulela dinku, a eya go di fudiša. Letšatši le lengwe le le lengwe o be a dula ka fase ga mohlare o tee, godimo ga mmoto (eke thabana), a hlokometše mohlape wa dinku. Bofelong o ile a ikwa a lapile, a jewa ke bodutu. Ka letšatši le lengwe, gore a ithabiše, o ile a goelela, a re: “Phiri! Phiri! Thušang! Phiri e lelekiša dinku!”

Ge ba ekwa a nyaka thušo, batho ba motse ba tla ba kitima, ba namelela le thabana gore ba rake phiri. Eupša ge ba fihla ntlhohlong ya thabana, ga se ba hwetša phiri. Ba hweditše fela mošemane, yoo a ilego a ba sega.

“O se ke wa goelela wa re “phiri”, mola go se na phiri,” gwa omanya yo mongwe wa lešaba la motse ge ba theoga ba boela tlase ba ngongorega.

Letšatši le le latelago mošemane o ile a goelela gape, a re “Phiri! Phiri! Nthušeng! Phiri e lelekiša dinku!” Gape batho ba motse ba ile ba tla ba kitima, ba namelela le thabana gore ba rake phiri.

Ge batho ba motse gape ba sa bone phiri ba re; mošemannyana tena, o swanetše gore o nyake thušo ge e le gore ka nnete go na le se se sego sa loka! O se ke wa goelela wa re “phiri”, mola go se na le phiri!

Mošemane o ile a šinalala gomme a ba lebelela ge ba theogela fase gape, ba tšama ba ngongorega.

Matšatši a mmalwa ka morago ga fao, mošemane o ile a bona phiri e dupelela dinku tša gagwe.

O be a tšhogile kudu, gomme a goelela ka maatla. “Phiri! Phiri! Hle, nthušeng!”

Eupša batho ba motse ba ile ba nagana gore o be a sa ba dira ditlaela gape, ka fao, ga go na yo a ilego a ya go mo thuša.

Ka morago ga nako ye itšego mantšiboa, batho ba moo motseng ba ile ba makala gore ke ka lebaka la eng mošemane a se a boela motseng le dinku. Ba ile ba ya go mo nyaka, gomme ba mo hwetša a tšholla megokgo, a le noši.

“Ka nnete phiri e be e le mo! E jele dinku tše mmalwa, gomme tše dingwe di tšabile!

Ke goeleditše ka re thušang! Le reng le se la tla?” a sekhumula.

Yo mongwe wa ba motse yo mogolo, o ile a leka go mo homotša, ge ba dutše ba sepela, ba boela morago, motseng.

“Re tla go thuša go nyaka dinku tše di timetšego ka moswane ge go esa,” a realo a bea matsogo a gagwe, a a kopantšha ka sa ka morago.

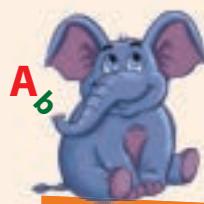
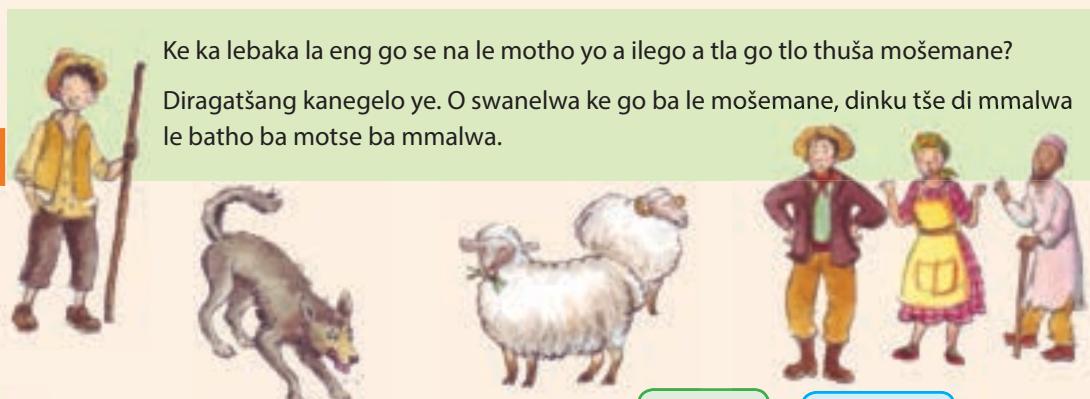
“Eupša o swanetše go ithuta gore ge gantši o bolela maaka, ga go na yo a ka go kgolwago, le ge o bolela nnete!”

Letšatšikgwedi:

A re boleleng

Ttotlontšu

Hwetša mantšu a, ka go papetla ya ditlhaka.

m	a	a	k	a	g	m	t
g	h	h	a	n	n	e	š
a	s	e	g	a	y	b	h
t	e	m	t	o	a	i	o
m	o	g	n	k	m	t	g
o	t	s	e	g	i	š	a
e	n	k	i	h	l	a	m
l	l	a	a	t	e	g	e

segā

tšhoga

lla

segisa

bitša

maaka

nyamile

A re ngwäleng

Bala dipotšišo tše gomme o dire sediko sa go dikologa tlhaka ye e lego kgauswi le karabo ya maleba.

Ke ka lebaka la eng mošemanyana wa go diša dinku a ile a goelela a re: "Phiri!"

- A O be a jewa ke bodutu gomme a nyaka gore a bonwe.
- B O be a nagana gore phiri e gona.
- C O be a nagana go bolela maaka.
- D O be nagana go tšoša phiri gore e tšabe.

Ke ka lebaka la eng ba se ba tla ge a goelela?

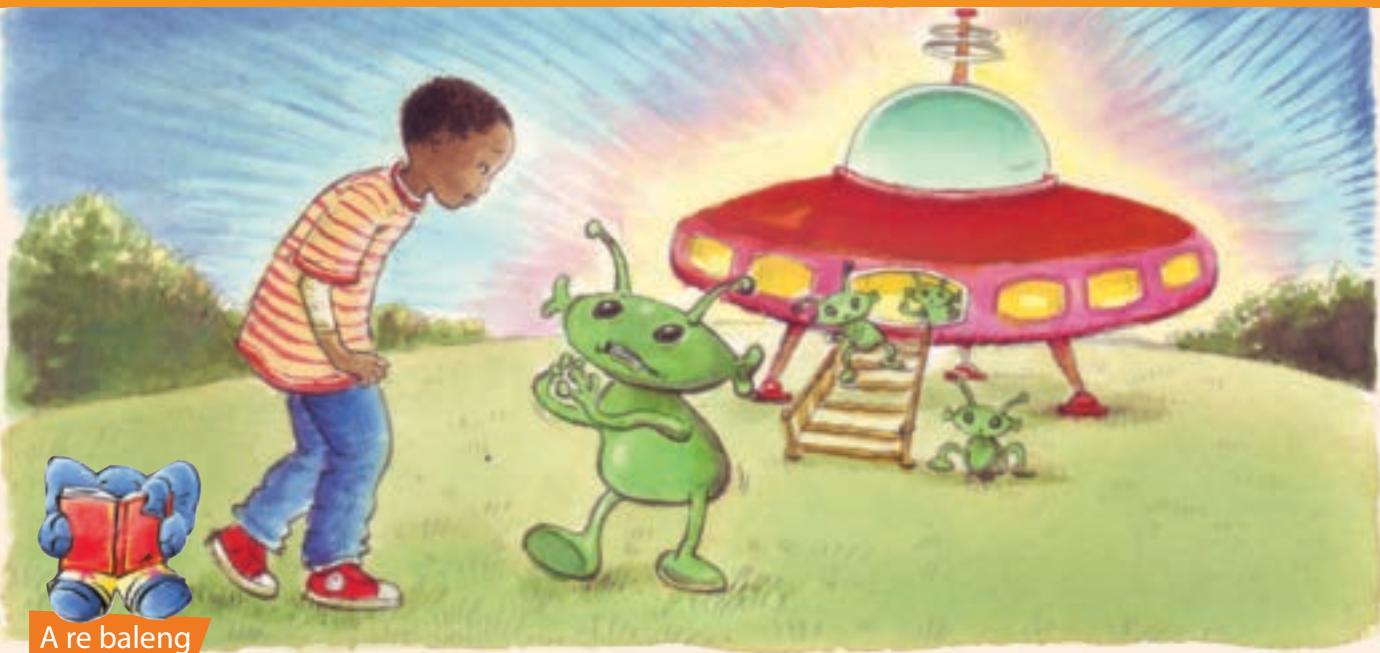
- A Ba be ba šoma dipolaseng tša bona.
- B Ba be ba nagana gore o sa ba fora.
- C Ga se ba mo kwa.
- D Ba be ba nyaka gore phiri e je dinku.

Mo go dihlogo tše di latelago, ye kaonekaone ke efe ye o ka e dirago hlogo ya kanegelo ye?

- A Letšatši leo ka lona phiri e jelego dinku.
- B Mošemanyana wa go diša dinku.
- C Mošemanyana yo a ilego a goelela, a nyaka thušo.
- D Letšatši le boruthwana kutung ya thabana.

Thuto ye re e hwetšago mo go kanegelo ye ke efe?

- A Ge o lla o re e "thušang", ga go yo a tla go thušago.
- B O se ke wa tlatša mašata.
- C Ge o fele o bolela maaka, ga o na yo a tla go kgolwago le ge o bolela nnete.
- D O swanetše go tshepega.

A re baleng

Reabetšwe o be a itlwaeditše go dira gore batho ba mmone. O be a fela a bitša ba gabon le bagwera gore ba tle ba bone sephatšamaru seo a bego a re o se bone. “Etlang le bone sephatšamaru!,” o be a tle a goeletše, goba a re: “Thušang, selo sa go se tsebje, sa go fofa, se kotame!” ke UFO, ka Seisimane ke “unidentified flying object”.)

Ka dinako ka moka, ge Reabetšwe a goelela, motsesetoropo ka moka o be o kitimela go ya fao, go yo bona sephatšamaru. Gomme ka morago, go be go sa be selo. “Se šetše se sepetše!” o be a tle a botše batho ka moka.

Reabetšwe o ile a dira se gatee, gabedi, gararo, gantši.

Gomme, ka letšatši le lengwe, Reabetswe, ka nnete o ile a bona sephatšamaru. A re “Thušang!” “Sephatšamaru se kotame lebaleng. Thušang hle! Wena motho, thuša!

Ga se gwa tla motho.

Ka yona nako yeo, mosetsebje yo motalamorogo o ile a taboga a tšwa ka sephatšamarung, gomme a re go Reabetšwe: “Hle, nthuše. Ke nyaka petrolo le dijo, gore balapa ba holege. Bana ba ka ba nyaka dijo ka tšhoganyetšo! Hle, re tlišetšeng matlakala a mantši ka mo le ka kgonago!”

“Thušang!” Reabetšwe a goeletša. “Go na le bomosetsebje bao ba swerwego ke tlala mo lebaleng!”

Eupša ga se gwa tla motho.

Gona fao, Reabetšwe a kitima, a tloga mohlareng wo, a eya go wo mongwe, a topa matlakala; gape, gona mowe, šole o lebile karatšheng ya go rekiša petrolo gore a e reke. Mosetsebje yola yo motala, o ile a leboga.

Reabetšwe o be a lapile kudu moo a ilego a ba a wela fase ge sephatšamaru sela se thoma go fofa.

“Ke selo mang sela, Reabetšwe?” mmagwe a goelela a botšiša Reabetšwe, ge a bona sephatšamaru se phaphametše, se bile se sa hlwe se bonagala.

“Go thuša eng go go botša, Mma,” gwa realo Reabetšwe, a kukela magetla godimo ka mokgwa wa go re “Go thušang, o ka se nkgolwe.”

Letšatšikgwedi:

A re boleleng

Diragatša kanegelo ye. O tla swanelwa ke go ba le mosetsebje, bana ba mmalwa ba basetsebje, Reabetšwe le mmagwe.

Na kanegelo ye e swana bjang le kanegelo yela ya: "Mošemane yo a ilego a goelela a re "Phiri!"?

A re ngwaleng

Nagana ka dikanegelo tše tše pedi gomme o arabe dipotšišo tše di latelago.

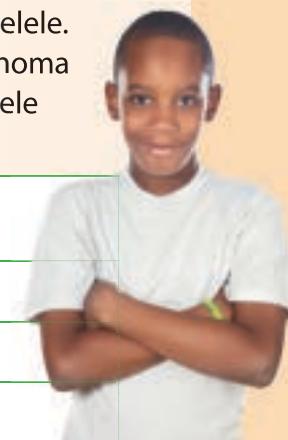

Kanegelo	Moanegwathwadi ke mang?	Thulaganyo ya yona ke eng?	Molaetša wa kanegelo ke ofe?
Mošemane yo a ilego a goelela a re: "Phiri!"			
Mošemane yo a ilego a goelela a re: "Sephatšamaru!"			

A re ngwaleng

Bjale, ngwala kanegelo ya gago ya mantšu a a ka bago a 120 – 140 bottelele. Ngwala ka ga mošemane goba mosetsana yo a bego a nyaka thušo. Thoma ka go ngwalela godimo ga pampiri ye e sego ya saruri gomme o kgopele mogwera wa gago gore a lebelele gore o ka phošolla kae.

Hlogo ya kanegelo	
Ke eng yeo e mo dirilego gore a goelele?	
Go ile gwa direga eng letšatši le lengwe ge go ile gwa se be yo a ilego a tla a thuša?	
Ditlamorago tša tiragalo ye ya ka godimo ke dife?	
Molaetša goba thuto ya kanegelo ye ke efe?	

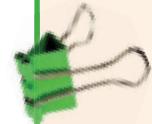

Hlogo ke eng?

Hlogo e fetola tlhalošo ya lentšu.

Hlogo ga se lentšu le feletšego. Ke karolo ya lentšu yeo e hloimesetšwago mathomong a kutu ya lentšu. Hlogo ye nngwe le ye nngwe e na le tlhalošo ya yona. Ge hlogo e hloimesetšwa mo go kutu ya lentšu e fetola tlhalošo ya kutu ya lentšu.

A re direng

Lebelela mohlala wo. Go diragala eng ge o hloimesetša hlogo mo go kutu ya lentšu? Tlhalošo ya lentšu le lefsa ke eng?

Hlogo	Kutu ya lentšu
mo	thó

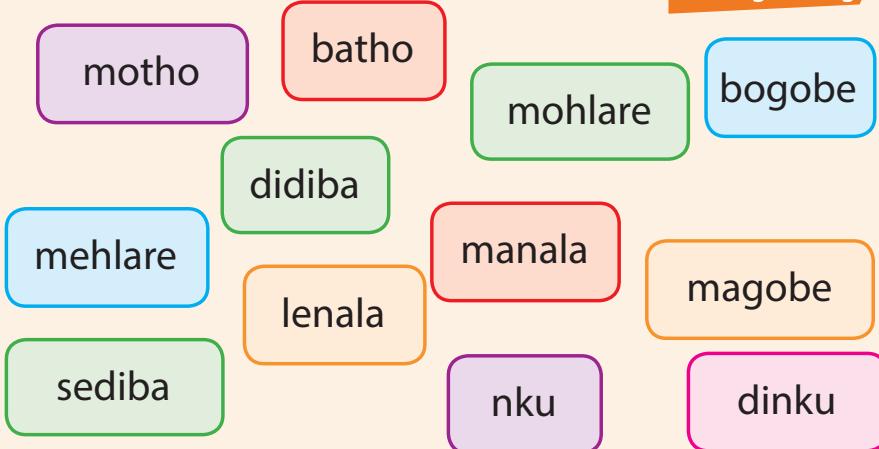
Dihlogo tše di ra eng?

Hlogo	Tlhalošo
mo	hlogo ya lentšu go laetša botee
ba	hlogo ya lentšu go laetša bontši
me	hlogo ya lentšu go laetša bontši
se	hlogo ya lentšu go laetša botee
di	hlogo ya lentšu go laetša bontši

Dira didiko dihlogong tša mantšu a a filwego. Ka morago o thalele kutu ya lentšu leo.

A re ngwäleng

A re ngwäleng

Ngwala dihlogo go mantšu ao a thaletšwego go fetola tlhalošo ya mafoko gore a be ka bontši.

Morutiši o a bolela.

Mosetsana o kgona go bala.

Letšatšikgwedi:

M A N T Š U

M
A
F
S
A

Moraloki wa kgwele ya maoto o thabile.

O swanetše go dira mošomo wa gae wa mmetse.

O be a na le paesekela ye khubedu.

Lapologa

A re bapaleng papadi ya go fofela lefaufaung. Šomiša letaese le pene ya go mereka ge go bapalwa, gomme o tsupulogele godimo go tloga go nomoro ya 1.

A re boleleng

Bolela mabapi le gore diema tše di ra eng. Ka morago, thala mothalo o o lebiše tlhalošo ya maleba ka kholomong ya la go ja.

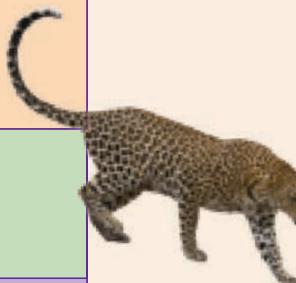
Khudu ga e lahle legapi la yona.

Kodumela moepathutse, ga go lehumo le le tšwago kgauswi.

Kolobe ya mašalamorago dimpša di a e bona.

Kgomo ga e latswe namane ya e šele.

Pinyana ge e re ping, e kwele ping ye kgolo.

Diema ke melaetša ye e re fago molaetša wo o kgethegilego.

Ga go motswadi yoo a ka ratago ngwana wa motho o šele gagolo go fetiša wa gagwe.

Ngwana ge a dira tiro yeo e belaetšago batho, ke gore mediro ye mebjalo o e abetše go ba bagolo goba batswadi ba gagwe.

Motho yo mongwe le yo mongwe yoo a rego mola go šongwa mešomo gomme a se ke a šoma tša go tsebalega, o tlo nyatšwa le go kwerwa ke batho ka baka la bobodu bja gagwe.

Motho ge a tlwaetše go dira mediro ye mebe, go thata go yena gore a tlogole; a upša a hwa a bolawa ke mediro yeo ya gagwe ye mebe.

Dilo tše di botse di hwetšwa ka bothata ka mehla; ka fao ge motho a rata gore a be le tšona, o swanetše gore a di šomele ka kgotlelelo gore a tle a di hwetše; go sego bjalo di tlo mo palela gomme a ba mohloki. (Tšwelopele ka mehla ge e tla hwetšwa, e šomelwa ka kgotlelelo le go se fele pelo).

Meselana ke eng?

Meselana ke
dilhōmesetšwa
bofelong bja modu wa
lentšu gomme tlhalošo ya
fetoga.

Mohlala:
-ana e tliša bonnyane, ka
fao 'tsebjana' ke tsebe ye
nnyane.

Meselana ye e tliša
ditlhalošo tša go fapan?

Moselana	Tlhalošo
-ega	Lediregi
-ana	Ledirani
-ile	Lefetile

Letšatšikgwedi:

A re ngwäleng

Thalela modu wa lentšu. Bjale dira sediko go dikologa mosela mafelelong a mantšu a.

ratega

ratana

lemolla

nametše

ngwadiša

lemega

bonana

bofolla

fihlile

romela

ratile

segela

lomana

ngwadile

thalela

bopile

lemela

robetše

opediša

bonana

ragile

Kgetha mantšu a mahlano o a šomiše mafokong.

Hlomešetša moselana wa -ile go lentšu leo le lego ka mašakaneng gomme o ngwale lentšu leo leswa sekgobeng se se filwego.

Maabane o (reka) _____ malekere lebenkeleng.

Mesong ya lehono Tumišo o (kgetha) _____ borokgo bja mmala wo mohubedu.

Bomma ba (kgopho) _____ lwapa ka boloko bja kgomo.

Bašemane ba (raloka) _____ kgwele ya maoto ge sekolo se tšwele.

Maloba bomma ba (roka) _____ gempe le borokgo.

Ngwagola ke (ngwala) _____ kanegelo ka ga tau le mmutla.

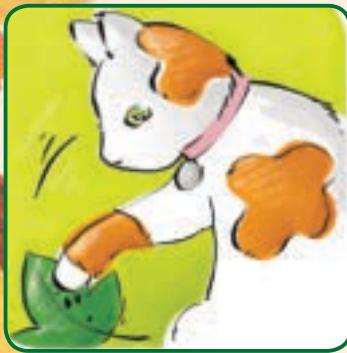
Letlakala la mebala ye mentši

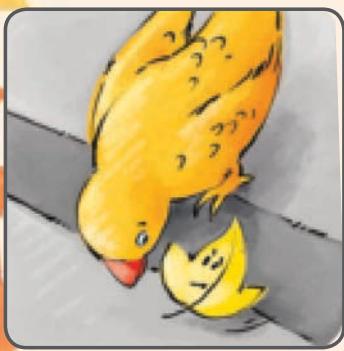
Mo go dinonwane tša kgogamašego diphooftolo di bolela bjalo ka batho. Bala kanegelo gomme o nagane ka ga baanegwa ba diphooftolo.

Mohlare o eme ka tšhengwaneng. Phefo e ile ya thoma go foka, gomme letlakala le lennyane la thoma go šikinyega.

Le hlohlorega mohlareng. La wela fase, la theoga go fihla le wela godimo ga bjang ka tlase ga mohlare. Katse e be e dutše godimo ga bjang bjoo. "Dumela, letlakala le letalamorogo," katse ya realo. "Nka raloka le wena!"

Letlakajana le be le batametše go re: "Ee, ge moyo o foka gape. "Ving! Ving!" Moya wa ya, gomme wa kuka letlakanyana, la ya godimo, godimo lefaufaung. Phefo e le išitše kgole. Ka morago ya wiša letlakajana gabobebe ka thoko ga tsela.

"Dumela, letlakajana le lesorolane," gwa bolela nonyana ka thoko ga tsela. "O tlie go dula le nna?" "Go a makatša," gwa realo letlakala. "Katse o rile ke yo motalamorogo. Bjale nonyana e re ke yo moserolane. Gabotse, mmala wa ka ke wo mobjang?"

Letlakala le be le batametše go botšiša nonyana ge phefo e thoma go foka gape. "Ving! Ving!" Phefo ya ya, gomme phefo ya kukela letlakajana godimo, godimo lefaufaung. Phefo e le išitše kgole. Ka morago ya lahlela letlakajana lela fase gabosele mo lebaleng le legolo.

Go be go na le dikgomo kua lebaleng, di fula bjang. Ye nngwe ya dikgomo e ile ya tla, ya lebelela letlakajana lela. "Muu!" ya realo kgomo. "Dumela letlakajana la mmala wa namune," "Go a makatša," gwa realo letlakajana. "Katse e rile ke yo motalamorogo, gomme nonyana ya re ke yo moserolane. Bjale kgomo e re ke wa mmala wa namune. Gabotse, mmala wa ka ke wo mobjang?"

Letlakajana le be sa re le tlie go botšiša kgomo ge phefo e thoma go foka gape. Ving! Phefo ya ya gomme ya kuka letlakajana lela, la ya godimo lefaufaung. Phefo e le išitše kgole. Ka morago ya lahlela fase letlakajana lela gabobebe, godimo ga mmoto wo mogolo.

- **Pele o thoma go bala**
  - Lebelela diswantšho le dihlogo gomme o leke go akanya gore sengwalwa se tlie go ba mabapi le eng.
- **Ge o dutše o bala**
  - Bapetša dikakanyo tša gago le seo o se balago ● Ge o sa kwešše karolo ye e itšego, e bale gape ka go ikethla. E balele godimo.

Letšatšikgwedi:

M A N T Š U

M
A
F
S
A

A re boleleng

A re direng Thala tsela yeo letlakajana le e sepetšego, go tloga mohlareng go ya go kgomo.

Ke eng ye e dirilego gore letlakala le wele fase go tšwa mohlareng?

Letlakala le sepetše bjang go tloga phoofolong ye go ya go ye nngwe?

Ke ka lebaka la eng mongwadi a šomiša lentšu le: "Ving!"?

Na go na le dikanegelo tše o di tsebago, moo go tšona diphoofolo di bolelago?

O nagana gore go tlie go fetša go diregile eng mo kanegelong?

O nagana gore kanegelo ye e tlie go fela bjang?

A re ngwaleng

Hlaloša seswantšho sa gago, o šomiša mantšu a: "La mathomo", "gomme", "ka morago ga moo", le "bofelong".

La mathomo

Gomme

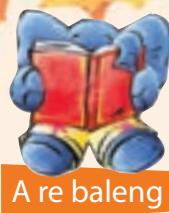
Ka morago ga moo

Bofelong

Mosaeno wa morutiši

Letšatšikgwedi

45

A re baleng

A re boneng gore kanegelo e fela bjang.

A re direng

Diragatšang kanegelo ye. O swanelwa ke go hwetša barutwana ba senyane:

- Motho o tee o tla ba letlakala
- Bana ba tshela ba diragatša karolo ya diphofolo
- O tee o tla ba mošemane
- Yo mongwe o tla ba mma
- Bofelong, yo mongwe o tla ba moanegi

Moanegi o bolela karolo ya kanegelo yeo e sa bolelwego ke diphofolo, mošemane, mma le letlakala.

Letšatšikgwedi:

A re ngwäleng

Na letlakala le boletše le diphoofolo tše kae? Di ngwale ka go latelana, o be o bolele gore phoofolo ye nngwe le ye nngwe e boditše letlakala eng.

Phoofolo	E rileng go letlakala?
1	
2	
3	
4	
5	

Mošemane o rileng mabapi le mmala wa letlakala?

Mmago mošemane o rileng mabapi le mmala wa matlakala?

O nagana gore kanegelo ye ke nnete? Efa lebaka?

O nagana gore kanegelo ye e diragetše ka kgwedi efe? Ke ka lebaka la eng o realo?

A re boleleng

Gopola se o se tsebago ka ga kanegelo ya letlakajana.

- Bolela ka gore kanegelo e thomile neng.
- Bolela mabapi le gore kanegelo e fedile bjang.

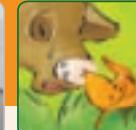
A re ngwaleng

Thala seswantšho sa go bontšha gore kanegelo e thomile bjang, gomme o ngwale temana ka ga mathomo a kanegelo.

Thoma ka go ngwalela kanegelo pampišaneng ye e kago go lahlwa, gomme o kgopele mogwera wa gago gore a e rulaganye. Bofelong o e ngwale gabotse mo dikgobeng tše di tlogeletšwego seo. Kanegelo ya gago e swanetše go ba ya botelele bja mantšu a a ka bago a 120 – 140.

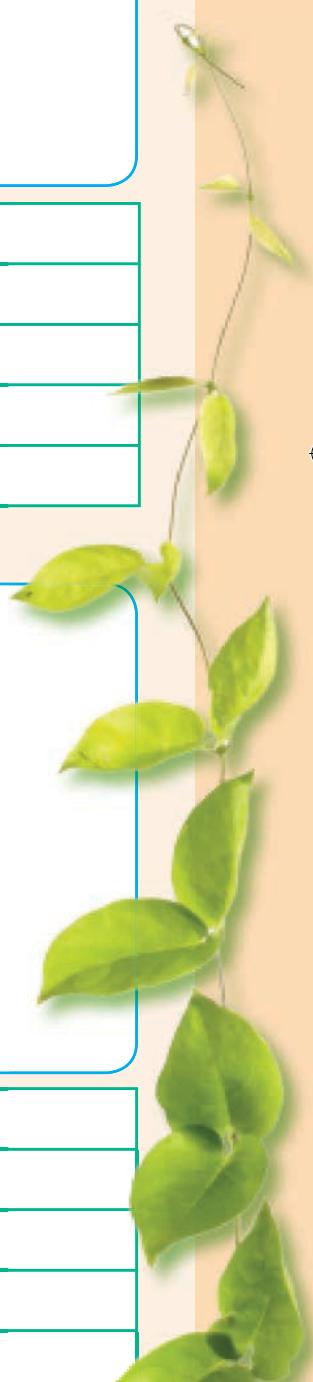

Letšatšikgwedi:

Thala seswantšho se se bontšhago gore go diragetše eng ka ga letlakala ge le phaphametše,
A re direng o be o ngwale temana ka ga seo se diragetšego mo bogareng bja kanegelo.

Thala seswantšho se se bontšhago bofelo bja kanegelo.

A re direng

Bala diema gomme
o bolele ka gore di ra
eng. Ka morago, thala
seswantsho sa go laetša
diema tšeо. Bofelong,
ngwala lefoko la go
hlaloša seema.

1

Bobedi bo bolaya noga.

2

*Molamo ge o tla bolaya o
kwagala marethong.*

3

Mafato a kgwale ke ge e sa le gosasa.

Letšatšikgwedi:

Phadišano ka ga moselana le hlogo

Lapologa

Bjale leka phadišano ya moselana le hlogo. Phadišana le mogwera wa gago. Lebelelang gore wa lebelo kudu ke mang ge go phadišanwa ka go thalela dihlogo le meselana.

mpona
itheta
nthata
ratana
retana
bonana
ratega
ntseba
lomiša
rekisa
lemba
romeaga
nthaka
nthoma
ithata
itlela
batho
motho
ithala

A re ngwaleng Kgetha mantšu a mahlano mo seswantšhong o a šomiše go hlama mafoko.

A re baleng

Bona ka fao taelo
ye nngwe le ye
nngwe e thomago
ka lediri.

A re ngwaleng

Motswako wa salate ya dienywa

Ditswaki

Diapola tše 2   Mahwana ama 2 a swikiri

Dipanana tše 2   Phopho e 1

Namune e 1   Phaeneapola e 1

Mokgwa

1. *Ebola* diapola, o di sege di be sebopego
sa dikube.

2. *Sega* dipanana.

3. *Ebola* phopho.

4. *Ebola* phaeneapola.

5. *Hlakanya* dienywa ka sebianeng.

6. *Gamola* namune.

7. *Tshela* matute a namune godimo ga salate.

8. *Šašetša* ka swikiri.

O tla nyaka bokae go dira salate?

Ranta	Disente
E tee ke R1,50	.....
E tee ke R2,00	.....
E tee ke R6,00	.....
E tee ke R4,00	.....
Palomoka	_____

A re boleleng

O dira eng ka morago ga go segelela dipanana?

O dira eng pele o šašetša swikiri godimo ga salate?

Hwetša gore o swanetše go ba le dibjana dife ge o
dira salate ye. Di ngwale.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Bjale, ngwala motswako
wa gago wa go dira dijo
tša gago.

A re direng

Bala lefoko le lengwe le le lengwe gomme o dire sediko se sehubedu lešaleng
le lengwe le le lengwe leo o ka le šomišago sebakeng sa maina.

Mosetsana o dula Durban.

ke	yena	bona	rena	wena
----	------	------	------	------

Mošemanek e sebapadi sa bokgoni sa kgwele ya maoto.

ke	yena	bona	rena	wena
----	------	------	------	------

Tumišo le Reabetšwe ba rata go bapala kgwele ya maoto ge sekolo se tšwile.

ke	yena	bona	rena	wena
----	------	------	------	------

Mpša e rata go rutha ka nokeng.

ke	yona	bona	rena	wena
----	------	------	------	------

Lešala ke lentšu
leo le šomišwago
sebakeng sa
leina. Mašala a
fokotša botelele
bja mafoko. A dira
gore mafoko a
bolelege bonolo.

A re ngwaleng

Ngwala: se goba sela,
wo goba wola, yo goba
yola le ye goba yela

Mašalašupi a ema sebakeng sa selo (le motho goba batho).

Re šomiša **se/yo** goba **tše/ba** ge selo goba motho yo **se/a** le kgauswi.

Re šomiša **yo/ba** ge **dilo/batho di/ba** kgauswi.

	kgauswi	kgole
botee	se/yo	selo/bale
bontši	tše/ba	tšela/bale

_____ ke paiki ya ka.

_____ ke ngwedi.

_____ ke mmila wo ke dulago go wona.

_____ ke sekepe.

_____ ke mmila wa Motswaledi.

_____ ke paeskela ya ka.

A re ngwaleng

Ngwala mafoko a mane, o thome ka **se** goba **selo**.

Letšatšikgwedi:

Bjale, leka bontši bja **mašalašupi**.

Ngwala lentšu la maleba mo dikgobeng tše di filwego
yo/yola se/sela tše/tšela ba/bale ye/yela

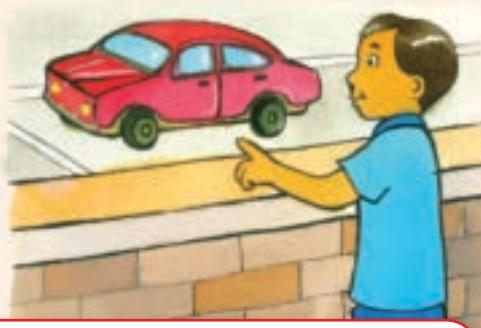
_____ ke katse ya ka.

_____ ke roko ya ka ye mpsha.

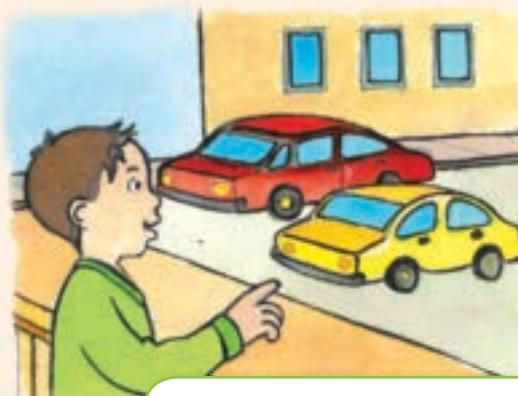
_____ ke dikatse tša ka.

_____ ke morutiši wa ka.

_____ ke dinaledi.

_____ ke difatanaga.

A re ngwäleng / Ngwala mafoko a mane gomme o a thome ka **tše** goba **tšela**.

Tše ke tša mang?

Thalela mašala a maleba go le lengwe le le lengwe la mafoko a.

A re ngwaleng

Ye ke paeskela ya **gagwe/sona**.

Se ke sefatanaga sa **bona/yena**.

Ke pene ya **sona/gago**?

Se ke sekolo sa **yena/bona**.

Ye ke paiki ya **tšona/gagwe**.

Ke founu ya **gago/tšona**?

Ye ke mpša ya **ka/tšona**.

Ke **yena/bona**.

Ke ya **bona/tšona**.

Ke ya **gago/yena**.

Ke ya **rena/yena**.

Ke ya **gagwe/yona**.

Ke ya **ka/nna**.

Mpša ke ya **ka/ke** ya nna.

Nyalanya mafoko a ka go la nnglele le mafoko a ka go la go ja, ao a nago le mašalathuo a maleba.

A re ngwaleng

Se ke sefatanaga sa ren.

Ke ya gagwe.

Ye ke paeskela ya Boati.

Ke tša bona.

Ye ke mpša ya ka.

Ke tša gago.

Tše ke dipuku tša bagwera ba ka.

Ke ya gagwe.

Ye ke hempe ya Reabetšwe.

Ke ya ren.

Tše ke dipuku tša gago.

Ke ya ka.

Lešalathuo ke lentš
le le tšeago sebaka
sa leina, gomme le
laetša
mong wa selo.

Šomiša mašalathuo a a lego ka methalong ya go se be le selo kgauswi le mafoko a maleba.

Šomiša mantšu a gore a go thuše.

bona/bona

gagwe

rena/rena

lena

Ke sefatanaga sa Reabetšwe. Ke sa gagwe.

Tše ke dipuku tša bašemane.

Ke tša _____.

Ye ke roko ya Boati. Ke ya _____.

Ye ke selefounu ya Mogoroši.

Ke ya _____.

Se ke sefatanaga sa ren. Ke sa _____.

Ye ke polasa ya ba lapa lešo.

Ke ya _____.

Ye ke founu ya Tumišo. Ke ya _____.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Nyalanya mafoko
a ka go kholomo
ya mathomo le
a maleba ka go
kholomo ya bobedi.
Lebelela mantšu ao
a thaletšwego. A tla
go thuša go kgetha
mašala a maleba.

Lapologa

Nna le balapa lešo ga re dule Polokwane
Boati ga a dire mošomo wa gae mantšiboa.
Mpša ya gešo ga e je hlapi.
Ga <u>o</u> bapale tšhese ka meriti.
Mogoroši ga a ruthe sekolong.
Bana ga ba rate diapola.
Ga <u>ke</u> na mpša bjalo ka seruiwaratwa.
Nna le morwarre ga re robale ka iri ya 8.

O bapala thenisi.

Wena o bapala kgwele ya
maoto.

Ba rata dinamune.

Re dula Belabela.

Yena o lebeletše thelebišene.

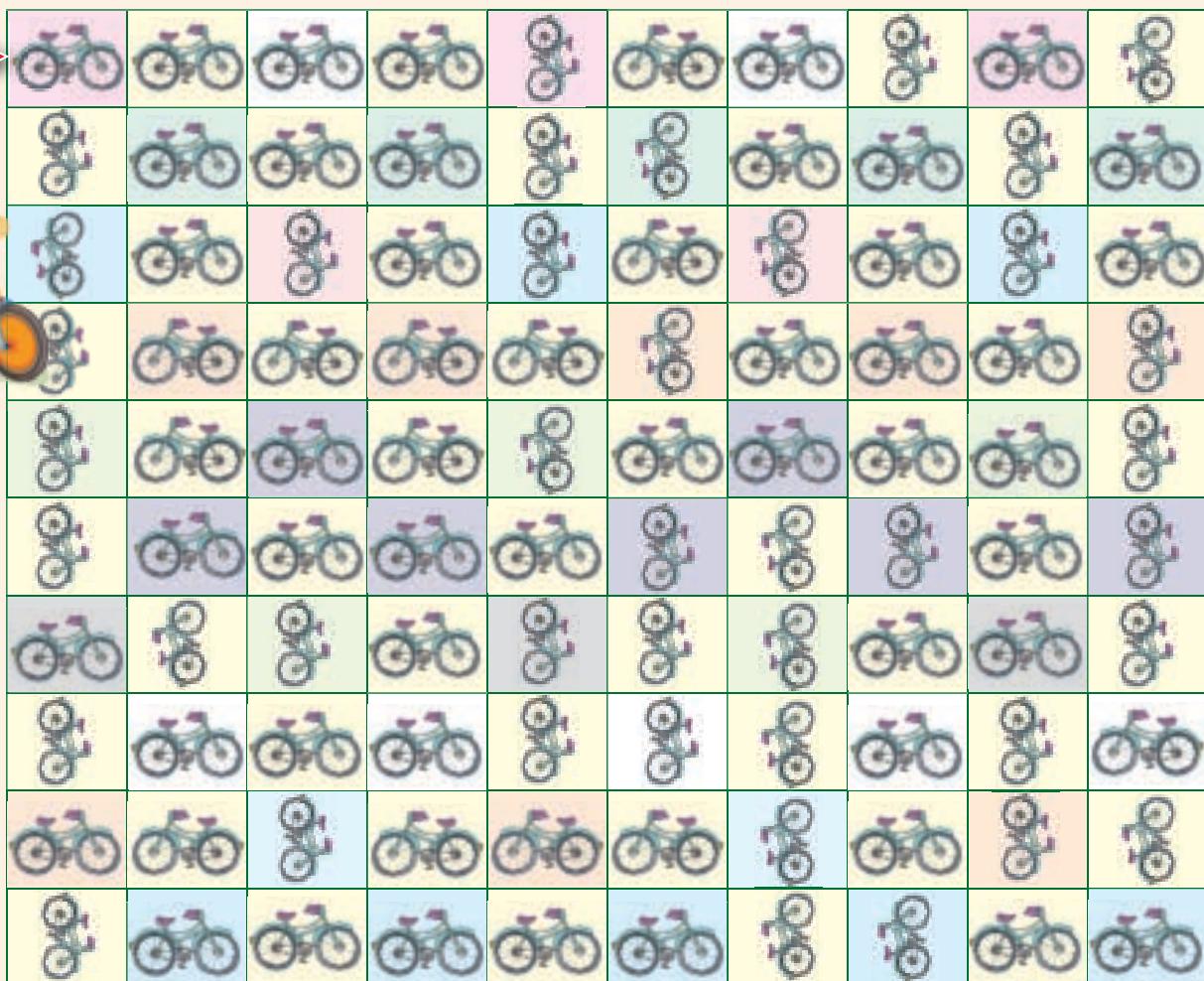
Yona e ja marapo.

Re robala ka nako ya 9
mathapama.

Ke na le tlou.

THOMA

GAE

A re boleleng

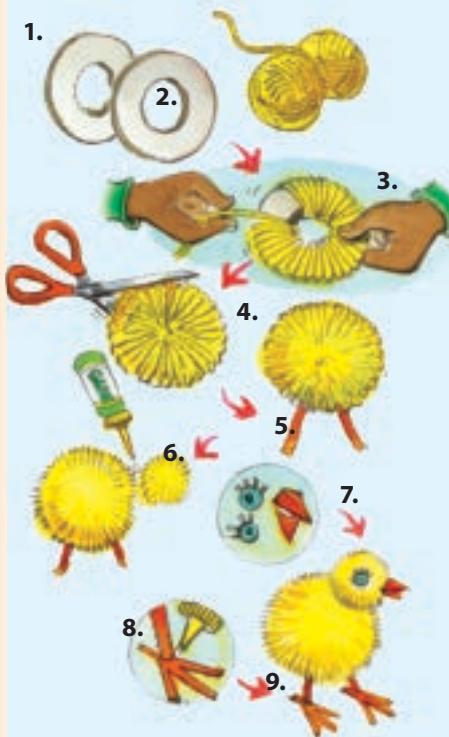
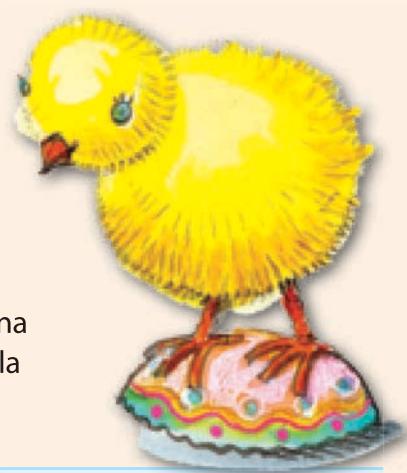
Bala dithutišo gomme o hlalošetše mogwera wa gago seo o swanetšego go se dira gore o dire letsuana le.

A re direng

Seo o swanetšego go ba le sona

Kgokolo ye serolane ya wulu ya go loga
Sehlwekišaphaeph se tee goba lehuto la go tshophagana
mahlo, molomo le maoto ao a hweditšwego letlakaleng la
disegwa
Segomaretši sa go tia

Bjale, dira letsuana la gago.

- 6 Kgomaretša dipompom tšela tše pedi.
- 7 Koba sehlwekišaphaeph goba bofa ka go tshophanya gore o dire maoto a mabedi a letsuana.
- 8 Seg a maoto, mahlo le molomo ka letlakala la disegwa, kua morago ka pukung.
- 9 Di mamaretše godimo ga dipompom.

Mokgwa wa go dira dipompom

- 1 Thala didiko tše pedi tše kgolo, tše di swanago swani, godimo ga seripa sa khatepokisi. Bjale, di sege.
- 2 Thala didiko tše nnyane ka gare ga didiko tše pedi tše kgolo. Di sege, gore didiko tše pedi tše kgolo di be le lešoba mo gare.
- 3 Hlatlaganya didiko, gomme o phuthe wulu ye serolane yela gore e tšwelele mo lešobeng lela la mo gare, le ka sa ka ntle, go fihla ge didiko di tswalelegile. O ka šomiša megala ye mebedi goba ye meraro mmogo, go khupetša didiko ka lebelo.
- 4 Šomiša dikero tše bogale go sega wulu makgathe ga merumo ya didiko tše pedi.
- 5 Tsenya sehlwekišaphaeph goba lehuto la go tshophagana, le fete gare, e be go dira maoto a letsuana.
  - Bea mogala wa wulu gare ga didiko tše khatepokisi, gomme o o bofe tidi! Dira mahuto a mabedi gomme o tloše dikarata.
  - Bjale, dira pompon ye nnyane ya didiko tše pedi tše nnyane. Dira go swana swaniswani, ka ntle ga gore ye pompon, ga go gapeletšege gore e be le maoto.

A re ngwaleng

Efa letsuana la gago leina.	
O swanetše go ba le eng gore o dire dipompom?	
Semamaretši o se nyakela eng?	

Letšatšikgwedi:

Letsuana la khatepokisi

A re direng

Lebelela diswantšho gomme o ngwale mekgwa ya go dira letsuana la mae a khatepoto. Di ngwalele godimo ga pampiri ye e tla lahlwago, ka morago, di ngwale gabotse kua tlase.

O ka šomiša mantšu a gore a go thuše.

pente

khatepoto ya mae

ka ntle

ka gare

seta

sekero

O ka nyaka go ba le didirišwa dife?

dibopego tša khutlotharo

Mekgwa

1

2

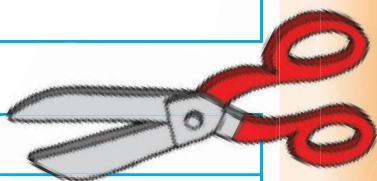
3

4

5

6

7

A

Leina la kuranta

MADIRENG

A BANA

Letšatšikgwedi

22 Moranang 2015

Tabakgolo

Ngwana wa mengwaga ye 11 o phatlalatša puku ya go apea

Zoe Bain Ka-mothalo

Temana ya matseno

Jack Witherspoon o no swana le ngwana yo mongwe le yo mongwe wa mengwaga ye 11 wa mošemane. O relela ka skeiti, o raloka kgwele ya maoto, o bile o ke

rata go apea. Eupša Jack, yo a tšerego nako ye telele ya bophelo bja gagwe a elwa le bolwetši bjo bošoro, o sa tšwa go phatlalatša puku ya gagwe ya mathomo ya go apea, yeo e bitšwago “**Twist it up**”.

Jack o bile le kgahlego mo go apeeng a sa na le mengwaga ye tshela ge a feditše nako ye telele a le bookelong. O be a fela a bogela mananeo a thelebišene ya mo bookelong, gomme ke ka yona nako yeo a ilego a utolla tšanele ya “**Food Network**”. O thomile ka go itirela metswako ge a be a le bookelong, gomme ge a ile gae, a leka go šomiša metswako yela ya gagwe.

Puku ya Jack e rekiwa lefase ka bophara, gomme o fana ka ye nngwe ya tšhelete yeo a e dirago ka go rekiša puku. O be a efa mekgatlo yeo e thušago bana ba go hloka, bao ba lwalago.

A re boleleng

Bala dikaneglwana A le B. Mo sehlopheng sa lena, bolelang ka ga kaneglwana A le B. Bolelang ka ga dikarabo tša dipotšišo tše.

Pele o thoma go bala

- Lebelela diswantšho le dihlogo gomme o leke go akana gore sengwalwa se tlile go ba mabapi le eng.

Ge o dutše o bala

- Bapetša dikakanyo tša gago le seo o se balago
- Ge o sa kwešiše karolo ye e itšego, e bale gape ka go iketla. E balele godimo.

Ditabakgolo ke dife, gape, di kcona bjang go goga šedi ya ren?

Go na le eng ditemaneng tša mathomo, gomme, seo se kcona bjang go goga šedi ya ren?

Kaneglwana ye nngwe le ye nngwe, e bolela ka mang?

Kaneglwana ye nngwe le ye nngwe, e hlaloša tiragalo efe?

Letšatšikgwedi:

B

Sekolo sa New Town se thopa sefoka gape 8 Hlakola 2015

Bheki Phakati

Mphato wa 4 wa sekolo sa New Town o thopile sefoka ka nako ya keteko ya Letšatši la Lefase la Dipuku, maabane. Barutwana ba Mphato wa 4 ba badile dikanegelo, ba balela barutwana ba Mphato wa 1 le wa 2, mo sekolong.

Ngwana yo mongwe le yo mongwe wa Mphato wa 4 o badile kanegelo, a balela barutwana ba mephato ya fase. Barutwana ba Mphato wa 4 ba dirile tše dingwe tša dipuku tše ka bobona. Tše dingwe dipuku di abilwe ke baphatlalatši ka ntle le tefo. Bana ba bannyane ba Mphato wa 1 le wa 2 ba kgahlilwe ke dipuku tša mebalabala. Bana ba bantši bao go bolelwago ka bona, ba tšwa malapeng a motlhako gomme ga ba na dipuku tše botsana ka tsela ye kua gae.

Akanyetša Phadišano ya Seswayapuku

Basesana ba babedi ba Mphato wa 4 ba thopile sefoka phadišanong ya “*Design a Bookmark*”. Bathopasefoka bao ba bego ba thabile, e lego Boati Motau le Mary Smith, ba thopile sefoka sa dipuku tše 10 ka go dira maswao a dipuku ao a sego a tlwaelega.

Boati Motau le Mary Smith

Bathopasefoka sa phadišano ya Akanyetša seswayapuku (*Design a Bookmark*)

Tšhomiso ya lebopi la ka. Re šomiša lebopi “ka” go laetša lefelo.

Nna ke tsena _____ ntlong.	Reabetšwe o dutše _____ morago ga lebati.
Phuki o eme _____ ntle.	Mogoroši o bolela a le _____ holong ya sekolo.
Boati o tsene _____ gare.	Oratilwe o fega dieta _____ khapotong.
Tumišo o eme _____ pele ga sefatanganaga.	Oketšo o dutše _____ thoko yela ya tafola.

Lebelela mafoko a. Tšhomiso ya lebopi: ka Tšhomiso ya lebopi ‘ka’ go laetša gore selo se dirwa ka eng, neng goba bjang. Mohlala: Ke ya sekolong ka maoto. Yena o hlatswa dibjana ka sešepe.

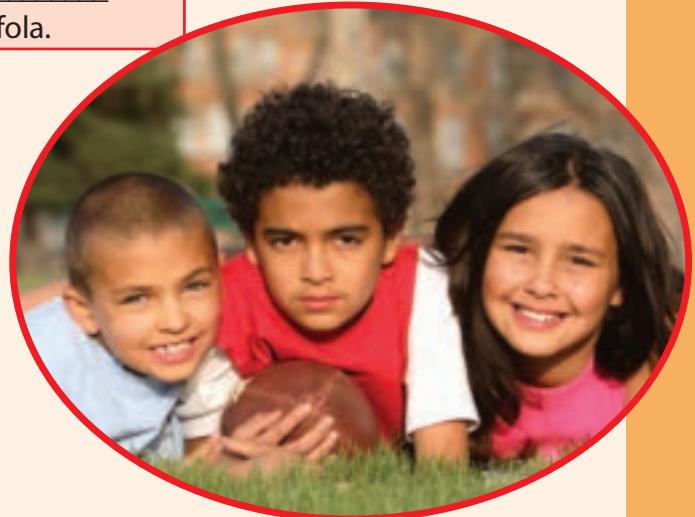
Ngwala maswaodikga a maleba mafelelong a mafoko a.

Boati o ya sekolong ka eng _____

Lehono ke Letšatši la Lefase la Dipuku _____

Ke bomang ba thopilego sefoka _____

Ke ka lebaka la eng Sekolo sa New Town se thopile sefoka _____

Mosaeno wa morutiši

Letšatšikgwedi

A re direng

Šomišana le mogwera wa gago, le beakanyetše athekele ya kuranta ya lena, ka ga go kgona ga sekolo sa lena. Athekele ya gago e swanetše go ba ya botelele bja mantšu a a bago a 120 – 140.

Naganang ka hlogo ye le tlilego go ngwala ka yona. Ngwalang hlogo ya kanegelo ya lena bogareng bja mmepe wa monagano, gomme ka morago le ngwale dilo tše le tlilego go ngwala ka ga tšona ka mo mapokising a mane. Le ka no šomima mmepe wa monagano bjalo ka mohlahli wa lena ge le ngwala athekele ya kuranta ya lena.

1

2

Athekele ya ka ya kuranta ke:

3

4

- Šomiša mmepe wa monagano gore o go thuše go beakanyetše sengwalwa sa gago ● Ngwala ka mokgwa wa go kgwarakgwarinya ● Kgopela mogwera wa gago a ulaganye mokgwarakgwarinyo wa gago ● Boeltsa sengwalwa sa gago gomme o dire ditokišo tše di nyakegago ● Ka morago, ngwala ka bothakga ka pukung ya gago.

Letšatšikgwedi:

M A N T Š U

M
A
F
S
A

DITABA TŠA BANA

Hlogo

Letšatšikgwedi

Thala seswantšho ka ga athekele ya lena

A re direng

Beakanya polelo ya gago o e theile godimo
ga athekele ya gago ya kuranta.

Šomiša dikeletšo tše gore di go thuše.

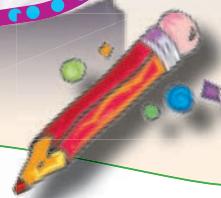
MAELE A POLELO YE E ITOKIŠEDITŠWEGO

- Thagijo ya gago e swanetše go ba le mathomo,
bogare le bofelo.
- Lokologanya ditiragalo ka mokgwa
wa maleba.
- Gopola gore o swanetše go ema gabotse.
- Šomiša segalo sa maleba sa lentšu.
- Kgonthiša gore o a kwagala.
- Bolela o kwagale.
- Lebelela batheeletši.

A re ngwaleng

Itirele dikgakollo
tše kopana.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

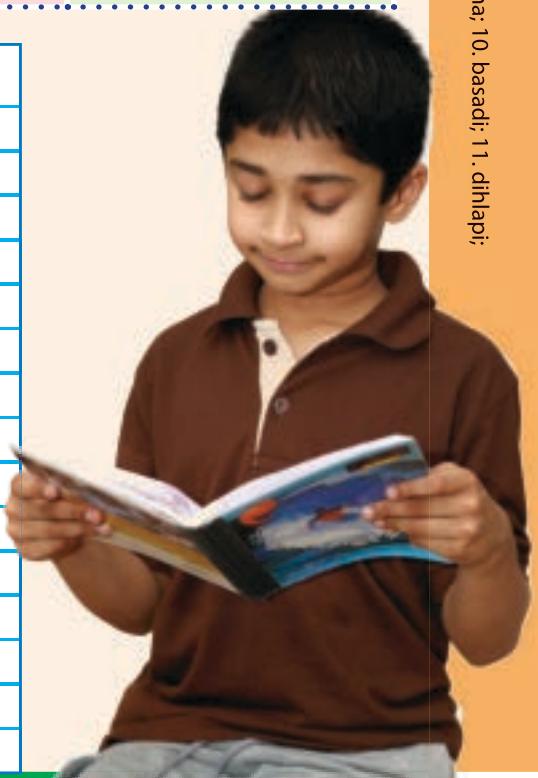
Ge re bopa bontši bja maina re lemoga gabotse gore maina a Sepedi a wela magorong a go fapano. Magoro a maina a na le dihlogo tša go fapano. Mohlala: motho – batho, mosadi – basadi, sediba – didiba. Re tla ithuta go a gopola.

1 Ngwana o tee ba babedi	2 Leino le tee a mabedi	3 Legantshe le tee a mabedi	4 Leoto le tee a mabedi
5 Tamati e tee tše pedi	6 Letapola le tee a mabedi	7 Lerula le tee a mabedi	8 Nku e tee tše pedi
9 Monna o tee ba babedi	10 Mosadi o tee ba babedi	11 Hlapi e tee tše pedi	12 Legotlo le tee a mabedi
13 Naga e tee tše dintši	14 Lesea le tee a mabedi	15 Lekgarebe le tee a mabedi	16 Phiri e tee tše pedi

Ke kgona go

Go no lekola

bala nonwane ya kgogamašego.		
bala motswako.		
bala dithutišo.		
bala athekele ya kuranta.		
šupa ditabakgolo, ka mothalo, matseno.		
beakanya le go ngwala kanegelo.		
beakanya le go ngwala dithutišo.		
beakanya le go ngwala motswako.		
akanya gore dikanegelo di mabapi le eng le gore di felela bjang.		
diragatša kanegelo.		
šupa baanegwa, thulaganyo, tikologo le baanegwa.		
šomiša dihlogo le meselana.		
šomiša mašalašala le mašalašupi.		
šomiša lebopi la: ka.		
šomiša mafelelo a lefoko a maleba/maswaodikga.		

A re ngwaleng

Bolela le mogwera wa gago ka ga kanegelo ye o nyakago go e ngwala. Bjale, ngwala dikgopololo tša gago mo letlakaleng le.

- Šomiša mmepe wa monagano gore o go thuse go beakanyetša sengwalwa sa gago
- Ngwala ka mokgwa wa go kgwarakgwarinya
- Kgopela mogwera wa gago a rulaganye mokgwarakgwarinyo wa gago
- Boeletša sengwalwa sa gago gomme o dire ditokišo tše di nyakegago
- Ka morago, ngwala ka bothakga ka pukung ya gago.

Baanegwa ba ka ke bomang?

Kanegelo e direga kae?

Go diregile eng mo kanegelong?

Kanegelo e fela bjang?

Kanegelo e ka ga

Itirele puku. Sega letlakala le le latelago la puku ye. Sega mo methalong ya marontho. Mena letlakala mo mothalong. Ngwala leina la puku godimo ga khabara. Ngwala leina la gago ka tlase ga leina la puku, ka gore ke wena mongwadi wa puku. Thala seswantšho godimo ga khabara. Bjale, ngwala kanegelo ka gare ga puku.

KA GA MONGWADI

Ngwala leina la gago

Mengwaga ya gago

Mo o dulago

8

Thala seswantsho mo.

Ngwala leina la puku mo.

Ngwala leina la gago (ke wena mongwadi).

1

Kgato ya 4: Segagodimo ga mothalo wo o lego thwi, morago ga ge o kopantsé ka seteipolaro.

Kgato ya 1: Mena mothalong wa marontho.

5

4

Tswela pele ka kanegele ya gago.

Ngwala bogare bia kanegele ya gago mo.

Thala seswantsho mo.

Thala seswantsho mo.

Thala seswantšho mo.

Thoma go ngwala kanegelo ya gago mo.

Handwriting practice lines for the sentence above.

2

Thala seswantšho mo.

Fetša kanegelo ya gago.

Handwriting practice lines for the sentence above.

7

3

Tswele pele ka kanegelelo ya gago mo.

Handwriting practice lines for the sentence above.

Ngwala se se diregagao bofeliong bja
kanegelelo ya gago.

9

Thala seswantšho mo.

Thala seswantšho mo.

Morero wa 3: Tshedimošo e go tšohle tše o di balago

Sengwalwa sa tshedimošo
Kotara ya 2: Beke ya 1 - 2

33 Re ithuta eng ka ga boso? 70

Bala sengwalwa sa tshedimošo sa go ba le dilo tša go bonwa. Bala tšhate ya boso le tšhate ya dipilala ka ga pula.
Poledišano ye e lego mabapi le tšhate ya boso.
Go hwetša tshedimošo mo go tšhate ya boso gore o bapetše boso mafelong a go fapania.

34 Gomme boso bja lehono ke ... 72

Hlama tšhate ya boso ka go šomiša disegwa.
Go hlagiša lenaneo la tša boso thelebišeneng.
Barutwana ba fiwe meputso go ya ka mo bahagliši ka moka ba šomilego ka gona.

35 Go šomiša mahlaodi go hlaloša maina 74

Go šomiša mahlaodi go hlaloša diswantšho. Tshedimošo ka ga dikgato tša go bapetša. Go hlama mafoko ka go šomiša mahlaodi a filwego.
Go feleletša kanegelo ka go šomiša mahlaodi a maleba.
Go rekhotia mantšu a mafsa le ditlhalošo tša ona ka go pukuntšu ya mong.

36 E diregile nako ye e fetilego 76

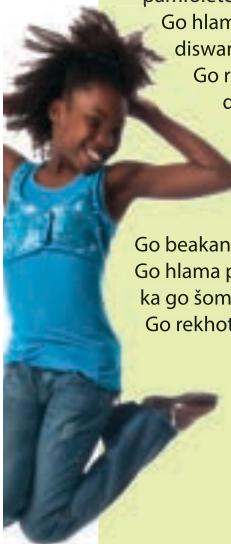
Lelefitele: madiri a moselana wa -ile le ao a lego maarogi
Go ngwala pukuntšu ka lebaka le le fetilego.
Šupa madiri a lefetile.
Go ngwalolla temana go tšwa go letlago go ya go lebaka le le fetilego.

37 Go balela tshedimošo 78

Go bala sengwalwa sa tshedimošo – pamfolete.
Tekatlhaloganyo ye e lego mabapi le pamfolete.
Go hlama pamfolete ye e nago le diswantšho tša go fa tshedimošo.
Go rekhotia mantšu a mafsa le ditlhalošo ka go pukuntšu ya mong.

38 Go fana ka tshedimošo 80

Go beakanyetša go ngwala pamfolete.
Go hlama pamfolete ya go fa tshedimošo ka go šomiša diswantšho le temana.
Go rekhotia mantšu a mafsa le ditlhalošo ka go pukuntšu ya mong.

39 Go bala dipapetla gore o hwetše tshedimošo 82

Go bala tšhate ya dipilala mabapi le tša dipapadi.
Go arabia dipotšio tše di lego mabapi le tšhate ya dipilala.
Go dira dinyakišo gomme gwa šomišwa tshedimošo ye e utolotšwego go ngwala tšhate ya dipilala.
Go hlagiša tšhate ya dipilala mo sehlopheng.

40 Go bapetša dilo 84

Thutišo mabapi le mahlaodi a go bapetša.
Go šomiša mahlaodi a go bapetša go hlaloša diswantšho.
Mahlaodi a go bapetša a re swanetšego go a gopola.
Go rekhotia mantšu a mafsa le ditlhalošo ka go pukuntšu ya mong.

Go bala kanegelokopana le go ngwala tlhalošo ya moanegwa.
Kotara ya 2: Beke ya 3 - 4

41 Go bala kanegelo: Ka mokgwa woo Thati a bego a le ka gona 86

Go feleletša tekatlhaloganyo ka ga kanegelo.
Šedi e wele godimo ga ka fao moanegwathwadi a fetogago go tloga mathomong go ya bofelong bja kanegelo.
Ngwala dintilha tše pedi ka fao moanegwa a bego a le ka gona pele le ka fao a lego gonabjale.
Hlama tiragatšo ya go laetša baanegwa ba go fapania ka mo kanegelang.
Go šomiša mahlaodi go hlaloša baanegwa mo kanegelang.

42 Go nagana ka ga kanegelo 88

Go ngwala ka ga pukuntšu go ya ka dikgopoloo tša moanegwa.
Go šupa mantšu ka moka a go hlaloša moanegwa.
Go šupa didiri le madiri mo mafokong.
Go rekhotia mantšu a mafsa le ditlhalošo ka go pukuntšu ya mong.

43 Go ngwala kanegelo 90

Go beakanyetša go ngwala kanegelo ye e hlalošago moanegwa le ka fao a fetogago.
Go šomiša mmepe wa monagano go hlaloša dikokwane tše bohlokwa ka ga moanegwa.
Go hlaloša ka fao moanegwa a fetogilego, go tloga mathomong go fihla bofelong bja kanegelo.

44 Madiri a dira mošomo wa ona 92

Go ngwala mafoko ao a theilwego godimo ga madiri ao a laetšwago mo seswantšhong.
Go nyalyana madiri a lebjale le a lebaka le le fetilego gomme o phumole madiri ao a fošagetšego.
Go rekhotia mantšu a mafsa le ditlhalošo ka go pukuntšu ya mong.

45 Pukutšatši ya Boati ya sephiri 94

Go bala kanegelo ye e elago šedi moanegwathwadi.
Tekatlhaloganyo ye e nago le dipotšio tše di thušago go kwešiša dimelo tša baanegwa.

46 Ke tše bjang? 96

Go akaretša kanegelo ka go šomiša lebaka le le fetilego ka go pukuntšu.
Go bolela ka ga moanegwathwadi le gore ke motho wa mohuta mang.
Go šupa dikokwane tše bohlokwa ka ga moanegwathwadi le go šomiša mahlaodi go mo hlaloša.
Go ngwala tlhalošo ya moanegwathwadi.
Maswaodikga: ela hloko polelopego le mafelelo a lefoko.

47 Madiri gape 98

Madiri a maarogi
Go fetola madiri ka mafokong go tloga go lebaka la bjale go ya go lebaka le le fetilego.
Go sepelelana ga sediri le lediri.
Go rekhotia mantšu a mafsa le ditlhalošo ka go pukuntšu ya mong.

48 Beakanyetša go ngwala kanegelo 100

Go šomiša melawana ya go ngwala, go fana dikgopoloo, go kgwarakgwariya le go rulaganya.

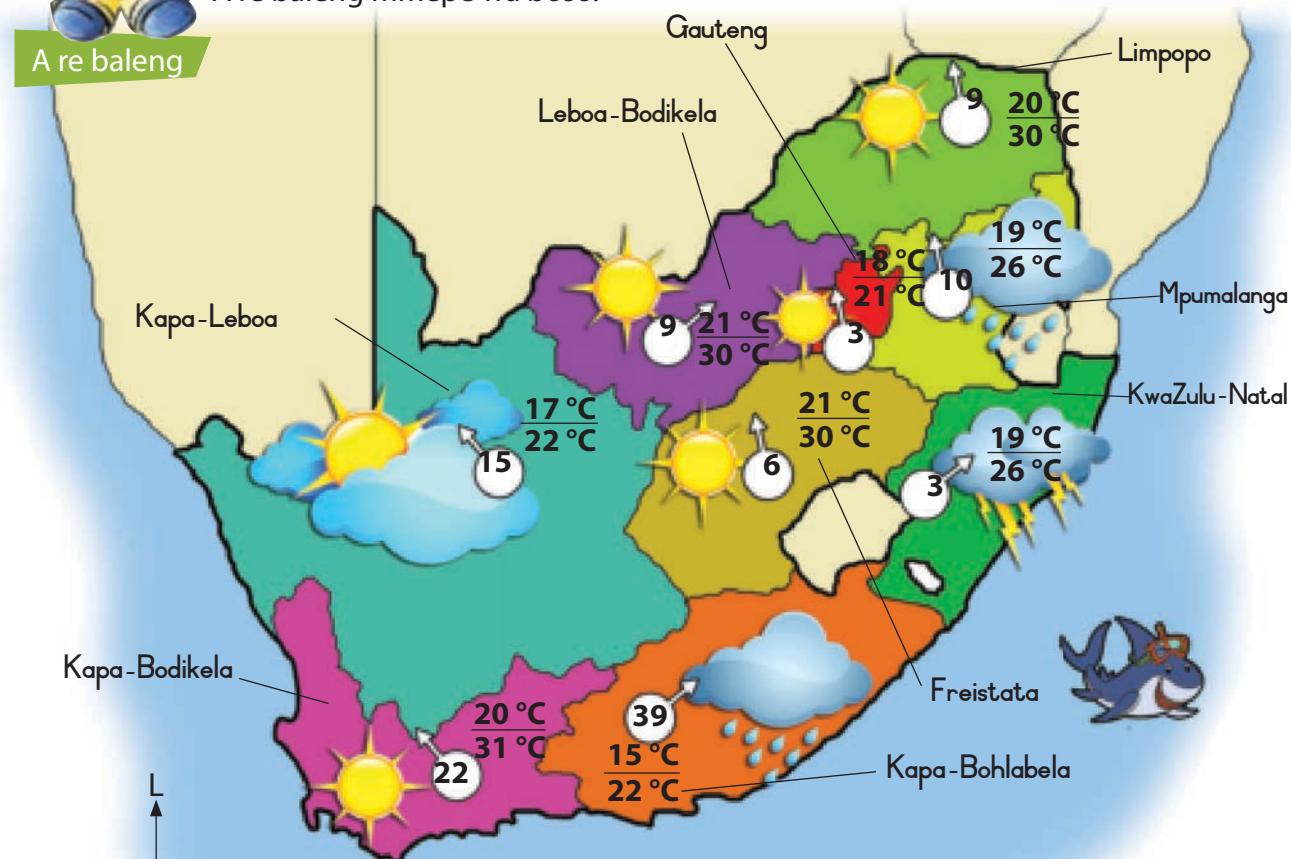

Re ithuta eng ka ga boso?

A re baleng mmepe wa boso.

A re baleng

Bod ← → Bohl

Bor

A re boleleng

Bolela le mogwera wa gago ka ga mmepe wa boso.

- Tšhate ya boso e reng ka boso ka profenseng ya geno?
- Ke nnete gore tša boso di bjalo ka ge diakantšwe?
- Bolela ka ga boso ka diprofenseng tše dingwe.
- Batho ba Kapa-Bohlabela ba tla apara diaparo tše bjang ka mohuta wo wa boso?
- Ke kae mo boso bo lego bjo bobotse kudu? Ke kae mo boso bo lego bjo bobe kudu? Efa lebaka.

Taetši ya dika tša boso			
Phefo	22	Maru mola le mola	
Themperetšha	20 °C 31 °C	Pula	
Magadima le matlakadibe		Letšatši le tla hlaba	
Go na le maru		Mouwane	

Letšatšikgwedi:

Pula ya kgwedi ka kgwedi: Newville

A re ngwaleng

Ipee mo maemong a motho yo a yago go bala tša boso mo thelebišeneng o šomiša mmepe wo o lego letlakaleng la ka thoko ye nngwe. Ngwala se o yago go se bolela ka profense ye nngwe le ye nngwe.

Ngwala maina a diprofense	Hlaloša boso. Sa pele bolela gore themperetšha e tlile go ba bjang, gape o be o bolele ge eba pula e tlo na goba go tlo ba maru goba letšatši le tlile go hlabo.

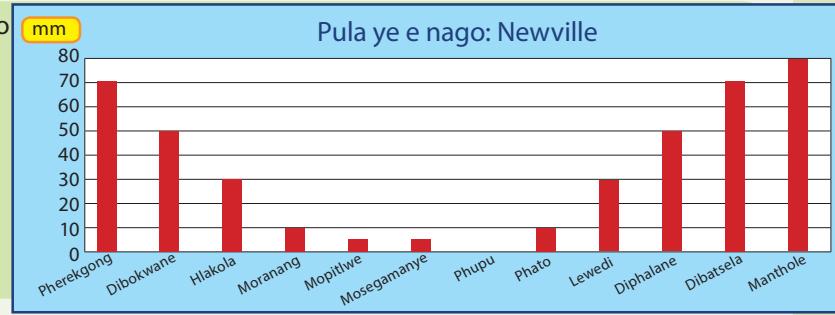

A re baleng

A re ngwaleng /Araba dipotšišo tše:

Bala tšhate ya boso ye e bontšhago gore pula go yo na ye kaakang mo Newville mo dikgweding tše 12. Bolela le mogwera wa gago ka ga gore go nele pula ye kaakang kgwedi ye nngwe le ye nngwe.

- Ke kgwedi efe yeo e bilego le pula ye ntši go feta?
- Ke kgwedi efe yeo e bilego le komelelo go feta?
- Ke dikgwedi dife tše di dirago sehla sa pula?
- Go nele pula ye kaakang ngwaga wo?
- Ke dikgwedi dife tše di bilego le pula ya go lekana?
- Ke dikgwedi dife tše di sego tša ba le pula?
- O nagana gore nako ya go bjala ke efe? Efa lebaka.

go a fiša

go fiša kudu

go fiša go feta

Gomme boso bja lehono ke . . .

Kotara ya 2 – Beke ya 1-2

A re direng

Dira tshate ya boso. Seg a dika tsha boso kua botlase bja letlakala gomme o di mamaretše mo go mmepe wo wa diprofense ka go fapano.

A re boleleng

Ge o feditše go mamaretše dika, bolela le mogwera wa gago ka tshate ya boso ya gago. Bolela gore boso bo bjang profenseng ye nngwe le ye nngwe.

pula	maru	Maru mola le mola	Letšatši le hlabile	mouwane	Magadima le matlakadibe	Lehlwa	phefo	Letšatši le hlabile
------	------	-------------------	---------------------	---------	-------------------------	--------	-------	---------------------

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Ipee o bolela ka tša boso thelebišeneng gomme o botša babogedi ka tša boso. Hlaloša maemo a boso a profense ye nngwe le ye nngwe. Profenseng ye nngwe le ye nngwe, efa babogedi keletšo mabapi le gore ba apare eng go ya ka maemo a boso. Ba botše ka fao boso bo tla amago mešongwana ya ka gae (mohlala: go hlatswa diaparo), goba ba tlole ka sešireletšaletšatši. Botša balemi gore ba ka letela boso bjo bo bjang.

Profense	Maemo a boso
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	

A re boleleng

Bjale,
hlagiša
maemo a
boso.

Go no lekola

Na ke

hlagišitše maemo a boso ka tlhatloganyo goba ka tsela ya go kwagala?

file tshedimošo ye e tletšego ka ga boso profenseng ye nngwe le ye nngwe?

ke dirišitše polelo ya maleba ye e swanetšego batho ba bagolo?

dirišitše mantšu a maleba a tša "boso"?

be ke file babogedi ba ka šedi ge ke be ke efa tša boso?

Go šomiša mahlaodi go hlaloša maina

MAHLAODI: Le tla gopola gore maina ke mantšu ao a fiwago batho, mafelo le dilo. Mahlaodi a re fa tshedimošo ka ga mmala, seemo le palo ya maina. Ona a hlaloša maina.

A re boleleng

Lebelela diswantšho tše. Ka moka di bolela ka maina. Botša mogwera wa gago gore dilo tše ke tše kae, tše mmala o mobjang le gore di bopegile bjang.

A re ngwaleng

Bjale, nyalanya mahlaodi a ka go kholomo ya mathomo le maina a ka go kholomo ya bobedi.

phurega
botse
mekotikoti
lebelo
bose
fiša
botse
tutela
nkga

teye
tsela
letšoba
diselepere
tšhila
sefatanaga
khekhe
katsana

Kgetha diphere tše hlano tše maina le mahlaodi go tšwa lenaneong la ka godimo gomme o a šomiše mafokong a mahlano.

Letšatšikgwedi:

M A N T Š U

M
A
F
S
A

Bala kanegelo ya ka tlase. Ka morago o ngwale lehlaodi la leina le lengwe le le lengwe gomme o bone gore kanegelo ge kgahliša bjang.

A re ngwaleng

E be e le letšatši le _____.

Tšhupanako ye _____ ya lla.

Ka fologa bolaong bja ka bjo _____.

Ka apara borokgo bjo _____ le jeresi ye _____.

Ke nwele matute a _____ ka ja le sangwetše ye
_____.

Ka tsena ka peseng ye _____.

Bjale ngwala mafoko a seswai go laetša ka fao kanegelo ye e felelago ka gona. Šomiša mahlaodi go hlaloša maina ka moka.

ka lebelo

ka lebelo kudu

ka lebelo go feta

Lefetile: gantsi ge re ngwala ka lefetile re hlomesetša -ile go lediri.

Madiri a mangwe a tloga a fapano gomme a fetoga kudu, mohlala: **swara – swere**. Re bitša madiri a mohuta wo gore ke maarogi.

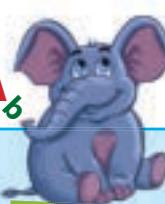
A re ngwaleng

Ngwala kakaretšo ka mantšu a a bago a 40, o akaretše gore boso bo be bo le bjang ka mphelabeke ya go feta. Madiri ka moka ao o a dirišago a swanetše go ba ka lebaka le le fetilego.

Boso bja mphelabeke ya go feta

Thala mothalo go nyalanya madiri a lebjale le madiri a ona a lefetile.

A
6

Tlotlontšu

ja
sepela
sega
tsoga
raloka
thoma
nyaka
eya
tšea
nwa
otlela
opela
kitima
rutha
reka
robala

segile
tsogile
jele
sepetše
thomile
ralokile
ile
nyakile
kitimile
tšere
opetše
ruthile
otletše
robetše
nwele
rekile

Bjale, dira sediko go madiri ka moka ao a felelagi ka -ile. Thalela ao e lego maarogi ao lebjale le lefetile la ona a fapanago, mohlala swara – swere.

Letšatšikgwedi:

Bala e-meile ya Jim ye a e romelago Boati. O e ngwadile ka letlago (lebaka le le tlago). Dira sediko madiring a e-meileng ya Jim. Ka morago ngwala gape ka lefetile, seo a se nowadilego.

Ya go boatiM@gmail.com

Tšwa jimS@yahoo.com

11 Hlakola 2015 15:14

Boati yo a rategago

Gosasa ke tla ya kampeng ya tša kgwele ya maoto. Re tla otlela diiri tše tharo go fihla fao. Re tla ja dilalelo tša rena ka morago ga ge re ntšhitše merwalo ya rena gomme re tla robala ge letšatši le sobela. Re tla tsoga e sa le ka masa gomme ra ja difihlololo. Mohlahli wa rena o tla re laetša gore re itšhidolle bjang. Re tla raloka dipapadi tše mmalwa tša kgwele ya maoto gomme ka morago re tla bogela difiliimi tša kgwele ya maoto.

E tšwa go

Jim

Romela

botse

botse kudu

botse go feta

Mosaeno wa morutiši

Letšatšikgwedi

77

Go balela tshedimošo

A re baleng

Bana ba bantši ba sekolo ba itšidulla dinako ka moka bas a lemoje gore ba dira bjalo. Ba itšidulla ge ba dutše ba raloka mo lebaleng goba ba raga kgwele ya maoto sekolong goba ge ba kitimela pese.

Ge o itšidulla o thuša mmele wa gago gore o gole o tiile gore o tle o kgone go dira tše o ratago o di dira. Leka go dira se sengwe matšatši ka moka! O reng o sa ithute go rutha, go tshetshetha, go sepela, go sepela ka paesekela, go ikotlolla, go tantsha goba go bapala kgwele ya maoto goba kgwele ya diatla?

Go itšidulla go dira gore o be le pelo ye e dulago e thabile.

Ge o itšidulla pelo ya gago e pompa kudu, o hema ka lebelo gomme mmele wa gago o hwetša oksitšene.

Se se dira gore pelo ya gago e dule e tiile.

Motsotso wo mongwe le wo mongwe wa ge o itšidulla o bohlokwa.

A re ngwaleng

Bala temana ye gomme o arabe dipotšišo tše.

Sengwalwa se ke sa mohuta mang?

A	Motswako
B	Nonwanetsholo
C	Sengwalwa sa tshedimošo
D	Tlhalošo

Pele o thoma go bala

Lebelela diswantšho le dihlogo gomme o leke go akanya gore sengwalwa se tiile go ba mabapi le eng.

Ge o dutše o bala

Bapetša dikakanyo tša gago le seo o se balago ● Ge o sa kwešiše karolo ye e itšego, e bale gape ka go iketla. E balele godimo.

Maphelo a bana

Bana ba swanetše go fela ba itšidulla le go se tše nako ye telele ba lebeletše thelebišene.

Temana ye e re bana ba swanetše go tše nako ye nyane ba dira eng?

A	Ba se je kudu
B	Ba fokotše nako ya go lebelela thelebišene
C	Ba se dule nako ye telele ba sa itšhidolle
D	Ba fokotše go sepela ka difatanaga

Letšatšikgwedi:

M A N T Š U

M

A

F

S

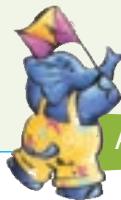
A

Sengwalwa se bolela dilo tše tharo tše di lego mohola ge o itšidulla.
Ke dife dilo tše o tharo?

(Handwriting practice area with four rows of blue lines for writing.)

O nagana gore mongwadi o ra eng ge a re “pelo ye e thabilego”.

(Handwriting practice area with four rows of blue lines for writing.)

Ngwala phoustara ya gago ka bowena go laetša bana bohlokwa bja go itšidulla.

A re direng

Mosaeno wa morutiši

(Handwriting practice area for the student's name)

Letšatšikgwedi

(Handwriting practice area for the teacher's name)

79

Go fana ka tshedimošo

A re direng

Beakanyetša go ngwala pamfolete ya gago.
O tla ngwala ka ga eng?

1

O tla fa tshedimošo efe?

2

Ke ka lebaka la eng tshedimošo ye e le bohlokwa?

3

Ke bomang ba ba tla holegago ka tshedimošo ye?

4

Ditsebi di reng ka ga sererwa se?

Ke tshedimošo efe ye o nyakago go fana ka yona? Ngwala dikgopoloo tše pedi.

Ke ka lebaka la eng tshedimošo ye e le bohlokwa?

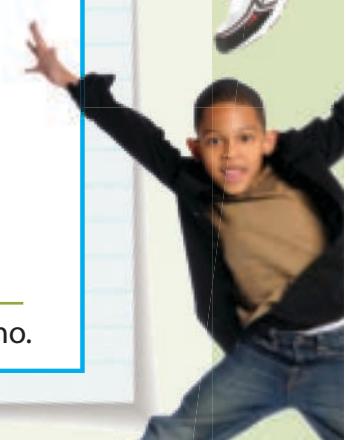
Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Ka morago ga ge o rulagantše sengwalwa sa gago, se ngwale ka bothakga mo sekgobeng se se filwego. Ngwala hlogo ka lepokising le lengwe le le lengwe.

1		2	
3		Thala seswantšho sa go laetša sererwa.	
4		Ngwala hlogo ka tlase ga seswantšho.	

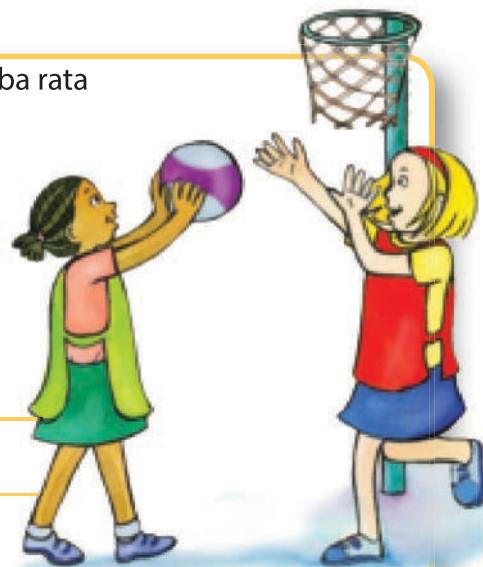
Go bala ditšhate gore o hwetše tshedimošo

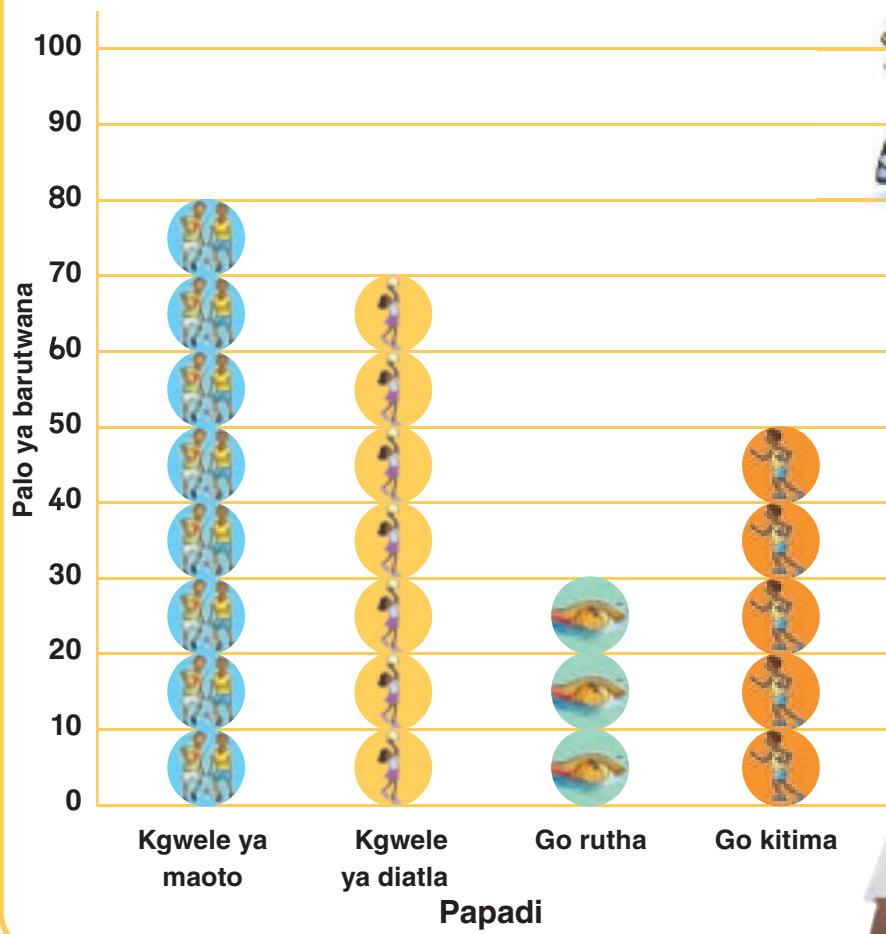
A re boleleng

Seswantšho se sa mo tlase se re botša gore bana ba rata dipapadi dife.

Se lebelele metsotsonyana.

Dipapadi tšeobana ba di ratago kudu:

A re boleleng

- Mohuta wo wa seswantšho o bitšwa tšhate ya pilara. Ye e re botša gore ke bana ba bakae ba ba kgathilego tema mo dipapading tše di lego mo lenaneong?
- Lebelela mothalo wa tlase gomme o botše mogwera wa gago gore go bolelwa ka dipapadi dife.
- Lebelela dinomoro go ya godimo ka go la nngele ga papetla gomme o bolele gore go bolelwa ka dinomoro dife.

Letšatšikgwedi:

M A N T Š U

M
A
F
S
A

A re ngwaleng

Bjale araba dipotšišo tše.

Ke papadi efe yeo e nago le bakgathatema ba bantši go feta?

Ke papadi efe yeo e nago le bakgathatema ba bannyane go feta?

Ke bana ba bakae ba ba ratago kgwele ya maoto?

Ke bana ba bakae ba ba ratago kgwele ya diatla?

Ke bana ba bakae ba ba ratago go kitima?

Ke bana ba bakae ba ba ratago go rutha?

A re direng

Botšiša bagwera ba gago ba lesome gore ke dipapadi dife tše ba di ratago kudu. Khalara ka dipolokong mo lenaneong la mo tlase, go laetša dipapadi tšeо ba di ratago kudu. Thoma tlase mo lenaneong.

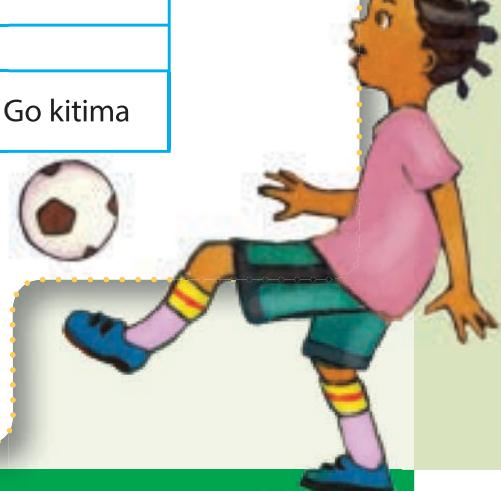
10				
9				
8				
7				
6				
5				
4				
3				
2				
1				
	Kgwele ya maoto	kgwele ya diatla	Go rutha	Go kitima

Lenaneo la gago le tla ba ka tsela ye.

10				
9				
8				
7				
6				
5				
4				
3				
2				
1				
	Kgwele ya maoto	kgwele ya diatla	Go rutha	Go kitima

Ke papadi efe ye ba e ratago kudu? _____

Ke papadi efe ye ba e ratago gannyane go feta? _____

Mosaeno wa morutiši

Letšatšikgwedi

83

Go bapetša dilo

A re ngwaleng

Ngwala mahlaodi a maleba go
hlaloša se sengwe le se sengwe
sa diswantšho tše.

telele

teleletele

tia

kotokoto

nnyane

kgolo

koto

nnyane kudu

teletšana

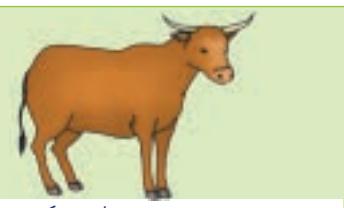
kgolokgolo

O ithutile gore mahlaodi a hlaloša maina, mohlala,
mpša ye **nnyane** goba mpša ke ye **nnyane**.

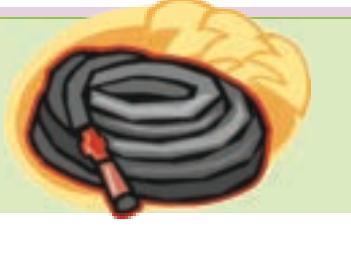
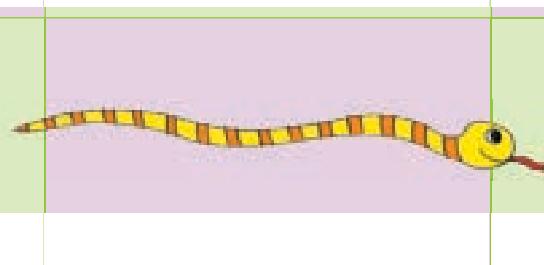
Gape re šomiša mahlaodi go bapetša dilo:

**Reka šomiša moselana wa – ana go laetša
bonnyane bja dilo.**

**Katse ke ye nnyane. Legotlo ke le lennyane
kudu. Tšošwane ke ye nnyane go feta.**

kgolwana

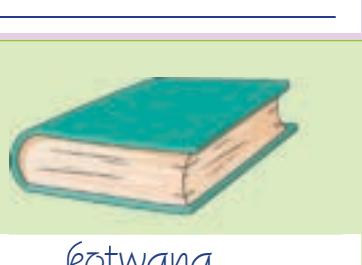
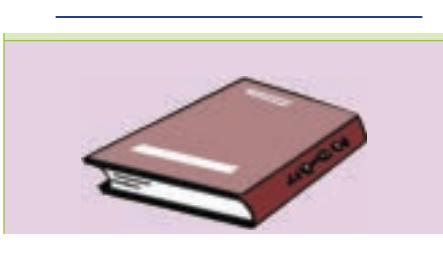
telele

nnyane go feta

teleletele go feta

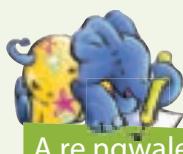

kotwana

Letšatšikgwedi:

Dikgato tša tekatekanyo

A re ngwaleng

Jim

Reabetšwe

Ajay

Feleletša dipapetšo tše:

Jim o na le matšoba a **mantši**.

Borokgo bja Jim ke bjo **botelele**.

Reabetšwe o na le matšoba a . Borokgo bja Reabetšwe ke bjo .

Ajay o a le matšoba a .

Borokgo bja Ajay ke bjo .

Phuki

Pam

Devi

Phuki ke yo motelele **telele**.

Phuki o na le puku ye kgolo **kgolo**.

Pam ke yo .

Puku ya Pam ke ye .

Devi ke yo .

Puku ya Devi ke ye .

Ke na le tšhelete ye **nnyane**.

Sehlare se se **böse**.

Yena o na le tšhelete ye .

Sehlare se se .

Yena o na le tšhelete ye .

Sehlare se se .

A ke mahlaodi
a o swanetšego
go a gopola.

mpe	mpe kudu	mpe go feta	botse	botse kudu	botse go feta
nnyane	nnyane kudu	nnyane go feta	ntši	ntši kudu	ntši go feta

A re boleleng

Lebelela diswantšho gomme o botše molekane
wa gago gore kanegelo e tlo bolela ka eng.

A re baleng

Bala kanegelo gomme o
e fe hlogo ye botse.

Pele o thoma go bala

Lebelela diswantšho le dihlogo gomme o leke go
akanya gore sengwalwa se tlie go ba mabapi le eng.

Ge o dutše o bala

Bapetša dikakanyo tša gago le seo o se balago ● Ge o
sa kwešiše karolo ye e itšego, e bale gape ka go iketla. E
balele godimo.

Matseno

Thati o be a le ngwana wa mengwaga ye lesome wa sejato. O be a
dula ka ntlong ye kgolo ye botse kudu. Bjale ka ge a be a le ngwana a nnoši o be a tepe. Ka mehla
o be a dula a eja dilo tše bose, tše a bego a di ja pele ga bagwera ba gagwe ka ntle le go ba
ngwathela. Le dipapadišwa o be a sa di abagane le bona

Ka mathapama a Mokibelo wo mongwe letšatši le hlabilo gabotse, Adam, Muzi le Kate ba ile ba
yo bapala le Thati. Ba tšere sephetho sa go yo mo rutela ba bantši.

Mmele

Muzi o ile a ya a swere sekeitingpoto sa gagwe se sefsa. Bana ba ile ba šielana ka go relela ba eya
godimo le fase mo tsejaneng ya go tsena ka gabu Thati ba šomiša sekeitingpoto sa Muzi.

Thati o ile a rapela batswadi ba gagwe gore ba mo rekele sekeitingpoto ka Krisemose eupša ba
ile ba gana go mo rekela sona. O ile a befelwa kudu a dula a šuletšwe ge bagwera ba gagwe basa
mo fe sebaka sa go bapala ka sona.

"Thati o swanetše o hwetše sekeitingpoto sa gago, ke gona o tla tlago wa thaba le ren!"

Thati o ile a swaba a ba a šulelwa. O be a letetše go tlo ipshina ka meriti, eupša o ile a dula a le
bodutu a nyamile. O ile a lemoga ka mokgwa wo a bego a sa sware bagwera ba gagwe gabotse
le ka mokgwa wo ba bego ba swanetše go ikwa ba swabile.

Mafelelo

Mo go bego go sa letelwa, o ile a tlelwa ke kgopolo gomme a re: "Le reng le sa tsene ka gare
gomme ra nwa matute le go ja khekhe ya tšokolete?" "gomme ka morago re ka yo bapala
khomphutheng ya ka." Bagwera ba Thati ba ile ba makala ka mokgwa wo a fetotšego maikutlo
ba sa letela. Ba ile ba thaba ge Thati a sa hlo a gopola ka ga yena a le noši. Ba ile ba nagana gore
o tla thoma go abagana le bona dipapadišwa tša gagwe le malekere nako le nako.

(E amantše go tšwa go ANA Exam 2012.)

Letšatšikgwedi:

M A N T Š U

M
A
F
S
A

A re ngwaleng Dira sediko tlhakeng ye e lego kgauswi le karabo ya maleba.

Mathomong Thati o be a le mogwera wa mohuta mang?

A	O be a sa timane a bile a lokile.
B	O be a inagana a le noši a se a loka.
C	O be a swara batho gabotse a sa inaganele a le tee.
D	O be a na le mabefi a bile a le sehlogo.

Thati o be a dula kae? Motse wo.

A	Monnyane wa go se be le mašata.
B	Tseleng ya go dula e tletše kgauswi le lewatle.
C	Lefelong le lebotse.
D	Foleteng ye ntsho ka toropong.

Bagwera ba Thati ba ile ba mo etela neng?

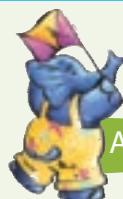
A	Mathapama a Mokibelo letšatši le hlabile gabotse.
B	Mantšiboa a Mokibelo go tonya.
C	Mesong ya Mokibelo phefo e foka.
D	Mathapama a mangwe ge sekolo se tšwile.

Na bagwera ba Thati ba ile ba dira bjang gore a lemoge gore se a bego a se dira se be se sa loka?

A	Motsana wo o homotšego.
B	Ba ile ba bolela le yena ka go abagana.
C	Ba be ba nyaka go bapala ka dipapadišwa tša gagwe.
D	Ba mo reketše dimpho tša Keresemose.

Ke mafoko afe mo kanegelong ao a re botšago gore Thati o be a sa rate go abagana le ba bangwe?

Na bagwera ba Thati ba be ba ikwa bjang ka maitshwaro a gagwe a go itebelela a le noši?

A re direng

Mo sehlopheng sa lena, diragatšang kanegelo ye. Le swanelwa ke go ba le baanegwa ba bane: Thati, Mary, John le Muzi.

Mosaeno wa morutiši

Letšatšikgwedi

Go nagana ka ga kanegelo

A re ngwaleng

Itšee gore ke wena Thati. Ngwala temana ya mantšu a a ka bago 40, o akaretše seo se go diragaletšego lehono.

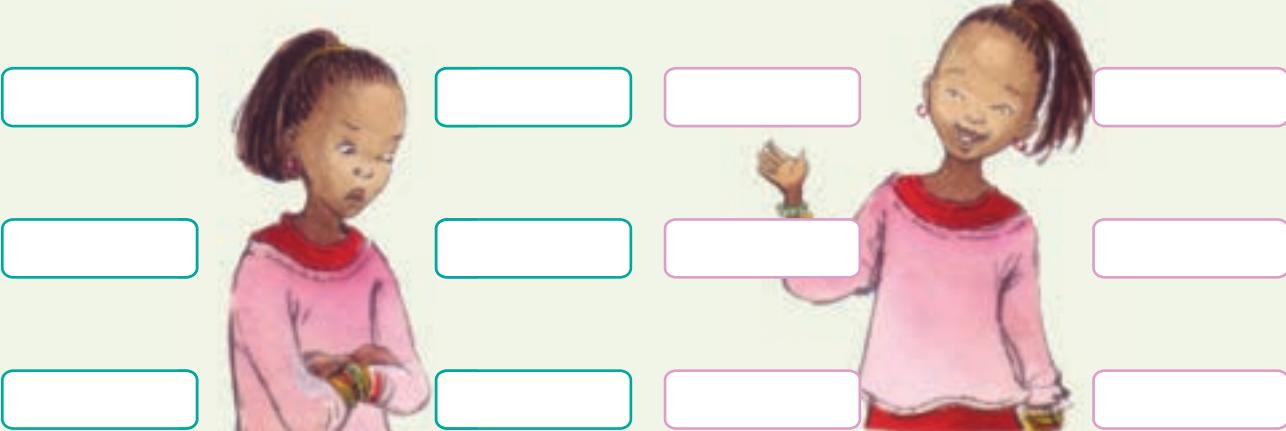
Ngwala mahlaodi ao a hlalošago ka mokgwa wo Thati a bego a le ka gona mathomong le mafelelong a kanegelo.

A re ngwaleng

a sa loka   a lokile   a sa itebelele a le nnoši   a na le mabefi   a le bohlale

a inaganelia yena fela   a lokile   a fana ka dilo   a sa hlabologa   a le sejato   a na le botho   a thašana

a tšwele tseleng   a le bohlale   a na le matepe   a befetšwe   a kokomogile   a thabile

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Ngwala tlhalošo ya semelo sa Thati mathomong
a kanegelo. Ge o feditše ka tlhalošo yeo thalela
mahlaodi ao o a šomišitšego.

M A N T Š U

M
A
F
S
A

Bjale, ngwala tlhalošo ya mantšu a 40 ka ga mogwera wa gago yo mogolo.
Ge o feditše o thalele mahlaodi ka moka ao o a šomišitšego.

Go lebelela madiri

Madiri ke mantšu ao a re botšago seo motho goba selo se se dirago.

Mošemane o raga kgwele. Letlakala le wetše fase.

Lediri ke lentšu le bohlokwa go feta mo lefokong, ka ntle le lona lefoko ga le kwagale, mohlala: Mošemane kgwele goba Letlakala fase.

A re ngwaleng

Bala mafoke gomme o thalele madiri ka moka. Dira sediko go motho goba selo se se dirago tiro. Mantšu ao ka moka ke maina.

Thati o jele tšhokolete le ditšhipisi.	Bana be ba bapala ka tšhengwaneng ya boThati.
Thati o dirile teye.	Mpša e lelekišitše John.
Bana ba be ba bapala khomphutheng ya Thati.	Mpša e a bogola.
Thati o ile a abagana dibapadišwa tša gagwe le bana.	Thati o tšhetše matute gomme bana ba e nwa ka lebelo.

Go ngwala kanegelo

A re boleleng

A re ngwaleng

Beakanya kanegelo ka ga motho yo a fetolago maitshwaro a gagwe ge kanegelo e dutše e tšwela pele. Šoma le bagwera ba gago le hlame kanegelo ka ga motho yo a bego a se na botho ka morago a ilego a ba le botho.

Feleletša mmepe wo wa monagano go beakanya kanegelo ya gago.

- Šomiša mmepe wa monagano gore o go thiše go beakanyetša sengwalwa sa gago ● Ngwala ka mokgwa wa go kgwarakgwarinyo
- Kgopela mogwera wa gago a rulaganye mokgwarakgwarinyo wa gago ● Boletša sengwalwa sa gago gomme o dire ditokšo tše di nyakegago ● Ka morago, ngwala ka bothakga ka pukung ya gago.

Moanegwathwadi e be e le
mang?

Ke eng se se mo dirilego
gore a fetoge?

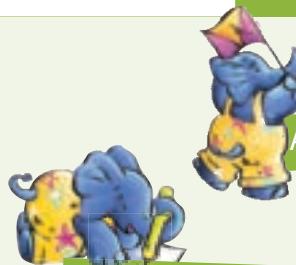
Hlogo

Moanegwathwadi o be
a le motho yo mobjang
mathomong a kanegelo?

Moanegwathwadi o be
a le motho yo mobjang
mafelelong a kanegelo?

Letšatšikgwedi:

A re direng

A re ngwaleng

Diragatšang kanegelo ka
phapošing. Bolela gore
moanegwathwadi ke mang le gore
thulaganyo ya kanegelo ke eng?

Bjale šomiša mmepe wa gago wa monagano
gore o go thuše go ngwala kanegelo.

Ngwala hlogo	
O be a le bjang mathomong a kanegelo?	<i>Mathomong</i>
Go diragala eng se se mo dirago gore a fetoge?	<i>Mmele</i>
O bjang mafelelong a kanegelo?	<i>Bofelo</i>

Madiri a dira mošomo wa ona

A re boleleng

Wena le molekane wa gago, lebelelang seswantšho gomme le bolele gore le bona ditiragalo tše kae tše o le bonago di diragala mo seswantšhong. Nyakang ditiragalo tša go swana le go raga goba go kitima. Tše ke madiri.

A re ngwaleng

Bjale, ngwala madiri kholomong ya mathomo gomme o ngwale lefoko o šomiša lediri. Ngwala mafoko ao ka lebjale. *Yena o raga kgwele.*

Raga	<i>Yena o raga kgwele.</i>

Bjale, ngwalolla mafoko ka lefetile.

Letšatšikgwedi:

A re ḥgwäleng

Lebelela lenaneo la madiri a lebjale le a lefetile. Dira mothalo wa go phumola madiri ao a sego a maleba. Ngwala mafoko ka moka a lebjale mo lenaneong.

M A N T Š U

M

A

F

S

A

ja	ngwala	kwa	apara	boletše	nwele	robetše	lema	
nwa	swara	jеле	tšeа	swere	Iwa	rutile	bjetše	
nagana	apere	bolela	kwele	ruta	robala	lemile	lwele	ngwadile

Lebjale	Lefetile

Lebjale	Lefetile

A re ḥgwäleng

Bjale hwetšang madiri a maleba a lefetile. Ka morago a ngwale kgauswi le a maleba a lebjale.

Ngwala lediri leo le kwanago le sediri.

nyaka	Jabu o _____ go reka sekeitipoto se sefsa.
nyaka	Bašemane bao ba _____ go reka disekeitipoto tše difsa.
robala	Mpšanyana ye tšhweu e _____ ka tlase ga mpete wa Boati.
robala	Mpša ye kgolo e _____ ka tšhengwaneng,
rata	Mošemanyana o _____ malekere.
rata	Bana ba _____ malekere.
namela	Anna o _____ paesekela ya gagwe.
namela	Anna le Boati ba _____ dipaesekela tša bona.
o	Yena _____ sekolong gonabjale.
re	Rena _____ sekolong gonabjale.

A re baleng

Lebelela hlogo le diswantšho gomme o bolele gore o nagana gore kanegelo e tlie go bolela ka eng.

Na o na le pukutšatši?

Batho ba ngwala eng ka go dipukutšatši.

Boati o be a rata go ngwala ka gare ga pukutšatši ya gagwe ka mehla. Letšatši le lengwe le le lengwe o be a ngwala se a se dirilego letšatši leo. Gape o be a ngwala diphiri tše o swanetše go nyaka gore di bonwe ke motho. O be a tseba gore o swanetše go nyaka lefelo le lebotse go fihla pukutšatši ya gagwe. O ile a lebelela ka go phapošiborobalelo ya gagwe, a se tsebe gore na, a ka e fihla kae moo e bego e ka se bonwe ke motho. Bofelong o tšere sephetho sa go e fihla ka tlase ga bolao bja gagwe.

Mathapama a mangwe, ge Boati le mogwera wa gagwe ba boile sekolong, Boati o hweditše pukutšatši ya gagwe e le mo fase lebatong e butšwe. "Bona, Anna! Go na le motho yo a bego a bala pukutšatši ya ka!" a goelela.

Anna a mo eletša a re: "o se ke wa tshwenyega. E no hwetša lefelo le lekaone la go e boloka ka moso."

Ba ile ba lekola pukutšatši. "Lebelela dikgatišomenwana tše tsha ditšhila," a realo Anna. "Se ke taetši ye botse."

"Ke a ikana ruri, gore ke kgaetšedi ya ka, Thabo," Boati a re: "Thabo o no dula a na le menwana ya ditšhila." Eupša o ile a gopola gore kgaetšedi ya gagwe eo no ba le mengwaga ye 5, ka fao o be a sa kgone go bala.

Gona fao a hwetša moriri wo mošweu gare ga matlakala a pukutšatši. "Se ke taetši ye bohlokwa" a realo. "Motho wa moriri wo mošweu o swanetše go ba a badile pukutšatši ya ka. Batho ka moka ka mo gešo ba na le meriri ye meso. Bjale e ka ba mang? Ke tseba mang yo a nago le moriri wo mošweu?" a botša ka go gonona a lebeletše moriri wo mošweu wa Anna.

Basesana ba ba babedi ba ile ba tše a sephetho sa go thea. Boati o ile a bea pukutšatši ya gagwe ka tlase ga bolao. O ile a tšhelatšhela folouru kgauswi le bolao bja gagwe.

Ge motho a ka tla kgauswi le pukutšatši o tla hwetša dikgatišo tsha maoto mo folourung.

Basesana ba ile ba tšwa ka phapošing, ba iphihla khoneng ba leta.

Pele o thoma go bala

Lebelela diswantšho le dihlogo gomme o leke go akanya gore sengwalwa se tlie go ba mabapi le eng.

Ge o dutše o bala

Bapetša dikakanyo tša gago le seo o se balago Ge o sa kwešiše karolo ye e itšego, e bale gape ka go iketla. E balele godimo.

Letšatšikgwedi:

Mo go bego go sa letelwa ba kwa mašata a go ngwapangwapa a etšwa ka phapošiborobalong. Ba kitima ba boela phapošing ya Boati. Na ba bone eng?

Lebato le be le tletše dikgatišo tše ntši tša borofa. Gona moo, mosenyi šo! Šola, mpša ya Boati, ya meriri ye mešweu, e bapala ka pukutšatši ya gagwe! Basetsana ba se kgolwe mahlo a bona.

Ke gore Kolo ke yena mmadi wa pukutšatši! "Nako ye e latelago," a realo Anna, a sepediša menwana ya gagwe meriring ye mešweu ya Kolo, "O tla swanelwa ke go hwetša lefelo le lekaone la go fihla pukutšatši ya gago.

E amantšwe go tšwa go ditlhahlolo tša ANA tša 2012.

A re boleleng

Baanegwathwadi ke bomang mo kanegelong ye?

Thulaganyo ke efe?

Tikologo ke efe, moo kanegelo e diragalago gona?

A re ngwaleng

Hwetša lentšu mo kanegelong le le bolelago selo se tee le mantšu a:

mosenyi

goeleditše

go gonona

Ke ka lebaka la eng Boati a be a nyaka go fihla pukutšatši ya gagwe?

Ke ka lebaka la eng a be a gononela kgaetšedi ya gagwe Thabo?

Ba beile molaba wo mobjang?

Ke ka lebaka la eng a be a gononela Anna?

A re direng

Nomora mafoko a go thoma go 1 go fihla go 6 go laetša tatelano ya maleba ka mo kanegelong.

O hweditše moriri wo mošweu ka pukutšatšing ya gagwe.

O hweditše dikgatišo tša menwana ka pukutšatšing ya gagwe.

O hweditše gore motho yo mongwe o be a bala pukutšatši ya gagwe.

O fihlile pukutšatši.

O bone mpša ya gagwe e bapala ka pukutšatši ya gagwe

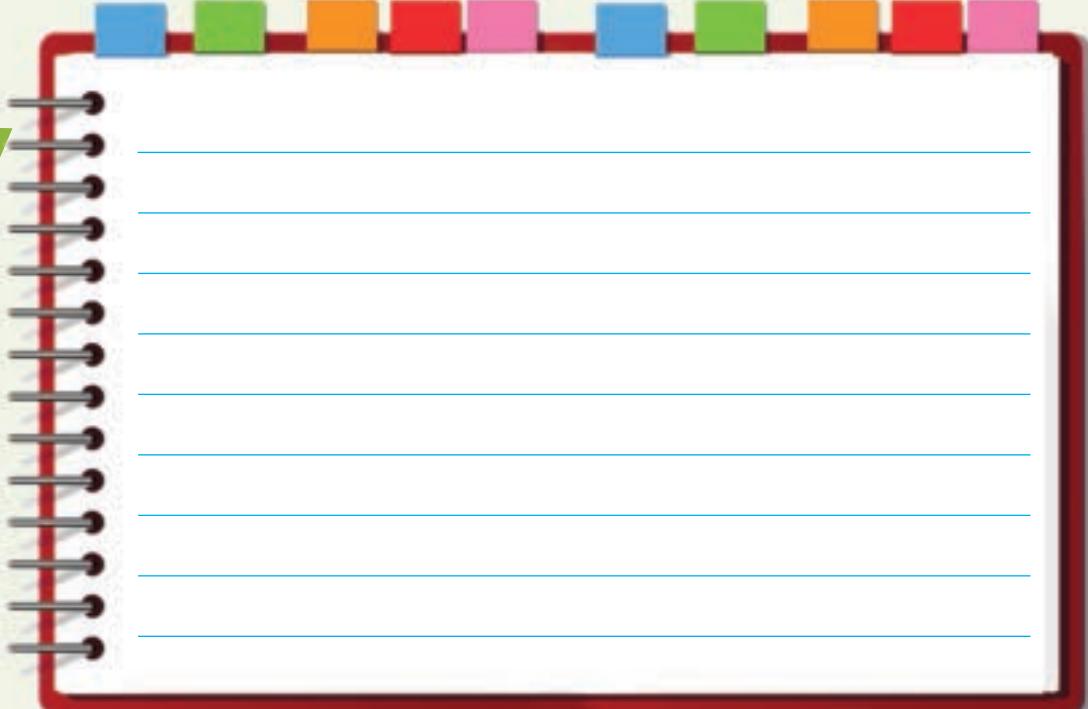

O beile molaba ka go tšhelatšhela folouru mo lebatong.

A re ngwaleng

Akanya o le wena Boatı. Ngwala ka kakaretšo ka se se go diragaletšego lehono.
Šomiša lefetile.

A re boleleng

Bolela le sehlopha sa gago ka ga semelo sa Boatı.
Bolela ka ga seo Boatı a se bolelago le seo a se dirago.
Re tseba bjang gore Boatı ga a felelwé ke maatla?
Re tseba bjang gore o kgona go loga maano?
Ke yo mobjang?

A re ngwaleng

Ngwala mahlaodi ao a hlalošago Boatı.

Letšatšikgwedi:

Bjale ngwala temana yeo e hlalošago Boati.

A re ngwaleng

Boati ke moanegwa yo a kgahlisago. O

M A N T Š U

M
A
F
S
A

Ngwalolla mafoko ka polelopego
goba poleloseboledi.

"Thabo, na o ile wa tsea
pukutšatši ya ka?"

Boati a botšisa

"Anna, re swanetše go dira eng
mathapameng ka moka a lehono?"

Boati Thabo

"Aowa. Ke na le mengwaga
ye mehlano fela. Ga ke ešo ka
kgona go bala."

Anna a araba

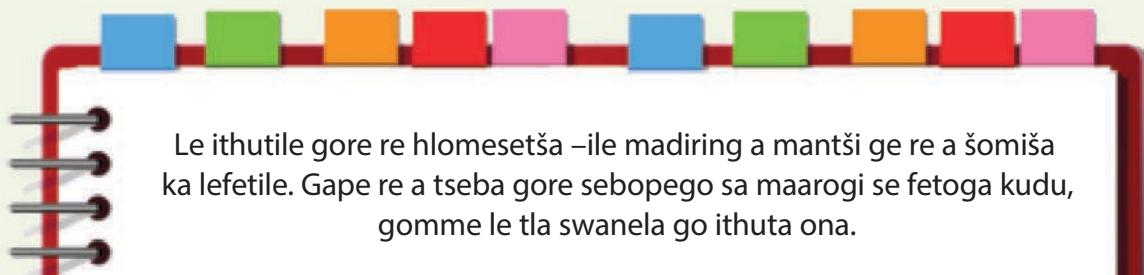
A re ngwaleng

Ngwala maswaodikga mafokong a.

ge sekolo se tšwele, basetsana bale ba babedi, ba nametše pese gomme ba sepela ka maoto go
tloga boemapese go fihla gaboboati

mo tseleng ba ile ba ema lebenkeleng ba reka yokate dipanana le maswi

ba ile ba theoga ka mokgotha wa mandela ba retologela go la nngele ba tsena ka mokgothana
wa bohlano

Le ithutile gore re hlomesetša –ile madiring a mantši ge re a šomiša ka lefetile. Gape re a tseba gore sebopego sa maarogi se fetoga kudu, gomme le tla swanelo go ithuta ona.

A re ngwaleng

Bala mantšu a ka tlhokomelo.

bolela	boletše
roba	robile
utswa	utswitše
ja	jele
ngwala	ngwadile
fofa	fofile

wa	wele
ya	ile
opela	opetše
otlela	otletše
tšea	tšere
fa	file

hwetša	hweditše
ba (le)	bile (le)
swara	swere
nagana	naganne
reka	rekile
robala	robetše

Bjale, šomiša disete tše 3 tša mantšu go ngwala mafoko a go thoma ka:

Lehono

Maabane

Lehono

Maabane

Lehono

Maabane

A re ngwaleng

Dira sediko go lentšu la maleba mo mafokong a.

O tla bona gore mafoko a ka moka a ngwadilwe ka lebjale. A ngwalolle ka lefetile. Šomiša lenaneo le le lego godimo mo letlakaleng go go thuša.

Boati o/ba befatšwe ka gore go na le motho yo a badilego pukutšatši ya gagwe.

Maabane

Nna ke/re nametše sekeitipoto.

Maabane

Letšatšikgwedi:

M A N T Š U

M
A
F
S
A

Basetsana ba babedi **o/ba** bile bohlale ba swara mosenyi.

Maabane

Bana bjale o/ba boetše sekolong.

Maabane

Sehlopha sa kgwele ya maoto se/di kua setati amo.

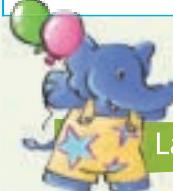
Maabane

Rena ba/re na le mohlahli yo mofsa.

Maabane

Nna ke/re na le mokotlana wa dipuku wo mofsa.

Maabane

Lapologa

Thuša Boati go latela dikgatišo tša marofa.

THOMA

A re ngwaleng

Na e felela bjang!

● Šomiša mmepe wa monagano gore o go thuse go beakanyetša sengwalwa sa gago ● Ngwala ka mokgwa wa go kgwarakgwarinya ● Kgopela mogwera wa gago a rulaganye mokgwarakgwarinya wa gago ● Boeltsa sengwalwa sa gago gomme o dire ditokšo tše di nyakegago ● Ka morago, ngwala ka bothakga ka pukung ya gago.

A re direng

Diragatša kanegelo ka phapošing
ye go nago le barutwana.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Šomiša mmepe wa gago wa monagano, o
ngwale kanegelo ya mantšu a a ka bago a 120.

Mathomo

Handwriting practice lines for the word "Mathomo".

Mmele

Handwriting practice lines for the word "Mmele".

Bofelo

Handwriting practice lines for the word "Bofelo".

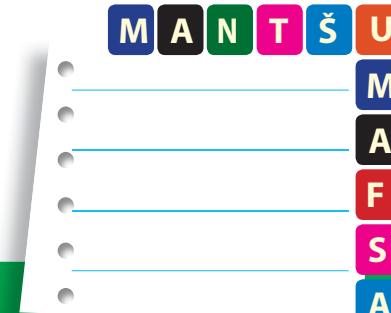

Letšatšikgwedi:

Go no lekola

Ke kgona go	😊	😢
bala tšhate ya boso.		
bala tšhate ya dipilara.		
bala sengwalwa sa tshedimošo.		
bala kanegelo.		
thala tšhate.		
beakanya le go ngwala kanegelo.		
beakanya le go ngwala pamfolete.		
ngwala temana.		
naganelia pele ka ga dikanegelo le mafelelo a tšona.		
ngwala kakaretšo ya kanegelo.		
ngwala semelo sa moanegwa.		
šomiša mahlaodi.		
šomiša madiri a tlwaelo le a maarogi.		
šomiša lebaka la lebjale, la lefetile le la letlago.		
ngwala temana.		
šupa madiri.		
lemoga sediri le kwano ya sona le lediri.		
šomiša polelopegelo.		

Morero wa 4: Ntlha le boitlhamele

Dinonwanetsholo

Kotara ya 2: Beke ya 5 - 6

49 Go bala dinonwane 104

Tshedimošo ka ga dinonwane tsholo.
Go balela pele ditiro tše di theilwego godimo
ga diswantšho, dihlogo le dibopego tša go
fapania.
Sega kanegelo gomme o mene o be o
swarantše matlakala gore a be puku
Mmutla le khudu.
Ngwala ka gare ga dipudula tša polelo tše di
se nago selo le ka go mapokisi a se nago
selo go feleletša kanegelo.

50 Ka morago ga lebolo 107

Poledišano ka kanegelo, baanegwa, tikologo
le thulaganyo.
Barutwana ba tla thala methalo ye go
kitimlwago ka go yona go ya ka dithhalošo
tše di tšwelego kanegelong.
Tekathalhangelogyo: go araba dipotšišo tša
kgethontši.
Go šomiša mahlaodi go hlaloša mmutla
le khudu.
Ngwala tlhalošo ya yo mongwe wa
baanegwa.

51 Go bolela ditaba 108

Go akaretša kanegelo ka tatelano ka go
šomiša makopanyi:
Sa pele, ka morago ga fao, bofelong.
Go itokišetša go gaša le go bolela ga peišano
ya lebolo magareng ga Mmutla le Khudu.
Go ngwala ditshwayatshwayo tše di tlo
šomišwago ka nako ya tlhagišo.
Go lekola tlhagišo ya gago go ya ka
lenanetekolo.
Thutišo ka ga lebopi "ka".
Go thalela lebopi "ka" mo mafokong.
Go rekhota mantšu a mafsa le ditlhalošo tša
ona ka go pukuntšu ya mong

52 Madiri ke mantšu 110

Ngwala temana ya go hlaloša seo o se dirilego
mafelelo a beke ya go feta. Thalela madiri a
lebaka le le fetilego.
Ngwala temana ya go hlaloša seo o tlo se
dirago ka maikhutšo a latelago a dikolo.
Thalela lentšu la lebaka le letlago.
Ngwala temana ka ga seo se diragalago ka
phapošing ka nako ye.
Thalela madiri a lebaka la bjale.
Bapala papadi ya madiri.

53 Segwagwa le kgopa 112

Go balela pele: go lebelela diswantšho le go
akanya gore kanegelo e tlide go ba mabapi
le eng.
Poledišano ka ga baanegwa, thulaganyo,
tikologo le bofelo.

54 Go gopolka ga segwagwa le kgopa 114

Šomiša makopanyi ao a filwego le sebopogo
sa go latelwa ge go ngwalwa, le diswantšho
gore o ngwale kanegelo.

55 Didiri, madiri le didirwa 116

Thutišo ka ga sediri le sedirwa.
Go thalela sediri, lediri le sedirwa mo lefokong.
Thutišo ka ga madiri a lefetedi le a lefeledi.
Go bapetša madiri a lefetedi le a lefeledi.
Hwetša o be o thalele madiri a lefetedi le a
lefeledi mo mafokong.
Ngwala temana o hlaloše gore o dirile eng
mafelo a beke a go feta.
Šupa madiri a lebaka le le fetilego le didirwa
ka go pukutšatši.

56 O ra eng? 118

Poledišano ka ga diema, go ngwala gore
di ra eng ka morago wa thalela seswantšho
go di bontšha.

Sengwalwa sa thutišo

Kotara ya 2: Beke ya 7 - 8

57 Go dira diphaphatha 120

Go bolela ka ga ditswaki, mokgwa le dibjana.
Kwešišo ka ga tatelano ya ditaelo.
Go kwešiša ditaelo.
Go bolela ka ga tlolontšu le mantšu a maleba
ao a šomišwago.

58 Go ngwala motswako wa ka 122

Akaretša ditswaki, mokgwa le dibjana.
Šupa o be o thalele madiri ka moka ao
a šomišitšwego mo go motswako.
Thutišo ka ga mabopi.
Go šomiša mabopi mafokong.
Hwetša gomme o thalele mabopi ao
a šomišitšwego mo mafokong.
Ngwala mafoko ao a thomago ka mabopi,
a go swana le "hle", "nka".

59 Go fa ditaetšo 124

Go fa ditaetšo ka molomo go ya mafelong a
go fapania mo sekolong.
Thala mmepe wa sekolo sa lena o be o ngwale
ditaelo go tloga hekeng go fihla mafelong a
go fapania mo sekolong.
Go aroganya mantšu: go ahloganya mantšu ka
dinoko gomme o bale dinoko.

60 Go bala mebepe 126

Go fa dikarabo tša go bolela le tša go
ngwalwa go dipotšišo tše di theilwego
godimo ga diswantšho.
Go bapala papadi ka ga mabaka, o itwaetsa
ka go bolela ka lebjale, letlago le lefetile.

61 Mo dilo di lego gona 128

Go bala mmepe o šomiša dikgopolo tše pedi
tša go fapania.
Go bapetša dikgopolo gomme o arabe
dipotšišo tše di lego mabapi le tšona.
Thutišo ka ga mathuši a madiri.
Go feleletša mafoko ka go šomiša mathuši.
Go ngwala mafoko o šomiša mathuši.

62 Go fa ditaelo 130

Go fa ditaetšo ka go bolela o šomiša dibopogo
tše di fapanego tša mmepe.

63 Karolla gore motswako o tla ba ofe 132

Go šomiša diswantšho go hwetša tatelano ya
ditswaki.
Go ngwala ditaelo go dira tiroatlha.

64 A re ngwale puku 134

Go šomiša mmepe wa monagano go
beakanya kanegelo.
Go ngwala kanegelo ye e theilwego godimo
ga mmepe wa monagano.

Go bala dinonwane

A re baleng

Kotareng ya 1 o badile nonwanetsholo ka ga mošemane yo a ilego a goeleta a re "phiri". Mo go bekepedi ye re tlile go lebelela dinonwanetsholo.

Nonwane ke eng?

Nonwanetsholo ke kanegelo ka ga dibopiwa tša go šomiša maatla a boloi goba maselamotse, dibopiwa tše bjalo ka diphoofolo, dimela le mafelo. E bolela ka ga kanegelo ya go ba le molaetša wa setho. Dinonwanetsholo ke tša kgale, gomme bontši bja tšona, ke tše bjalo ka ya mošemane yo a ilego a goeleta a re "sephatšamaru". Di bolelwa gape le gape tikologong ya sebjale, eupša ka molaetša wa go swana le wona wola. O tla bona diphoofolo tša go kcona go bolela, le ditikologo tša tlhago tša dithokgwa le dinoka, dinonwanetsholong tše ntši.

A re boleleng

- Lebelela diswantšho tše di lego ka lephepheng la thoko yela ye nngwe.
Nonwanetsholo ye e bolela ka ga eng?
- Na e akaretša diphoofolo tša go kcona go bolela?
- Lebelela seswantšho gomme o bolele gore tikologo ke efe, kanegelo e direga kae.
- Tloša letlakala le le latelago mo pukung ya gago. Segalakala mo methalong ye mehubedu gomme o le mene mo methalong ye meso, go hlama puku. Ge o dirile seo, bala kanegelo sehlopheng sa lena. Ngwala ka mo dipuduleng tša polelo tše di se nago selo. Gape, ngwala dikarolong tše di se nago selo tša kanegelo, methalong ye e se nago selo.

A re direng

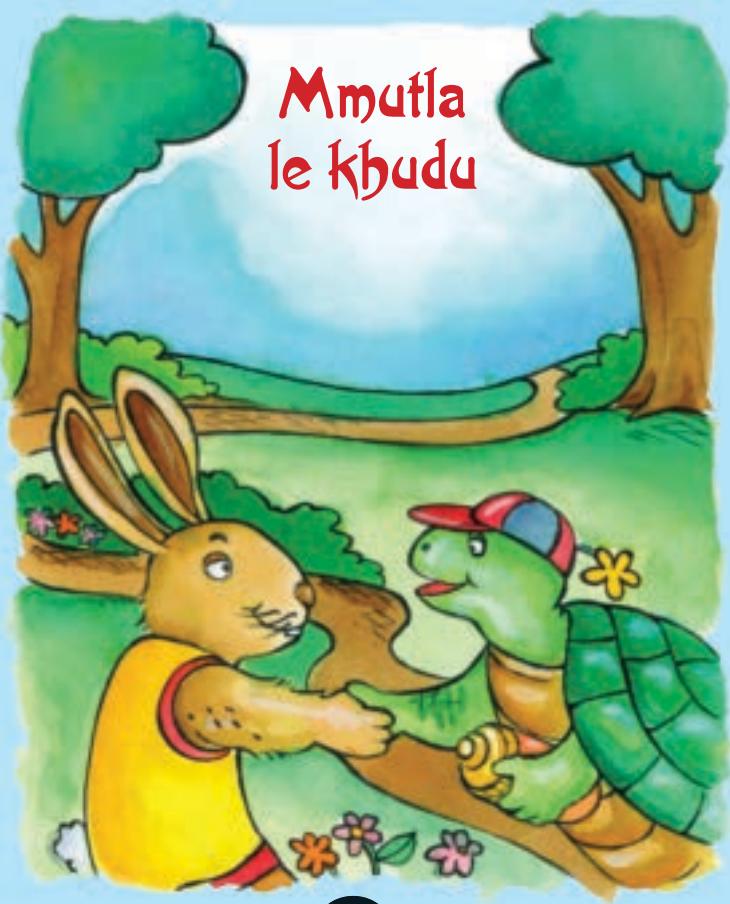
Ka morago ga ge o badile kanegelo, šomiša tlhalošo yeo, o nyake moo mmutla le khudu di kilego tša phadišana ka go kitima.

Diphofolo di ile tša goelela ka lethabo ge khudu, e tshela mothalo, moo go thopiwago sefoka. Di ile tša goelela kudukudu, moo lešata la gona le ilego la kwewa ke diphofolo tša ka dithokgweng tša tikologo yeo, bokgole bja dikilometara tše mmalwa. Ge bere e efa khudu sefoka, e rile:

8

Mmutla le khudu

1

Kgato ya 1: Mena mothalong wa marontho.

Mmutla o be o kitima o le pele ga khudu. O be o fela o lebelela morago, go bona gore khudu e kae. O be a sega khudu.

5

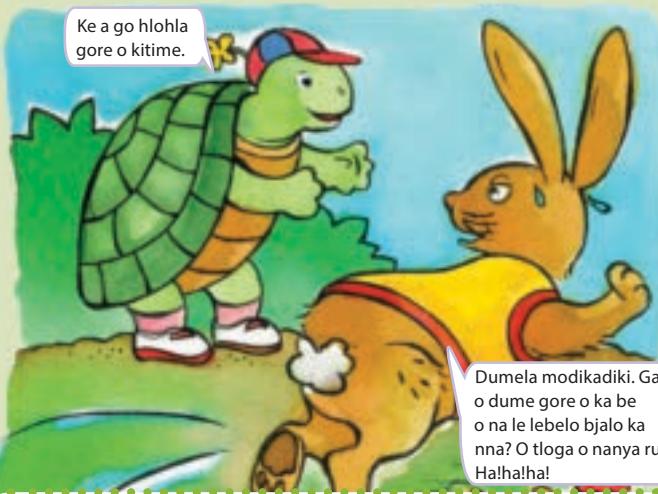
Mafelelong letšatši la phadišano la fihla. Diphofolo ka moka tša ka sethokgweng di ile tša tla go thekga mmutla. Di ile tša duduetša tša phaphamatša Difolaga. Di ile tša letša divuvuzela tša ba tša opela dikoša.

Bere ke yona ya go thoma. "Methalong ya lena, e tokišeng, A EYE!" Ya goelela.

Kitima! Khudu! Kitima! O se ke wa iketla!

4

Mmutla le Khudu ba be ba dula ka sethokgweng.
Mmutla o be o ikgantsha ka lebelo la wona. O be a
fela a kwera khudu ka gore o be a nanya.

Ka moo mmutla o bego o sa letela, a makala
ge khudu a mo hlohlha, a re, kitima re bone. "Re
tla kitima ra putla lebala, ra feta tshengwaneng
ya dikherote, ra be ba ra fihla mogobeng wa
mapidibidi," a realo.

Ka pelapela, ditaba tsha lebelo tsha ba di tletse
sethokgwa. Diphoofofolo ka moka, le dinonyana, di ile
tsha kwa taba ye.

2

Mmutla o tsere sephetho sa go itshidulla, gore o
lokele lebelo.

106

3

Diphoofofolo di be di thabile kudu, gomme tsha thoma
go goelela ge di bona khudu e batamela thapo yeo
go thopshago sefoka go yona. Di be di goelela, di
letsha divuvuzela.

Leşata le ile la phafosa mmutla. Khudu e be e şetse
e batametse thapo yeo go thopshago sefoka go
yona! O ile a taboga, a kitima, eupsha khudu, ya tsea
sefoka.

7

Mmutla o be o kgolwa gore ke wona mothopasefoka
sa lebelo. Mmutla o ile a tsea sephetho sa go ikhutsha
ka tlase ga mohlare o re o theeeditse mmino mmino.
Ge khudu e batamela, e be e ka no taboga, ya fihla
thapong ya go thopa sefoka.

6

Ka morago ga lebelo

50

A re ngwaleng

Bala dipotšišo gomme o dire sediko go dikologa tlhaka ye e lego, kgauswi le karabo ya maleba.

Baanegwathwadi ke bomang mo go nonwanetsholo ye?

A	Khudu le serurubele
B	Mmutla le khudu
C	Bere le mmutla

Ke dife tša tše di latelago tše di hlalošago bokaone semelo sa mmutla?

A	go loka le go hlokomela
B	mobe, o hloka tlhaologanyo
C	go ikgantšha le go nyatša

Tikologo ya nonwanetsholo ye ke efe?

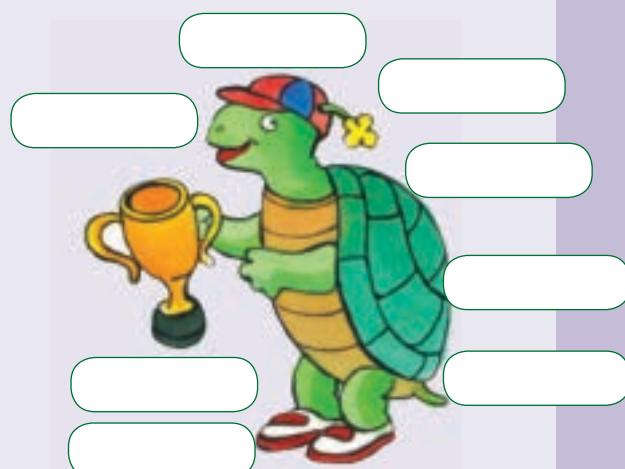
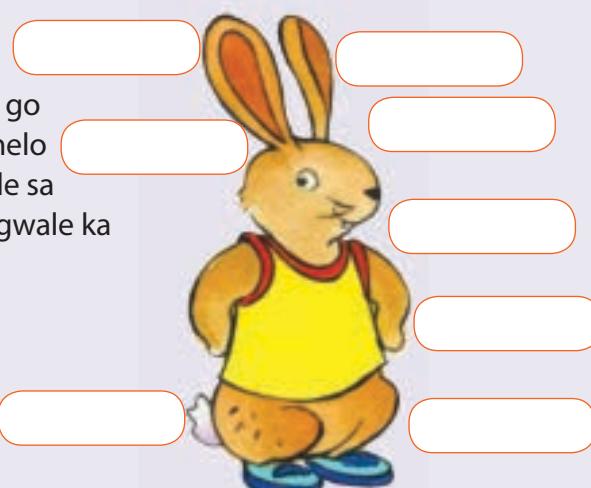
A	sethogwa
B	Lešaka la diphofolo
C	Kruger Park

Thuto ya kanegelo ye ke efe?

A	Ge o nyaka thušo o ka se thušwe ke motho.
B	Go nanya le go iketla go thopa sefoka.
C	O swanetše go tshephenga

O a dumela gore kanegelo ye ke nonwanetsholo? Efa lebaka.

Nagana ka
mahlaodi a go
hlaloša semelo
sa mmutla le sa
khudu. A ngwale ka
le pokising.

Šomiša a mangwe a mantšu a go tšwa go mošongwana wa go feta go ngwala temana ya go hlaloša yo mongwe wa baanegwa.

Mosaeno wa morutiši

Letšatšikgwedi

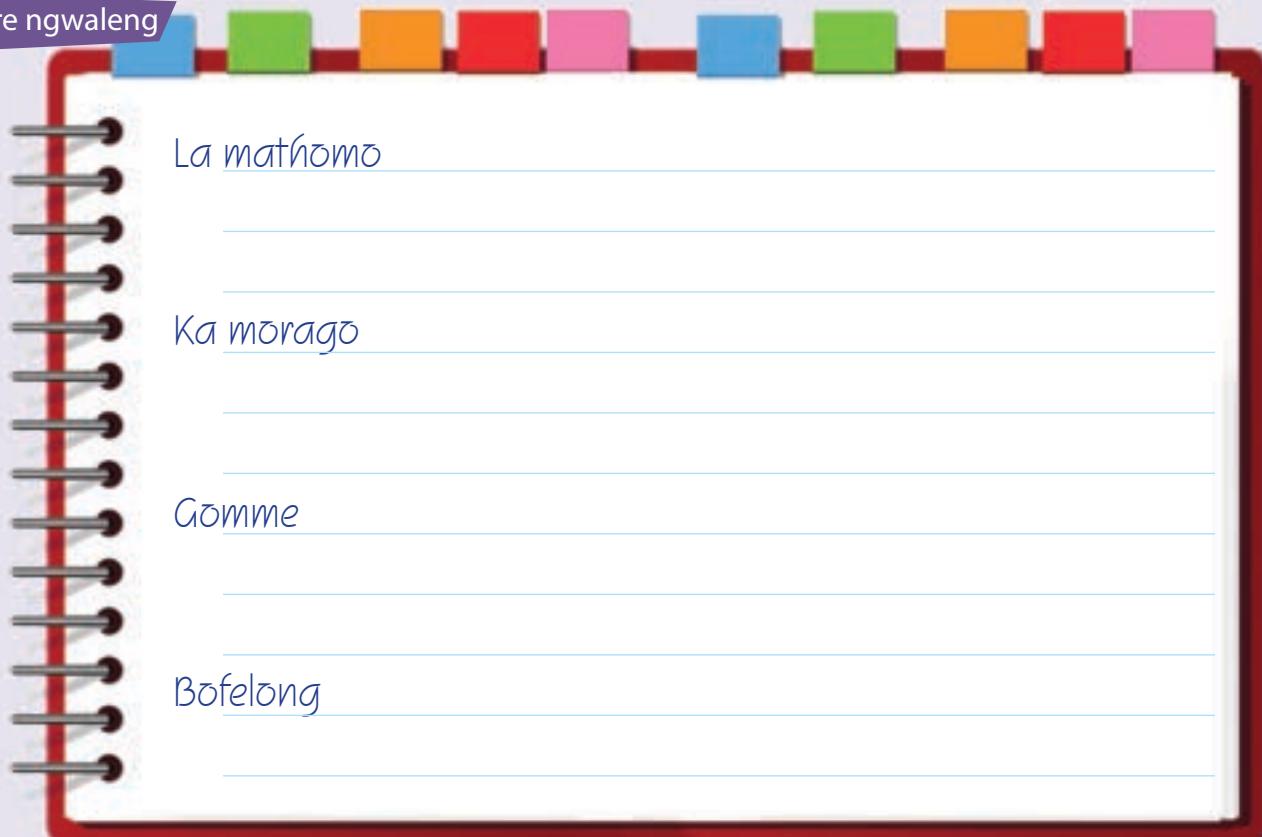
107

Go bolela ditaba

Akaretša kanegelo ya mmutla le khudu ka mafoko a a bago a seswai.

A re ngwaleng

A re boleleng

Dira se ekego o mmegi wa ditaba tša dipapadi, gomme o swanetše go fa pego ka ga mmutla le khudu. O ka reng?

Efa pego ya gago go sehlopa sa lena.

Ngwala dikgopolo tše dingwe gape.

Gomme bjale, ka ga ditaba tša lehono tša dipapadi.

Phadišano ya lebelo magare ga khudu le mmutla e swerwe kua Green Tree Forest.

Go no lekola

Nna ke ile ka

Hlagiša pego ya ka ya dipapadi, ka tatelano ya maleba?

Fa tshedimošo ye e tletšego ka ga leotwana?

Šomiša polelo ye e swanetšego bana?

	✓	✗

Letšatšikgwedi:

Tše dingwe gape ka ga madiri

Mathuši a šoma mmogo le lediri le legolo mo lefokong leo le bitšwago ledirikgolo. Madiri a mathuši a re botša gore motho goba selo se dirang. A fetoga go ya ka lebaka.

Maabane ke ūlatswitše dibjana. Lehono re ūlatswa dibjana.

A re ngwaleng

Ngwala madiri ao a feletšego mo mafokong. Ka morago bolela ge eba ke a lebjale goba lefetile.

Lebaka

Ke ya lebenkeleng.	Lebaka
O ya ngakeng.	
Ba ile setatiamo.	
O bapala kgwele ya maoto.	
Ke lle dijo tša ka tša letena.	

Lebaka

O ya boemapese ka maoto.	Lebaka
O nwele meetse.	
Ba lebeletše thelebišene.	
Ke nametše paesekela ya ka.	
O šomiša dithabenyanana go hlapa meno.	

Šomiša madiri a, mo mafokong gomme o bolele gore mafoko ao ke a lebaka lefe.

fa

ile

file

jele

eya

kitimile

kitima

ja

Lebaka

A re ngwaleng

Ngwala mafoko a mahlano ka ga seo o se dirilego mafelelo a beke ye e fetilego.
Ka morago dira didiko go madiri ka moka ao a lego ka lefetile.

Ngwala mafoko a mahlano ka ga seo o nyakago go se dira ka maikhutšo a Manthole.
Ka morago dira didiko madiring ka moka a lebaka le le tlago.

Lebelela ka phapošing ya gago bjale. Ka morago o dire didiko madiring ka moka a lefetile. Dira sediko go madiri ka moka ao a lego ka lebaka la lebjale.

Letšatšikgwedi:

Madiri

Lapologa

Kitima ka lebelo. Bala lebjale le lefetile la lediri le lengwe le le lengwe ka mohlaleng wo serolane. Mogwera wa gago o swanetše go bala mantšu a ka go mohlala wo motalalerata. Lebelela gore ke mang yo a thopago sefoka. Ka morago khupetša kholomo ya lefetile gomme le botšišane le go bolela gore lefetile la lediri le lengwe le le lengwe.

reka	rekile	fa	file
epa	epile	ya	ile
thala	thadile	tseba	tsebile
otlela	otletše	dira	dirile
ja	jеле	lefa	lefile
wa	wele	bona	bone
fepa	fepile	roma	romile
kwa	kwele	kitima	kitimile
hwetša	hweditše	bolela	boletše
fofa	fofile	kgona	kgonne
hwetša	hweditše	seba	sebile
lema	lemile	bala	badile
gola	godile	tšokotša	tšokoditše
Na le	bile le	dula	dutše
fihla	fihlile	tsena	tsene
boloka	bolokile	rutha	ruthile

A re boleleng

O sepela ka go nanya ka gobane o rwala ntlo ya gago gohle mo o yago.

1

2

3

4

5

6

Baanegwa ke bomang?

A re ngwaleng

● Šomiša mmepe wa monagano gore o go thuše go beakanyetša sengwalwa sa gago ● Ngwala ka mokgwa wa go kgwarakgwarinya ● Kgopela mogwera wa gago a rulaganye mokgwarakgwarinya wa gago ● Boeletša sengwalwa sa gago gomme o dire ditokišo tše di nyakegago ● Ka morago, ngwala ka bothakga ka pukung ya gago.

Tikologo ke eng?

Thulaganyo ke eng?

Bofelo ke eng?

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Šomiša diswantšho gore di go thuše gomme o
akanye gore kanegelo yeo e bolela ka eng. Šomiša
a mangwe a makopanyi a, gore a go thuše ge o
ngwala ditemana.

Makopanyi

Pele, ka morago, kgauswi,
ka ntle ga, fela pele ga fao,
bofelong, kgabagareng.

Bofelo

Mosaeno wa morutiši Letšatšikgwedi

Go gopola ka ga segwagwa le kgopa

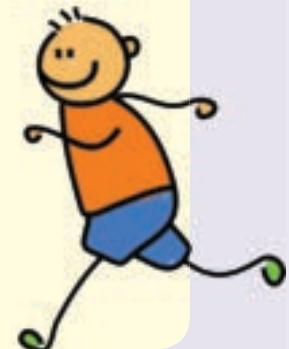
A re baleng

Balela bagwera ba
gago dikanegelo
godimo. Na
dikanegelo tše di a
swana? Di fapan
ka eng?

A re direng

Diragatšang
kanegelo le le
sehlopha. O tla
swanelwa ke
go ba le kgopa,
segwagwa le
moanegi yo
a bolelago
kanegelo.

A re ngwaleng

Bala kanegelo ya gago gomme o ngwale lenaneo la madiri ka moka ao o a
šomišitšego. Dira didiko go madiri ao a lego ka lefetile.

A re boleleng

Dira se ekego ke wena mmegi wa tša dipapadi gomme o swanelwa ke go fa
pego ka ga lebelo gare ga segwagwa le kgopa. O tlile go reng?

Efa pego go sehlopha sa gago.

Ngwala dikgopolō tše dingwe gape.

Gomme bjale, pego ya
lehono ya tša dipapadi.
Go bega _____.
Peapeano ya lebelo gare
ga kgopa le segwagwa,
e diragetše Green Tree
Village lehono.

Ke nyaka go lebelela

Na ke ile ka	✓	✗
Tšweletša pego ya dipapadi ka tatelano ya maleba?		
Fa tshedimošo ye e lekanego ka ga lebelo, baanegwa le tikologo.		
Šomiša polelo ye e lebanego babogedi ba bafsa.		

Letšatšikgwedi:

Madiri a mangwe gape.

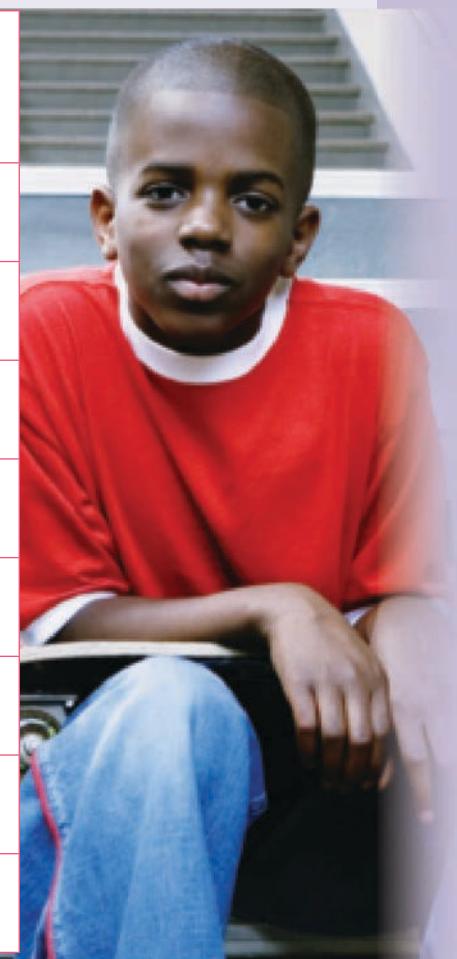
Mo ke lenaneo la madiri a Sepedi ao a laetšago seemo sa lediri go ya ka medirišo. Re tla bolela ka modirišopego. Madiri a go swana le sepela, robetše, ao a bolelago ka ga maemo e sego ka lediri la go laetša tiragalo.

Mohlala: Ke hloile malekere (hloya ke lediri la go laetša boemo mo go modirišopego gomme Ke ja malekere (ja ke lediri la go tšweletša modirišopego ka maleba

A re ngwaleng / Ngwala lentšu la maleba mo mafokong a:

dumela	Ke _____ gore re na le mošomo o montši
o a dumela	wa gae.
	Yena _____ le nna.
bonagala	Go _____ eke pula e tla na.
bonala	Ba _____ ba timetše.
kgolwa	Ga se ka _____ ditaba.
kgolwa	Yena o _____ ditaba.
ke ya	Puku ye _____ rakgadi.
ke tša	Dipuku tšela _____ rakgadi.
kwa	Nna ke _____ ke babja.
ikwa	Yena o _____ a babja.
o hloile	Yena o _____ meetse a go tonya.
ba hloile	Bona _____ boso bja go tonya.
ke rata	Nna _____ tšhokolete.
ba rata	Bona _____ malekere.
ke duma	Nna _____ go ba le paesekela.
re duma	Rena _____ go ba le dipaesekela.
imela	Nna ke _____ 35 kg.
imela	Tlou e _____ go feta kudu

Bjale hlama mafoko ka bowena o šomiša madiri a.

rata	
lokela	
thabela	
gopolā	
dupa	
kwa	

A re ngwaleng

O nwele teye
ya gagwe.

Hwetša gomme o thalele madiri go le lengwe le le lengwe la mafoko a.
Ka morago o dire sediko go sedirwa.

Bala mafoko a le mogwera wa gago.

Thalela sediri ka bohubedu. Sediri ke motho goba selo seo se dirago tiro.

Thalela lediri ka botalalerata. Lediri ke lentšu le le laetšago tiro.

Thalela sedirwa ka botalamorogo. Se se go botša gore tiro e ama mang?

Dikatse di kitimiša magotlo.

Anna o ratile Reabetšwe.

Moapei o fišitše dijo.

Mošemane o pšhatlile
lefasetere.

Mosetsana o kitimišitše khaete.

Re pakile khekhe

Madiri a mangwe ga a kwagale,
ka ntle ga ge a na le sedirwa.
A bitšwa mafetedi.

O pšhatlile lefasetere.

Ke tladitše galase ya ka.

O hlapa sefahlego sa gagwe.

Boati o fihlile pukutšatši ya gagwe.

Bere e thomile lebelo.

Anna o ngwadile e-meile.

Bjale thalela mafoko a. Thalela sediri le sedirwa.
Mafoko a, ga a na didirwa.

Madiri a lefedì ga a
šomiše sedirwa gore a fe
tlhaloganyo ye e tletšego.

O a bala.

Mpša e a robala.

Re a ja.

Ba a šoma.

O a lla.

Ba a kitima.

Dikatse di a ona.

Seketswana se nweletše.

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Bjale, hwetša o be o thalele madiri mo temaneng ye.

Ke be ke nyakile go opela ka khonsateng, eupša ke ile ka swanelo go ya ngakeng.

Thekisi ga se ya tla, ka fao ke ile ka ya ka maoto. Ngaka e ile ya nkeletša gore ke je merogo ka bontši. Ke tla ipšalela yona ka tšhengwaneng.

A re ngwaleng

Ngwala temana, o hlaloše gore o dirile eng mafelelong a beke a go feta. Ge o dirile seo, thalela sediri ka bohubedu, lediri ka botalalerata, gomme sedirwa ka botalamorogo.

A re boleleng

Bolela le sehlopha sa gago ka ga tlhalošo ya nnete ya dika tše di tagafaditšwego. Ka morago, ngwala o bontšhe gore o nagana gore dika tše dira go reng.

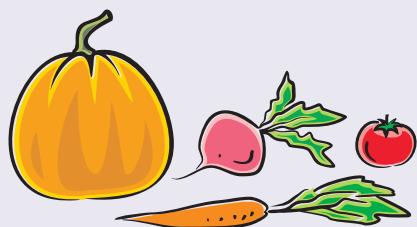

A re ngwaleng

Tate o na le **seatla se borutho** dimeleng.

Tšhengwana ya gagwe ke ye botse.

Dika ke dithagišo tše tlhalošo ya tšona e fapanago le tlhalošo yeo e tlwaelegilego, go ya ka tlhalošo ya mantšu. Re di šomiša gantši ge re bolela.

Oketšo **o rothišitše mmutla madi**. Oketšo o bololotše sephiri sa ka.

Phuki o **hlapa ka maswi**. Letlalo la gagwe le dula le hlwekile.

Ke **robala le dikgogo**. Ke robala e sa le mosegare.

Monene **o ja tše di sa welego**. Monene o dula a sa thaba.

Pula e rile go na, **ka topa šeleng mo tseleng** ya mobu. Ke ile ka wa.

Letšatšikgwedi:

Tumišo le Reabetšwe ba a swana. **Ba bjalo ka mahlokwana a mankgwari.**

Ngwetši yešo **e rotha dinala**. O tšwafa kudu.

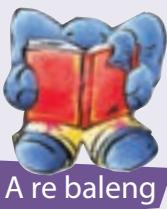
Ke nta malomelakobong. O go šulafaletša bophelo o sa mo lemoge.

Re ja nta ra šeba ka legai. Go diila.

Kgetha se tee sa dika mo letlakaleng, o thale seswantšho sa go laetša gore
dika tšeо dira go reng.

A re baleng

Bala motswako gomme o arabe dipotšišo.

Motswako wa dipaphatha

Ditswaki

Mañwana a 4 a potoro

Mañwana a 2 a lerole la go paka

Komiķi e 1 ya folouru

Mae a 2

Mañwana a 3 a swikiri

Komiķi e 1 ya swikiri

Mosobô wa letswai

Seripagare sa lehwana la teye la vanilla esentshe.

Mokgwa wa go tswaka

1. Tološa potoro mollong wa go se fiše kudu.

2. Hlaķantšha ditswaki tša go omelela ka sekotlelong.

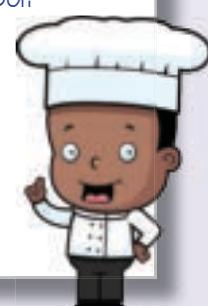
3. Kolobiša ditswaki o di dube mmogo, go akaretšwa potoro ka go sebjana se sengwe se sennyane.

4. Tšhela ditswaki tše meetse ka sebianeng sa ditswaki tše di omillego.
Hudua motsotsa o 1.

5. Rothetša lehwana le le tletšego la potoro ka paneng ya go flša.

6. Ge dipudula di bonagala ka godimo, o pħethole
diphaphatha.

7. Ge mañlakore ka moka a na le mmala wa gauta wō
motsotsa, sola, o hlaķanye le sirapo.

A re ngwaleng

Bala motswako ka tlhokomelo gomme o arabe dipotšišo, tša go amana le motswako.

Ditswaki tša go oma ke dife? Di ngwale.

Letšatšikgwedi:

Ditswaki tša go thapa ke dife? Di ngwale.

Diphaphatha di swanetše go solwa bjang?

Re ra eng ge re re “phišo ya fase”?

--

Re ra eng ge re re “go phethola”?

--

Ke eng ye e nago le mmala wa gauta?

--

Re ra eng ge re re “mosobo” wa letswai?

--

Go tološa ke eng?

--

O swanetše go dira eng ka morago ga ge o tšhetše ditswaki tše di thapilego ka sebjaneng?

Go ngwala motswako wa ka

A re ngwaleng

Bjale ngwala motswako wa gago
wa mmamoratwa.

Thalela madiri ka moka ao
a lego mo motswakong
wa gago le motswakong
wa diphaphatha.

Motswako wa _____

Ditswaki

Mokgwa

Dibjana tše di nyakegago

A re boleleng

- Hlalošetša sehlopha go ya ka tatelano ya maleba.
- Ke gakae mo o ilego wa šomiša mantšu a go swana le a: "go ka ba bjang ge o ka", "o swanetše go".
- Ona a bitšwa mantšu a mokgwa.

Lebelela mantšu a a mokgwa.

Ona a re botša eng?

Re šomiša **ka** go laetša bokgoni.Re šomiša **hle**, go kgopela tumelelo.Re šomiša **swanetše**, go laetša gore selo se a hlokega/nyakega.Re šomiša **tla** go laetša maikemišetšo.

o ka	swanetše
o swanetše	hle
o swanetše	o tla

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

Hwetša o be o thalele mathuši ao a tšwelelago mafokong a.
Re go diretše ya mathomo.

O swanetše go tla le khosetšhumo ge o nyaka go rutha .

Pese e tla tloga mo sekolong ka iri ya 09:00.

O gapeletšega go tla ka dijo tša gago.

O swanetše go dira mošomo wa gae matšatši ka moka.

Ke tla bapala kgwele ya maoto gosasa.

Ga se wa swanelala go kgoga.

Nka se bapale lehono ka gobane ke swanetše go ithuta.

Na nka sepela e sa le nako lehono?

O kguna go raloka kgwele ya maoto.

Ke swanelala go ya ngakeng ya meno ka gobane leino la ka le a opa.

A re ngwaleng

Bjale feleletša mafoko a.

O se ke wa

O swanetše

Ke swanetše

Nka kguna

Hle,

A re direng

Lehono mošemane
yo mofsa o thomile
sekolong sa lena.
Mo thuše gore a
kgone go ya mo a
swanelago go ya.

A re direng

Bala ditaetšo ka tlhokomelo. Bjale, latela ditaetšo gore o hwetše tsela ya thoko yeo
o swanetšego go ya. Ge o hweditše mafelo ao, ngwala maina a ona mo mmepeng.

Phapoši ya ba Mphato wa 4	Ke phapošiborutelo ya mathomo ka go la go ja.
Ofisi ya hlogo ya sekolo	Ge o tsena o swanetše go ya go la nngele. Ke phapoši ya bobedi go la go ja.
Dintlwana	Ge a tsena, o swanetše go ya go la nngele. O tla ba hwetša phapošing ya bone.
Lepatlelo	Ge a tsena o swanetše go ya go la nngele, a tsene ka lebatí la go la go ya.

Letšatšikgwedi:

Lapologa Bjale thala mmepe wa sekolo sa lena.

A re ngwaleng Ngwala ditaetšo go tloga hekeng ya sekolo go fihla ka phapošing ya lena.

Karoganyo ya mantšu ÷

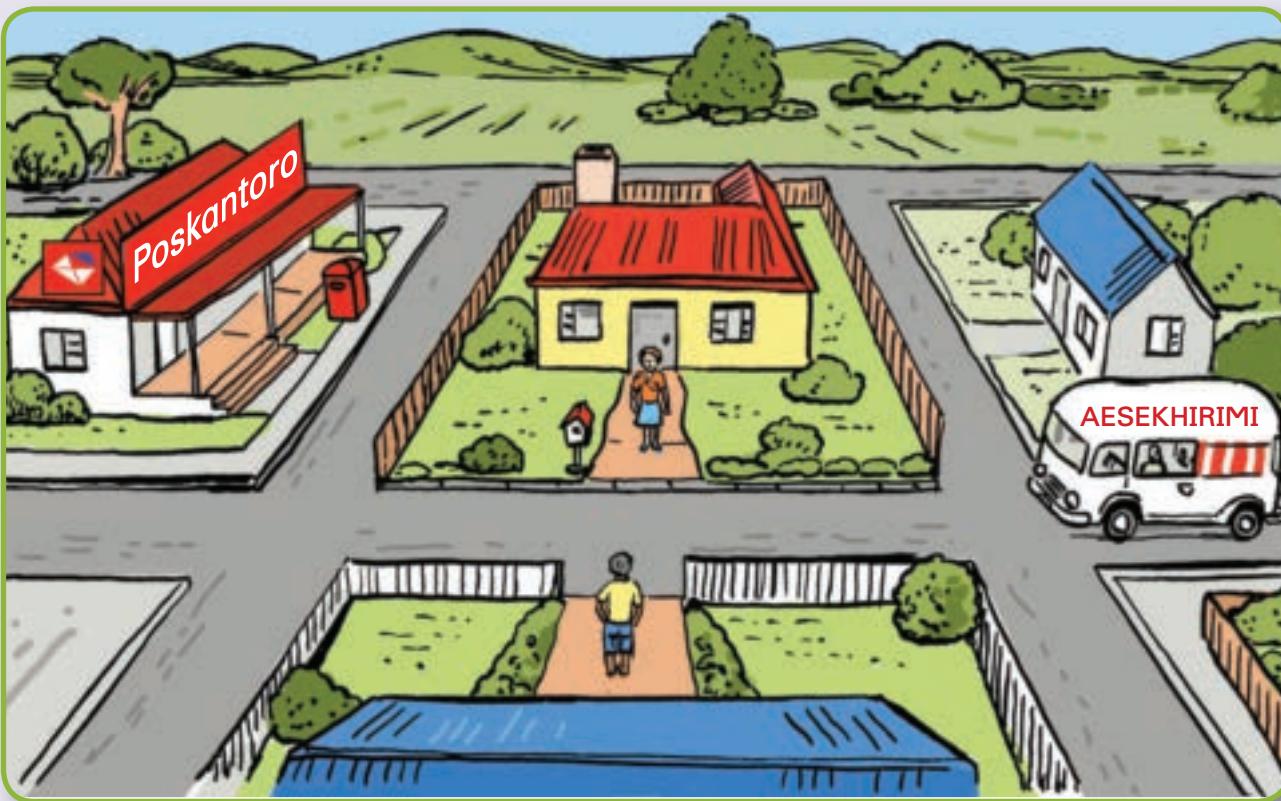
A re ngwaleng

Aroganya mantšu a ka dinoko. Gomme o ngwale palo ya dinomoro tša dinoko ka gare ga lepokisi. Ge o dirile seo, šomiša mantšu a tshela, go hlama mafoko. A ngwale ka pukung ya gago ya go ngwalela.

Lemoga gore
tše di latelago
ka moka ke
meselana.

ro/be/ga	3	robala	<input type="text"/>	tlhalošo	<input type="text"/>	befile	<input type="text"/>
hllobega	<input type="text"/>	thušana	<input type="text"/>	hlolana	<input type="text"/>	dumedišana	<input type="text"/>
kobega	<input type="text"/>	bonana	<input type="text"/>	sepela	<input type="text"/>	sekolo	<input type="text"/>
thibega	<input type="text"/>	ratana	<input type="text"/>	kitima	<input type="text"/>	magang	<input type="text"/>
bonega	<input type="text"/>	retana	<input type="text"/>	botse	<input type="text"/>	iketla	<input type="text"/>

Moo Reabetšwe le Motswanaedi ba dulago

Lebelela seswantšho gomme o ngwale mantšu a a tlogetšwego.

A re ngwaleng

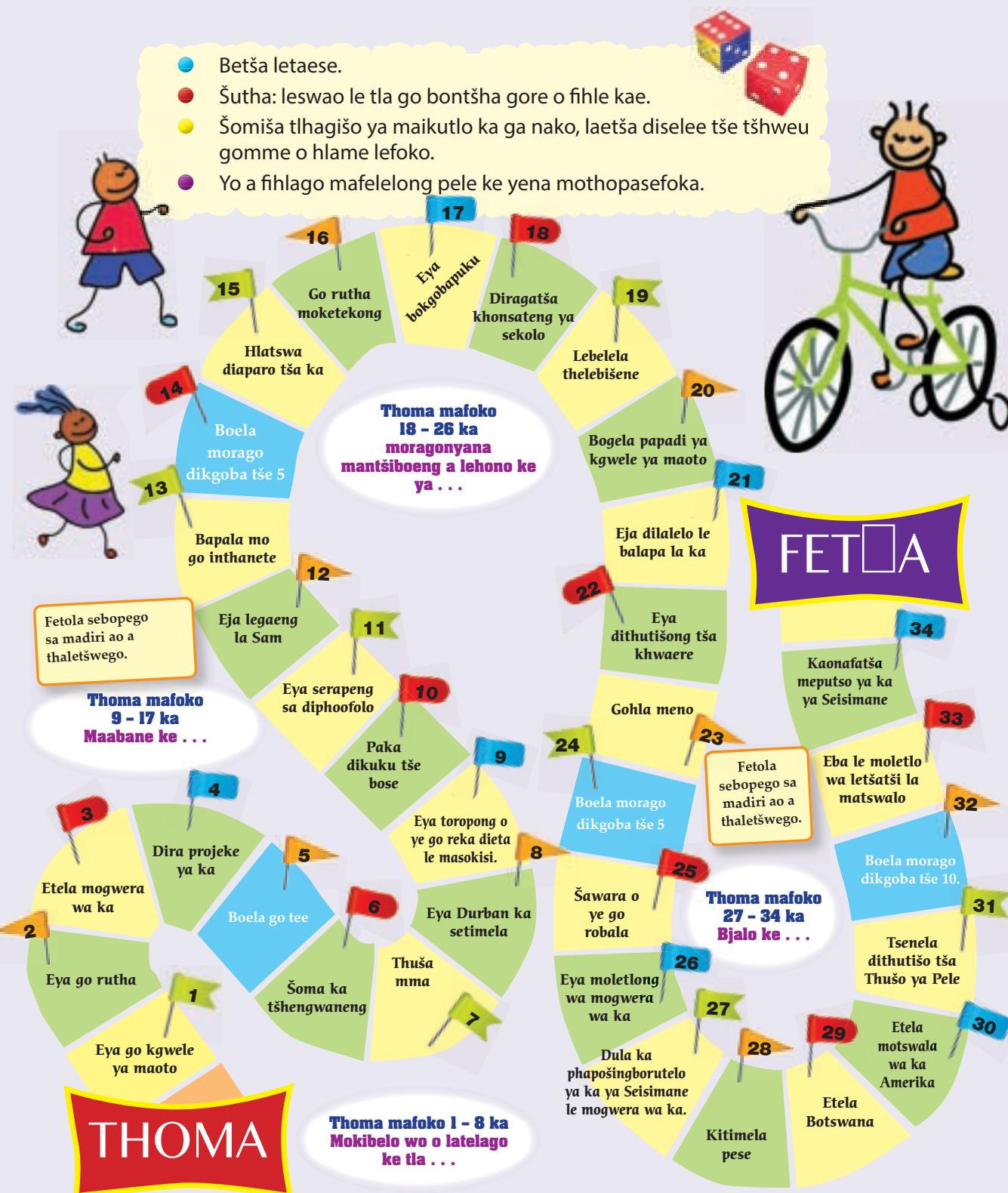
1. Reabetšwe o dula ka ntlong ya leboto le le sorolane le tlhakae
2. Reabetšwe o retologela go la nngele. A ka ya sefataganageng ka go la.
3. Motswanaedi o dula ka ntlong ya tlhaka ye . O lebelelane le Reabetšwe.
4. Motswanaedi o retologela go la nngele. Ka morago o a retologa .
A ka reka moo .
5. Ge Motswanaedi a nyaka go reka ditempe, o retologela hekeng ya gagwe, ka gore e ka go la.

Letšatšikgwedi:

Thaloko ya mabaka - ke mang yo a tlilego go tšeа sefoka?

A re boleleng

● Ge o ema godimo ga setulo, ka phapošingborutelo ya gago gomme wena wa lebelela fase, o bona eng?

● Ge o ema kua morago ka phapošing gomme wa lebelela phapošiborutelo, o bona eng?

● Ge o ema pele ka phapošing gomme wa lebelela phapošiborutelo, o bona eng?

● E leke.

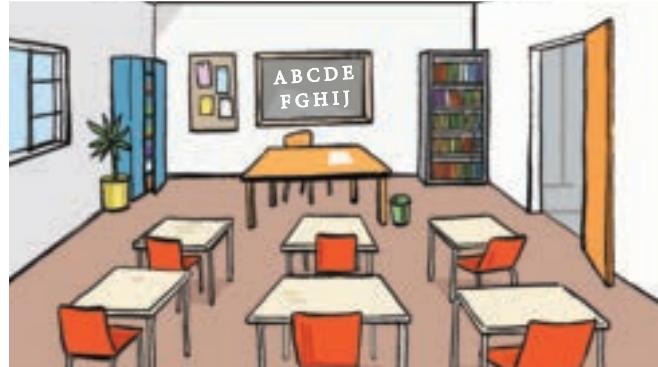

A re ngwaleng

Dira lenaneo la dilo tše 12 ka mo phapošiborutelong mo go seswantšho sa 1.

Di swaye ge e le gore le tšona di a tšwelela mo seswantšhong sa 2.

Seswantšho 1: Bokamorago bja phapošiborutelo

Seswantšho sa 2: Pono ya polane ya phapošiborutelo

A re ngwaleng

Lebelela dithalwa tše tše pedi gomme o arabe dipotšišo tše di latelago.

Seswantšho 1

Seswantšho 2

Mokgabiši o be a eme kae ge a thala seswantšho se?	Morago goba godimo	Morago goba godimo
Go ka dula barutwana ba bakae ka phapošingborutelo ye?		
Ke eng se se lego kgauwi le lefasetere?		
Go na le mafasetere a makae mo phapošingborutelo ye?		
Ke eng seo se lego kgauwi le tafola?		

Letšatšikgwedi:

A re ngwaleng

O rutilwe mehuta ye mentši ya madiri mo kotareng ye.
Kgetha gomme o ngwale lethuši la maleba lefokong le
lengwe le le lengwe. Ka morago thalela lediri.

re a	1.	Rena _____ a robala.
o a	2.	Yena _____ makala.
re be re	3.	Rena _____ sepela.
o be a	4.	Yena _____ bolela.
ba tla	5.	Bona _____ fetša.
o tla ya	6.	Yena _____ makhutšo.
o tla	7.	Wena _____ bolela ka selefounu.
ba tla	8.	Bana _____ bapala.
o ke	9.	Yena _____ ithutile yunibesithing ya Johannesburg.
	10.	Nna _____ a bala.
o be a	11.	Yena _____ dira mošomo wa gagwe wa gae.
ke be ke	12.	Nna _____ dira mošomo wa ka wa gae.

Mathuši a thuša lediri

A thuša lediri gore
molaetša wa lediri leo
o kwagale. Mathuši a
ngwalwa pele
ga lediri.
Mohlala:
tla, no, a, bjbj.

Bjale kgetha lentšu le tee go tšwa go mapokisi ao a tagafaditšwego o be o itirele mafoko a gago.

A re ngwaleng Dira sediko go lentšu la maleba.

Mokgotha wa Hadebe o **leboa/borwa** bja Mokgotha wa Hadebe.

Sekolo se ka **leboa/borwa** bja Mokgotha wa Mandla.

Bookelo bo **leboa/borwa** bja Mokgotha wa Hadebe.

Bjale ngwala dikarabo tša maleba.

Bookelo bo mokgotheng ofe?

Phaka e mokgotheng ofe?

Borasetimamollo ba mokgotheng ofe?

Ngwala mafoko a mararo a mabapi le gore dilo di kae mo mmepeng wo.

Letšatšikgwedi:

A re boleleng

Lebelela mmepe mo letlakaleng le. Efa mogwera wa gago ditšhupetšo tša go ya mafelong a go fapana. Ka mehla thoma sekolong go laela motho gore a sepele bjang ge a eya efelong le le itšego.

Mohlala:

Potšišo: Ke ya dipoloko
tše 4 go tloga mo go ya borwa, me poloko e 1 go ya bodikela.
Ke ya kae?
Karabo: ngakeng ya meno.

A re ngwaleng

Bala ditšhupetšo tša gore go iwe kae. Ngwala lefelo leo motho a yago go lona mo kholomong ya ka go la mmagoja. Šomiša mmepe wo o šomišwago ke bohle.

Ke ya dipoloko tše 2 go la bohlabatšatši, le dipoloko tše 2 go la borwa.	poskantoro
Ke ya dipoloko tše 3 go la borwa, le dipoloko tše 3 go la bodikela.	
Ke ya dipoloko tše 3 go la bohlabatšatši.	
Ke ya dipoloko tše 3 go la leboa le dipoloko tše 2 go la bodikela.	
Ke ya dipoloko tše 2 go la leboa le poloko e 1 go la bohlabela.	
Ke ya dipoloko tše 2 go la borwa.	

Rarolla gore motswako o tla ba ofe

A re direng

Nomora diswantšho ka tatelano ya maleba, ya go dira sangwetše.

A re ngwaleng

Bjale ngwala motswako, o laetše gore o tlile go nyaka ditswaki dife.

Go dira potoro ya dimake le sangwetše ya dipanana

Ditswaki

Šomiša diswantšho tše o di nomorilego, o ngwale mokgwa ka tatelano ya maleba.

Mokgwa

1

2

3

4

5

Letšatšikgwedi:

Go dira sekgabišaphensele

A re direng

- 1 Seg a dikgabišaphensele go tšwa matlakaleng a disegwa kua morago ka pukung.
- 2 Seg a sekgabišaphensele mo go methalo ya ka ntle ye mekoto.
- 3 Mena go latela methalo ya marontho.
- 4 Phutholla sekgabišaphensele gomme o se tšaše ka semamaretši.
- 5 E re semamaretši se hwetše nako ya go omelela.
- 6 Tšea phensele. Tatetša moseto wo mošweu wa botlase bja sehlongwa sa phensele go dikologa bogodimo bja phensele botelele bja sentimetara e 1 go tloga godimo.
- 7 E sware ka go tiiša gomme o swaraganye theipi le phensele.

Ke lebelela gore dilo
di sepela gabotse

Nka kgona

bala sengwalwa sa tshedimošo: mohlala: papetla boso.	
ngwala sengwalo sa tshedimošo.	
efa tshedimošo go tšwa go kanegelo.	
ngwala kanegelo.	
ngwala tlhalošo ya moanegwa.	
bala, gape o kwešiše molaetša wa nonwanetsholo.	
ngwala nonwanetsholo.	
šomiša mahlaodi.	
efa dikgatopapišo tše bjalo ka kgolo, kgolo kudu, kgolo go feta.	
šomiša mašalašala (yena, yona, wena).	
šomiša mašalamong (ya ka, ya gago).	
šomiša mašalašupi (tše le tšela).	
šupa sediri le seririšwa mo mafokong.	
efa sebopego sa maleba sa lediri, la go amana le sediri.	
šomiša matlema a maleba.	
efa bontši bja maleba.	
efa malatodi a maleba.	
šomiša lefetile le bonolo.	
šomiša lebaka le le tlago.	
šomiša lebaka la lebjale.	
šupa mehuta ye e fapanego ya madiri, lefetedi, lefedii.	
efa madiri a tlwaelo	
šupa mehuta ya madiri a maleba a tlwaelo le ao a sego a tlwaelwa.	
šomiša madiri a lefetedi le a lefedi ka tsela ya maleba.	
šomiša mathuši a maleba.	
aroganya mantšu go ya ka dinoko.	

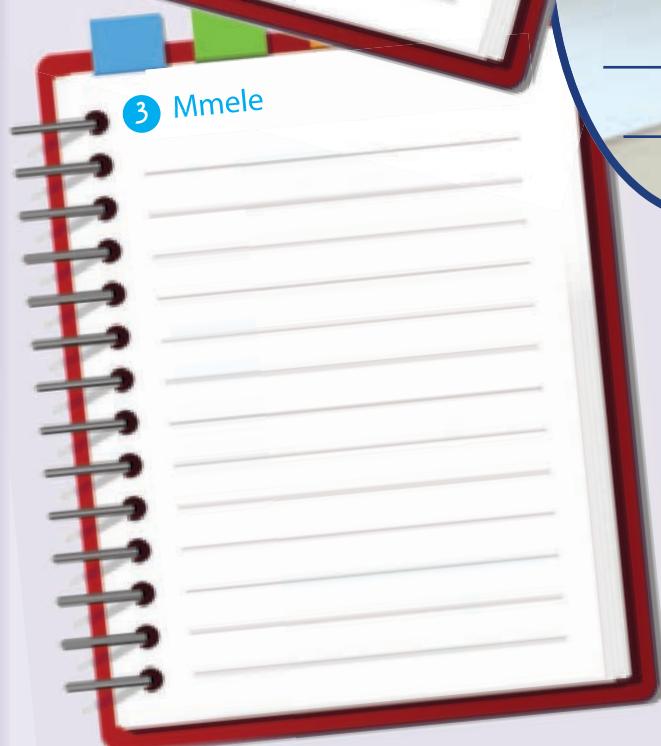
Bolela le mogwera wa gago ka ga kanegelo yeo o tlilego go e ngwala. Ka morago o ngwale dikgopololo tša gago mo go mmepe wa monagano.

A re boleleng

1 Baanegwa

3 Mmele

2 Mathomo

4 Bofelo

Itirele puku. Sega letlakala la mafelelo la puku ye. Sega methalong ya marontho. Mena letlakala mo methalong. Ngwala leina la puku mo khabareng. Ngwala leina la gago ka tlase ga leina la puku, ka gore ke wena mongwadi. Thala seswantšho godimo ga khabara. Bjale, ngwala kanegelo ya gago ka pukung.

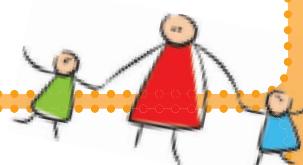

KHABARA YA KA MORAGO

KA GA MONGWADI

Ngwala leina la gago

Mengwaga ya gago

Gore o dula kae

8

KHABARA

Thala seswantšho.

Kgato ya 2: Mena mothalong wa marontho.

Kgato ya 3: Steipola katehiko rengle

Ngwala leina la puku mo.

Ngwala leina la gago (ke wena mongwadi).

1

Kgato ya 4: Seg a godimo ga mothalo wo o lego thwi, morago ga ge o kopants'e ka seteipolaro.

Kgato ya 1: Mena mothalong wa marontho.

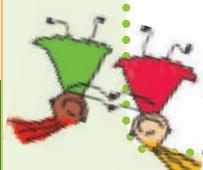
5

4

Tswele pele ka kanegelelo ya gagomo.

Leteša gore go direga eng bofeling bja kanegelo.

Thala seswantšho.

Thala seswantšho.

Thala seswantšho.

Thala seswantšho.

Thoma go ngwala kanegelo ya gago mo.

2

Ruma kanegelo ya gago.

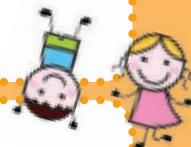

7

3

9

Tswela pele ka kanegelelo ya gago mo.

Ngwala go laetša goré go direga eng
bofeling bia kanegelelo ya gago.

Thala seswantšho.

Thala seswantšho.

Thala seswantšho.

Pukunfšu ya ka

A
a

B
b

C
c

D
d

Pukuntšu ya ka

E
e

F
f

G
g

H
h

Pukuntšu ya ka

I
i

Handwriting practice lines for uppercase I and lowercase i.

Handwriting practice lines for uppercase I and lowercase i.

J
j

Handwriting practice lines for uppercase J and lowercase j.

Handwriting practice lines for uppercase J and lowercase j.

K
k

Handwriting practice lines for uppercase K and lowercase k.

Handwriting practice lines for uppercase K and lowercase k.

L
l

Handwriting practice lines for uppercase L and lowercase l.

Handwriting practice lines for uppercase L and lowercase l.

Pukuntšu ya ka

M
m

N
n

O
o

P
p

Pukuntšu ya ka

Pukuntšu ya ka

u
u

v
v

w
w

x
x

y
y

z
z

Please see page 133 for instructions on how to make these pencil toppers.

